Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Malling Mølgaard Nielsen

TROLDHØJ

En kulturhistorisk fortælling
om livet på Herning-egnen for hundrede år siden

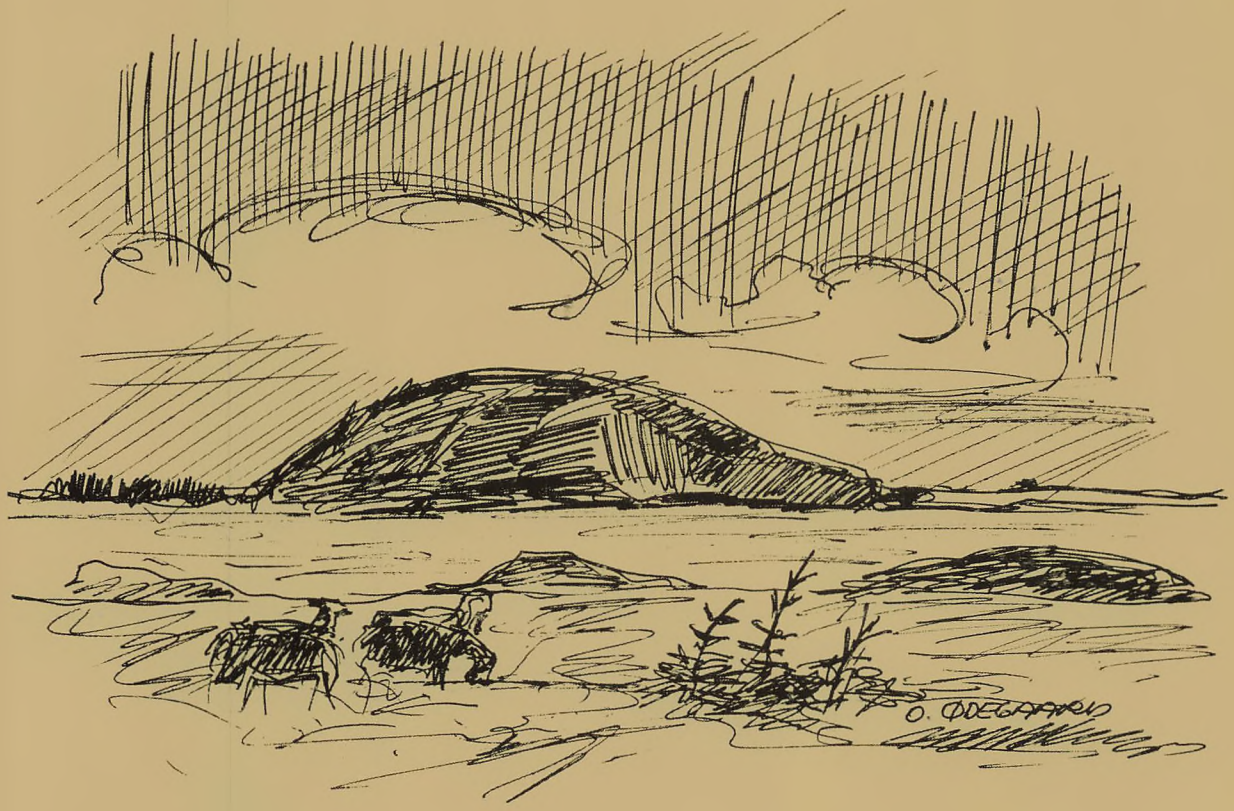

Forlaget Alheden

TROLDHØJ

En kulturhistorisk fortælling
om livet på Herning-egnen for hundrede år siden

Malling Mølgaard Nielsen

Forlaget Alheden

Udgivet af Forlaget Alheden, Herning
Bogen er sat med Baskerville
Illustrationerne er udført af Ove Ødegaard
Sat og trykt på Eksprestrykkeriet, Herning

Forlaget Alheden
Platanvej 10-12
7400 Herning

ISBN: 87-982416-1-3

O ODEGAARD

Forord

Interessen for vore rødder tilbage i tiden er stærkt stigende.

Det midt- og vestjyske hedeområde har, med Herning som centrum, sin egen helt specielle, fængslende historie.

En historie, som er dybt forankret i hedebondens slidsomme liv, hvor alene det at skaffe det daglige brød til hele familien var en næsten uoverkommelig udfordring.

Forfatteren til denne bog, Malling Mølgaard Nielsen, har selv sin rod i en hedeegn i Vendsyssel. I perioden 1961-72 fungerede han som viceskoleinspektør ved centralskolen i Sdr. Felding syd for Herning, og her blev han, takket være sin omfattende indsigt i Hammerum Herreds lokalhistorie, inspireret til at skrive manuskriptet til denne bog.

Efter at have tilbragt en årrække i skrivebordsskuffen, mens Malling Mølgaard Nielsen fungerede som sognepræst i sit fødesogn, Hørby Sogn i Vendsyssel, kom manuskriptet i sommeren 1986 frem i dagens lys, og nu er det lykkedes at få det omsat til bogform.

Malling Mølgaard Nielsen er i dag bosat i Albækhede Skolehus ved Kibæk, en del af dét område, nærværende bogs handling udspiller sig i.

Takket være en række illustrationer, frembragt af Herning-kunstneren Ove Ødegaard, er det lykkedes yderligere at understrege dén stemning, som kendetegner bogen.

Herning, december 1986

Troldhøj

Jens står oppe på Troldhøj. Troldhøj ligger på et vældigt bakkedrag. Bakkedraget løfter sig som en ø op af den vide hedeslette. Jens synes Troldhøj er et godt navn. Der ligger andre høje rundt om. De er mindre end Troldhøj og hedder bare Storehøj, Lillehøj, Klavshøj, eller de har andre ligegyldige navne. Troldhøj er stor og mægtig, den største af alle højene, selv Storehøj er mindre. - Og så har Troldhøj et navn, der betyder noget. Det er næsten som en overskrift til en historie om noget sært og fortidigt, af den slags folk fortæller, når de kommer sammen i de lange vinteraftener, og som kan få det til at løbe koldt ned ad ryggen på en.

Her ved Troldhøjs fod ligger Jens ofte og spiser sine mellemmadder, mens fårene nipper til lyngtoppene eller gnaver rensdyrlav, der ligger

som et gråhvidt tæppe over lyng og enebærbuske. Han synes at højen fortæller en ny historie hver gang. Snart om kæmpetrolde, der boede i dens indre, og som morede sig med at kaste kampesten efter kirken dér langt borte i landsbyen, snart om nisser og højmænd, der passede på får og kvæg, hvis man lod dem være i fred, men som også kunne gøre fortræd, hvis de blev drillet.

Der var noget hemmelighedsfuldt ved Troldhøj. Gamle Niels, Jenses bedstefar, havde fortalt om den mange gange. Især én historie kan Jens huske.

»Engang boede der en trold nede ved åen, dybt inde i skrænten. Det vidste alle og enhver, og derfor holdt folk sig på passende afstand fra stedet, især når der lå tæt tåge over ådalen, eller når efterårsmørket gjorde tingene sære og spøgelsesagtige. Nu skete det engang, at et frygteligt uvejr fik åen til at stige så voldsomt, at den strømmede ud over dalen og steg og steg. Til sidst blev den til en mægtig flod, der tog alt med sig på sin vej mod havet. Det gik endog så galt, at den rev en del af kirkegården, der lå ud mod åskrænten, med sig. Ja, selv kirken stod i fare for at gå under. Også skrænten, hvor trolden boede, og hvorpå der stod en kæmpe af et elletræ, blev revet væk, og han kom ud på en ufrivillig sejlads, klamrende sig til træet, ned mod kirken. Morgenen efter kunne man se fordybninger, som af to store, brede hænder, i kirkehusets sokkel. Her havde trolden holdt sig fast og var kommet op på det tørre.

Men ingen trold tør nærme sig en kirke, så derfor flygtede han rædselsslagen, og nu turde han aldrig mere bo ved åen. Han flyttede da op på lyngbakkerne og gjorde Troldhøj.«

Jens vidste ikke rigtig, om han troede på den historie. Da han var lille, gjorde han. Da troede han på alt, hvad de voksne fortalte. Men nu var han tolv år, og han havde gået i skole i flere år. Det havde forandret så meget. Ikke mindst, siden de havde fået en ny degn, havde han lært at se på tingene på en ny måde. »Du er blevet så spekulativ«, havde moderen sagt engang. Det var nok ikke helt ved siden af. Den ny degn fortalte og forklarede, forklarede og fortalte. Siden han var kommet, syntes Jens, at det var spændende at gå i skole, især når de havde danmarkshistorie. Dér havde de også fået noget at vide om højene. De var, havde degnen forklaret, gravpladser fra de ældste tider. De kunne være flere tusinde år gamle. Nogle kaldtes bronzealderhøje, de var fra en tid, da man lavede våben og redskaber af bronze. Andre høje var fra jernalderen, dengang danskerne fik lært at bruge jern.

Jens kan huske, at bronzealderhøjene er de største.

Nej, nu troede Jens vist ikke på al den snak om trolde og nisser og højmænd, men han gik alligevel helst langt uden om Troldhøj, hvis han en sen sommeraften blev sendt ud i heden i et eller andet ærinde.

Han kan også huske, at da han og de andre drenge engang havde vovet sig til at fremsige den gamle remse:

»Bjerremand, bjerremand,
kom herud,
så vi kan bytte dig bort for en stud,«

ville legen ikke rigtig komme i gang igen, og at de havde skyndt sig bort fra højen, som var de bange for noget. Sært nok, for hvad var der at være ræd for!

Jens står på Troldhøj.

Han er barfodet. Træskoene er for tunge, når han skal løbe efter dyrene. Det første år, han skulle passe får på heden, fik han ømme fødder, men nu har han vænnet sig til det, og huden er blevet tyk og barket.

Han har ikke meget tøj på. Et par halvlange knæbukser, en drengebluse og så en bredskygget kasket. Det er alt, og det er nok. En stumpet trøje hænger dog derhjemme på gården. Den tager han på, hvis vestenvinden fejer hen over lyngfladerne, og det gør den tit, eller hvis der kommer regnvejrsdage.

Jens kan se milevidt fra Troldhøj. I klart vejr kan han tælle syv kirker, og der er endda langt imellem dem. Heden breder sig vidt omkring ud over sletten og op på bakkekammen, hvor han står. Nu har den sin brune kappe på, men hen på sommeren, når lyngen står i blomst, får den et rødt skær over sig. Det ser så kønt ud, synes han, og han kan slet ikke forstå, at folk østerfra blot rynker på næsen og taler om det barske og fattige Vestjylland.

Hist og her ses der firkantede pletter. Her har bønderne afbrændt lyngen og sat plov i hedejorden. Men rugen, der er sået i disse nypløjede marker, er mere gul end grøn. Det er længe siden, der er faldet regn, og de sandede agre mangler vand.

Det er ikke hede altsammen. Mod vest er der store enge, ud mod fjorden. Dem kan Jens ikke se herfra, men han har været der, når der skulle bjærges hø. Helt underligt at se så store grønne flader. Neden for bakkedraget er der en lang, grøn strimmel land. Det er ådalen, hvorigennem Skærå med mange sving baner sig vej ud mod fjord og hav. Af og til kan han se solen glimte i dens strøm.

Dér på brinkerne, langs med ådalen, ligger gårdene. De fleste er grå og uanselige. Tagene er tækket med strå, nogle endda kun med lyng.

Dér ligger også Ågården, hvor Jens er hjorddreng. Den er større og syner mere end de andre gårde. Han kan skimte skorstenene på stuehuset, men det skjules ellers helt af laden, hvis hvide vægge lyser i solen. Stuehuset er nyt og tækket med tegl. Bortset fra præstegården er det den eneste af sognets gårde, der pranger med en sådan flothed. Det er stort, og det har været dyrt at bygge. Jens har hørt naboen, Kræn Østergård, sige, at Knud Thomsen, Ågårdens ejer, nok skal komme til at gå fra gården, men Kræn er nok bare misundelig, og han er sikkert blot kommet til at røbe, at han ønsker alt ondt over Knud, for det gør han vist. De to naboer er uvenner, det holder ingen af dem skjult.

Men Knud skal vise folk noget andet, det er Jens overbevist om. Knud er den dygtigste og klogeste mand i sognet.

Inde i heden ses nogle småejendomme, her og der. I en af dem bor morbroderen, Jørgen, og tante Lise. De blev gift for to år siden, og for deres spareskillinger havde de købt et stykke hede og bygget et lille hus på det, mest af lyngtørv og rafter. På afstand ligner det da også mest af alt en stor tørvestak. Det så ud af lidt, men Jørgen og Lise mente, at de med tiden nok skulle få en rigtig gård ud af det. Mod sydvest ligger Sandager, landsbyen, med kirke, skole og nogle få huse og gårde.

Kirken er rejst af kampesten, fint tilhugget, og den er tækket med bly. Bag ved kirken ses præstegården med sit store stuehus, bygget i bindingsværk, og med sine lange længer. Den har en stor have med græsplæne, buske og blomster og store træer. Det er noget andet end de forblæste kålgårde, der ellers findes dér på egnen. Dem er der ingen træer omkring, men kun lave jordvolde, og dér vokser ikke stort andet end grønkål.

Jens har flere gange hjulpet bedstefaderen, som af og til arbejder i præstegården i den store have, og han synes, der er smukt derinde. Især når roserne står i fuldt flor. Også bedstefaderen holder af blomster, men bedstemoderen plejede at sige: »Vi kan ikke leve af blomster, men grønkål, det er sund kost.« Præstegårdshaven med de mange træer er et særsyn på egnen. Der findes et egekrat i nærheden af, hvor Jens vogter får, men ellers kan han ikke se et eneste træ endsige en skov fra højen. Men østpå, inde i landet, skulle der være skove så store, at det tager flere timer at køre igennem dem. Han kan knap nok forstå det.

Jens kan se bedsteforældrenes hus. Det så vel nok lille ud. Gamle Niels var ringer og graver, og huset var sognets. Der var lidt jord til Graverhuset, som det hed mellem folk, så de kunne holde en ko og et par får. Trine, bedstemoderen, sad dagen lang ved spinderokken eller

med strikkepindene. Det kunne hun godt tjene en skilling ved. Det var i hvert fald bedre end ingenting, mente hun. »Jeg er et gammelt tossehoved, der bliver ved med, hvad andre er holdt op med forlængst«, havde hun mere end én gang sagt til Jens, »før i tiden strikkede alle, både store og små, din oldefar har fortalt, at han endog som hjorddreng gik og bandt hoser ude på heden. Men nu er det ikke godt nok,« føjede hun gerne beklagende til.

Engang, da Knud Thomsen havde kikket indenfor, og Jens også havde været der, havde han og Trine været lige ved at ryge i totterne på hinanden, så ivrige var de blevet. Knud havde til bedstemoderens forsvar for det gamle sagt: »Nej, nu er det jorden, der skal føde os, og det kan den, bare den får vand nok. Derfor skal åvandet ledes ud over agrene og engene. Og hvor der ikke kan gro andet skal der plantes skov. Når det sker, skal du se velstand.« »Velstand, sagde du velstand,« havde bedstemoderen afbrudt, hun var ikke mundlam, heller ikke over for store folk som manden på Ågården. »Ser du, i min ungdom var folk ganske vist fattige, og havde det småt nok, men de gjorde ingen gæld. Nu finder de på så meget nyt, og det koster altsammen penge, og så låner de både her og der, indtil gælden går op over skorstenen, og de må gå fra hus og hjem«

Trine havde ellers ikke noget imod Knud Thomsen, men hun syntes, at han fandt på så mange tossestreger: Skov på heden, kornmarker, hvor der var lyng, og hvordan skulle man få vand til at løbe opad, og så nedover åengene igen. Nej, den slags troede hun bestemt ikke på.

Jens ved nu ikke. Selv om han holder meget af bedsteforældrene og har en stor respekt for Trine, så holder han nu med Knud og tror, at han nok skal få ret. Det er han sikker på.

Jens står på Troldhøj og ser ud over sit rige, mens fårene gnaver fredeligt omkring ham, og solen skinner.

Hugormebid og kællingesnak

Mens Jens stod på Troldhøj, gav han sig til at synge en gammel hyrdevise, nærmest for tidsfordriv. Den passede nu ikke helt på ham, for han var glad for sit job, selv om han somme tider godt kunne længes efter, at det skulle blive ved den tid, da dyrene skulle drives hjem. Der

skete ikke lige meget hver dag derude langt borte fra gårdene. Netop denne dag tegnede til at blive en af de kedelige.

Men det skulle gå helt anderledes!

Æ daw æ lång,	(Min dag er lang,
æ træsko æ tång	mine træsko er tunge,
æ mældmarer æ smo,	min madpakke er lille,
æ fri'tier er fo,	jeg har næsten aldrig fri,
ti'ele op og sel'de i seng,	tidlig op og sent i seng.
gi skam sku ti'en hæ få dreng.	Gid man aldrig var hyrdedreng).

Knap var han færdig med sangen, førend han hørte en stemme, der var ham velkendt:

»Hej, Jens! Du er nok kommet højt til vejrs i dag. Hvad står du og kikker efter? Er det degnens Marit, du ser efter?«

Det var Peter, Vestergårds hjorddreng, der kom råbende på vej hen imod Troldhøj. Hans stude, der gik et stykke derfra i en lavning, som skar sig ind i heden, havde ædt sig tykke og mætte og gik dvaske og dovne omkring. Han kunne godt tillade sig at slå et slag omad kammeraten. Han trængte så gevaldigt til, at der skulle ske noget. Dagen var hidtil gået alt for roligt, og han havde kedet sig græsseligt. Alt havde flasket sig: Ingen stude på Kræn Østergårds rugmark, og derfor heller ingen Kræn, der kom farende med egekæppen hævet mod den blå sommerhimmel. Han havde spejdet efter urhøns og havde straks set ikke færre end fire urkokke i et drabeligt slagsmål. Han havde ledt efter fuglereder og havde uden besvær fundet en hedelærkerede, hvori der var fire små, dunede unger. - En busk i nærheden som kendetegn, og den havde ingen interesse mere, foreløbig! Heller ikke hans mellemmadder havde der været grund til at klage over. Det bedste stykke pølsemad i lang tid, hvad der så var gået af hans madmoder, Per Vestergaards husholderske. Hun var ellers et nærigt asen, når det gjaldt ham.

Ingenting at ærgre sig over, ingen at være knotten på, møgkedeligt det hele!: Måske kunne han og Jens finde på et eller andet!

Jens vendte sig imod Peter, mens denne kom løbende imod ham med et bredt grin over sit runde drengeansigt. »Hvad er du ude på, Peter?« Han var slet ikke ked af at høre sit navn nævnt sammen med Marits, men alligevel. »Skal du have dine øren varmet?«. »Det lyder godt, kan du fange mig, så værs'go, men det bliver svært!«

Peter var helt oplivet ved tanken om et raskt kapløb og et lille slagsmål, og desuden - Jens kunne nok løbe, men slå, nej, dertil var han alt for splejset og alt for godmodig. Med et hop var Jens nede fra højen og fór efter Peter, der allerede havde sat kursen udover heden.

»Jens, han er i Marit kær, han må da være både tosset og sær«, skreg han, mens han løb. Den første linie lignede vistnok noget fra en sang, de havde sunget i skolen, den anden var noget, der lige faldt ham ind - for rimets skyld.

Jens, det godmodige fjols, regnede ikke med, at nogen vidste, at han godt kunne lide at sidde ved siden af Marit på skolebænken, det var der skam andre end Peter, der havde lagt mærke til.

Peter løb og løb og var kun ude på at få lidt sjov på en ellers kedelig dag. Jens løb også til, men han var slet ikke vred på Peter, der var stærk som en bjørn, men måske også dum som en torsk. Nej, Jens var ikke vred, og Peter var hans bedste ven, men dagen var lang, så det var godt med lidt adspredelse.

Jens halede ind på Peter, inden længe kunne han gribe ham. Hvad der så skulle ske, ville vise sig. Et par tjat efter kammeraten og så en befriende latter, imens de pustede ud!

Han skulle lige til at strække hånden frem og gribe Peter, da han pludselig så en hugorm bevæge sig foran, hvor han løb. Han forsøgte at undgå at træde på den, men for sent. Han kom ligesom til at sparke til dens hale med højre fod. I et nu løftede hugormen sit hoved og huggede til, og for Jens var det, som om han blev stukket med en nål. Hugormebid var farlige, vidste han, så han blev bange og skreg: »Jeg har trådt på en hugorm, den har bidt mig! Jeg er bidt af en hugorm!«

Peter, der netop havde regnet med, at Jens var over ham, sagtnede øjeblikkelig farten; han kunne høre, at der ikke var tale om en krigslist, men at det var rigtigt nok. Et øjeblik efter var han henne ved Jens. »Hvor blev du bidt?« spurgte han. Og da Jens pegede på det højre ben, kunne Peter se et par små prikker. Lige akkurat; der var mærker efter gifttænderne foran ved skinnebenet. »Jeg tror, du er sluppet billigt«, sagde han, »netop dér kan der ikke være stor risiko for, at giften skal brede sig, men lad mig alligevel forsøge at suge den ud.« Som sagt, så gjort, Peter bøjede sig ned og sugede til og spyttede ud. Rart var det ikke, og heller ikke ufarligt, men han havde ingen sår ved munden, så det skulle nok gå.

Jens var skrækslagen. Hugormebid var ikke til at spøge med. »Tror du, det går?«, spurgte han, hvid i ansigtet. »Ja«, svarede Peter, »men vi

må hellere binde et stykke tøj fast lige over, hvor du er blevet ramt, hvis der skulle være lidt gift tilbage.« Derefter tog han resolut sin pjaltede bluse af og rev den i to dele, hvorefter han bandt den tæt og stramt om benet, så blodet ikke kunne føre giften videre. Hans moder ville nok skælde ham ud, men blusen var alligevel blevet ødelagt i forvejen, da han aftenen før var kommet til at rive den i laser, mens han klatrede op i et træ for at undersøge en skaderede. »Så«, sagde han, da han var færdig med benet og havde bundet den anden del af blusen omkring overkroppen og bogstaveligt lignede en sørøver, »så, nu skal du forholde dig i ro et stykke tid, jeg skal nok holde øje med fårene.« Men Jens var stadigvæk bange, han troede ikke helt på Peter som klog mand. »Tror du alligevel ikke, jeg skulle løbe til Ågården og få noget mod giften, jeg ved, at mor har noget stående?«, sagde han. »Gå dog ikke helt fra snøvsen, Jens«, imødegik Peter ham, »men tag det roligt, der er jo langt til gården, og det bedste, du kan gøre, er at bevæge dig så lidt som muligt de næste par timer. Men hvis det er dig meget om at gøre, så kan jeg løbe efter miksturen, så må vi bare håbe, at studene ikke bliver tossede imens.«

Mens de stod og snakkede frem og tilbage om, hvad der var at gøre, hørte de pludselig skridt bag ved sig, og en kvindestemme sagde: »Hvad er det med jer? Er der hændt jer noget?« De vendte sig hurtigt om, og foran dem stod en højst ejendommelig kone. Hendes ansigt var ru og furet, hun havde en kraftig næse og en fremskudt hage. Hun havde en sort kyse på, og hun bar en lang frakke af ubestemmelig farve; den blev holdt sammen om hende af et stykke reb, der var knyttet foran. På fødderne havde hun lange træskostøvler. Hun gik med en knortekæp i den ene hånd og en bylt i den anden. Det var Støvlemaren! Drengene havde hørt om hende. Hun boede i en rønne langt derfra ude ved den store mose. Navnet havde hun efter sine støvler, som hun altid gik med, som var hun et karlfolk. Hun var kendt for at kunne mere end sit Fadervor. Folk var rædde for hende, og gik helst langt uden om hende, når hun viste sig, men da der var flere mil til doktoren, skete det ikke sjældent, at de alligevel opsøgte hende og bad om råd og hjælp mod sygdom. Hun kunne også kurere køer og heste. Nogle sagde, at hun var synsk og skulle kunne se, hvad fremtiden ville bringe af held og uheld. Af og til hjemsøgte hun gårdene for at falbyde forskellige ting. Det kunne være strømper, hun selv havde strikket, eller det kunne være et middel mod tandbyld og hovedpine. Ja, man ville også vide, at det hændte, at unge mennesker købte udskårne hjerter, som hun havde læst over, af hende. Dem

skulle de så sørge for at gemme hos den karl eller pige, de gerne ville have, så ville de blive deres kæreste.

Jens og Peter var ikke fri for at blive bange, da de så Støvlemaren. Men at løbe deres vej var for sent, og ligefrem ond kunne hun da vist heller ikke være, så ville hun da ikke hjælpe folk.

»Hvad er der sket?«, gentog hun sit spørgsmål, og så på dem med øjne, der var stærke, men ikke uvenlige. Peter var den første, der åbnede munden, og han fortalte om hugormebiddet. «Nå, det er det, der skader jer, ja, en hugorm er ikke at spøge med, men du har båret dig klogt ad, som en hel doktor. Nu skal jeg hjælpe jer med resten. Jeg har noget her i en æske, der er godt mod hugormebid, men jeg skal også have nymalket mælk. Har I køer herude?« Jo, blandt Peters dyr var der to køer. »Så løb lige hen og malk lidt mælk. Tag dette krus her«. Peter skyndte sig af sted, men det tog tid, inden han kom tilbage, for der var længere end som så.

Da han kom tilbage, hældte den gamle kone nogle tørre småstumper i kruset og rakte Jens det. Jens vidste godt, hvad det var, det var tørret hugormehud, et gammelt råd mod giftbid. Han havde mest lyst til at smide det langt væk, men dels var han stadigvæk lidt bange for Støvlemaren, dels frygtede han giften, han havde fået i sig, så han drak skyndsomt indholdet, mens øjnene stod stive i hovedet på ham.

»Sådan skal det være«, sagde Støvlemaren, «bare ned med stadset, det kradser, men det hjælper. Men hvem er du for resten? Hvis dyr passer du?« Jens fortalte hende så, at han var hjorddreng hos Knud Thomsen på Ågård.

»Knud Thomsen på Ågård« - det gav et sæt i Støvlemaren - »nå så det er du. Den gård kender jeg, men ikke for noget godt. Der har jeg tjent som gåsepige og fik en slet behandling. Knud Thomsens far var en hård mand, og æblet falder vel ikke langt fra stammen.« Hun så på Jens, hendes øjne var blevet hårde og gennemborende, men der var også noget mærkeligt fjernt over dem. Hun fortsatte: »Det er sært, at jeg skal træffe dig netop nu, for jeg drømte i nat om Ågård og sognefogeden, og det var ikke noget godt. Det var, nej, det må jeg hellere holde for mig selv, hvad der skal ske, det sker. Nå, så du er fra Ågård.« Støvlemaren greb sin kæp og sin bylt og forsvandt uden at sige farvel.

Drengene stod noget forvirret og så måbende efter hende. Det var dog et særeste stykke kvindfolk, og hvad var det dog for noget sludder, hun diskede op med. Skulle man tro på drømme, var man da blevet ædt af store uhyrer for længe siden. Der var heller ingen, der kunne se ind i

fremtiden. Ikke engang præsten. Kællingesnak! Men alligevel, det var noget sært uhyggeligt noget: »Det, der skal ske, det sker«, havde hun sagt. Hvad havde hun ment? Nå, bare pjat. Kællingesnak!

Mens drengene stod og så efter Støvlemaren, sagde Peter pludselig: »Glemte du ikke noget?« »Glemte, hvad mener du?« »Jo, skulle du ikke have købt et kærestehjerte, så Marit ikke skal svigte dig?« Det sidste ord gjaldede ud over lyngfladerne, for Peter var allerede i løb hen til sine stude og køer.

Åh, det asen! Jens skulle lige til at sætte efter ham, men tænkte så på benet og satte sig ved højen.

Og drenge er drenge. De glemte hurtigt både hugormebid, Støvlemaren og hendes kællingesnak.

Karen Kusk og hendes dreng

Jens var hjorddreng hos Knud Thomsen på Ågård, som han havde fortalt Støvlemaren den dag, han var blevet bidt af en hugorm, og det var han glad ved. Det var en god plads, det var sikkert og vist. Hans mor, Karen Kusk, var husholderske på gården, og hun klagede heller ikke. Ågården var blevet deres andet hjem.

Men alligevel tænkte Jens ofte på dengang, da han, moderen og faderen havde været sammen i deres eget hjem, og så kom han også til at tænke på den aprilsdag, da præsten og sognefogeden var kommet med bud, at Lars Kusk - sådan hed faderen mellem folk - var faldet i kampen på Dybbøl for en tysk kugle.

Den dag var hans og moderens lilleverden gået under. En lilleverden havde det været, for den havde kun bestået af dem og faderen og deres to stuer inde i Horning.

Horning var den største by i herredet. Det var ikke en stor by, kun en landsby, men den var større end andre landsbyer deromkring. Der var ikke blot kirke og kro, der var også et apotek og en stor købmandsgård. På apoteket kunne folk købe dråber og piller for mavepine og andre svagheder. I købmandsgården handlede man med alt mellem himmel og jord, og der var en travlhed uden lige. Dér stillede mændene sindigt op ved disken for at købe skråtobak eller, når det gik højt, for at købe en cigar. Dér kom konerne rendende for at købe sukker og salt, og hvad de ellers havde brug for til husholdningen. Ude i gården kørte bøndervognene ud og ind. Nogle var forspændt sejge jydske heste, andre knokkelstærke stude.

Byen havde både doktor og dyrlæge, og det var fine folk, men den fornemste standsperson var dog herredsfogeden. Han boede i en stor gård uden for byen. For ham tog mændene hattene af, og det var en ære, der ellers kun vistes præsten.

Midt i byen lå der en stor, gul bygning. Det var arresthuset. Her var der kontorer til herredsfogeden og tingskriveren, og her boede arrestforvareren. Der var også en stor sal, hvor folk skulle møde, når de skulle forhøres eller dømmes. Nedenunder var der mørke kælderrum med jernstænger for. Der blev de puttet ind, der havde gjort noget galt.

Jens havde aldrig turdet gå helt hen til den gule bygnings bagside, men der var store drenge, som havde vovet det. De havde bagefter pralet med, at de havde talt med fangerne gennem de tilgitrede vinduer. En af dem, Ras, havde endog fået en skilling for at hente en flaske brændevin og en rulle skråtobak. Det var Rakker-Mads, en af egnens omvandrende kæltringer, der havde fået ham til det. Han var ofte på kant med politiet. Ras fortrød dog bittert sin hjælpsomhed, for arrestforvareren havde opdaget, hvad der gik for sig og havde fanget synderen og straffet ham med hug. »Han er bedre til at bruge kæppen end samtlige degne i herredet«, havde Ras betroet Jens med en stemme, der røbede både respekt og skræk.

Horning bestod af to rækker huse, en på hver side af den brede landevej, der forbandt den med andre byer.

Jens havde dengang syntes, at Horning var en stor by, og havde ikke kunnet forstå, at der var byer mange gange større. Men det havde faderen sagt, at der var, og han vidste det, for han var kusk og kom langt omkring. Århus, Ringkøbing og Holstebro var navne, han ofte havde nævnt. Lars Kusk havde kørt med store vogne, belæsset med alt muligt. Der var cement, træ og sten til egnens håndværkere, der var sække med korn, gryn og mel, tønder med øl, brændevin og sirup til købmændene. Der var vinflasker til kroen og dåser og små flasker med mærkeligt indhold til apoteket og mange andre ting til såvel byfolk som bønder.

Jens havde syntes, det så flot ud, når faderen siddende på bukken i sin tykke kavaj og knaldende med pisken havde rullet gennem byen. Fragtmanden, som ejede både vogn og heste, havde flere kuske, men ingen af dem havde kunnet måle sig med hans fader, slet ikke.

Når faderen var kommet hjem fra sine ture, der somme tider kunne tage flere dage, havde han gerne haft et eller andet med, en kniv til Jens, et tørklæde til moderen, men det bedste havde dog været, når han havde fortalt om, hvad han havde oplevet.

Han var en god fortæller og havde ofte fået dem til at le. Moderen havde leet mest, for hun havde altid så let til latter, når faderen var hjemme hos dem. Jens forstod ikke altid det, faderen berettede, men han lo alligevel, bare fordi moderen lo og var glad.

Men den dag, de fik at vide, at faderen var faldet i krigen med tyskerne, havde de ikke leet, men grædt, og det var ikke sidste gang.

Kort tid efter var de flyttet hjem til bedsteforældrene i Sandager i Graverhuset. Et sted skulle de være, og de skulle også leve. Moderen var begyndt at arbejde for fremmede, lave mad ved bryllupper og den slags, og hun fik en lille enkepension fra krigsministeriet, så de klarede det.

Og selv om Lars Kusk ikke mere var hos dem, så havde de dog et minde om ham. En dag var herredsfogeden nemlig kommet med et dokument, hvorpå der stod, at faderen havde været en tapper soldat og var faldet med ære for sit land og sin konge.

Det holdt Jens meget af, og han så tit på det, for det var blevet sat i glas og ramme og hang på væggen over moderens seng.

Når Karen Kusk havde stået og set på det, hændte det ikke sjældent at hun fik tårer i øjnene. Det havde Jens set så tit, og havde også lagt mærke til, at hun så bagefter kunne gå og synge sørgmodige salmer.

Men så en dag var de flyttet ind på Ågården, Karen Kusk som husbestyrerinde, Jens som hjorddreng, og så begyndte solen at skinne igen for dem begge, og nu kunne moderen tralle på en vise engang imellem.

Knud var en god husbond, men han kunne være streng. Dovne folk blev ikke gamle i gårde hos ham. Mere end én var blevet jaget på porten, mens Jens havde været på Ågården.

Jens kunne især huske én, der havde bandet og svoret, at han nok skulle få ram på Knud engang. Han kunne bare vente sig.

Jens skulle have fem rigsdaler, et par flunkende nye træsko og et pund uld i løn om året. Det var mere end de fleste andre hjorddrenge fik. Og sikke mellemmadder han fik med ud i heden. Næsten hver dag lå der i tejnen to stykker smørrebrød med fårepølse, to med ost, og til resten var der som regel et kogt æg, enkelte gange endda to. Der var ingen smalle steder. Og det var slet ikke fordi, det var Karen Kusk, der smurte Jenses madpakke. Knud Thomsen havde selv en dag sagt til moderen, at hun ikke skulle spare på pålægget. Jens fortjente det, for han var en flink dreng, og han var jo i voksealderen. Jens, der havde hørt på, syntes fuglene sang særlig smukt den dag. En ros fra Knud var endnu bedre end de bedste mellemmadder.

Jens tænkte ofte på Knud, snart lige så tit som på moderen, hvorfor vidste han ikke, det var bare sådan.

Knud var ikke som andre, det var ikke bare Jens, der mente det. Han var meget respekteret, selv herredsfogeden havde fået øje på ham og gjort ham til sognefoged. Men der var også dem, der var kritiske. De syntes, at Knud Thomsen havde så mange nymodens ting for, at han ville vise sig og være mere end andre bønderfolk. Han burde dog huske, at han hverken var præst eller degn.

Det var især Kræn Østergård. Han snakkede altid ondt om Knud. Men ham var der vist ingen, der regnede med. Han passede ikke sin gård, men sad mest på kroen og spillede kort og svirede, ofte til langt ud på natten. Kræn Østergård var ikke nøjeregnende med, hvad selskab han slumpede til at komme i.

Jens mente at vide, at når forholdet mellem Knud og Kræn ikke var så godt, skyldtes det, at de begge ville have Kristine, Knud Thomsens afdøde kone, men Knud var altså blevet den foretrukne.

Jens havde altid syntes, at der var noget fordægtigt ved naboen. Han havde flere gange set ham luske om i nærheden af Ågård, og det havde han fortalt til forkarlen, Ole, men Ole forkarl havde skoggerleet og sagt: »Kræn Østergård er, som du ved, ungkarl, og det kan jo være, han spil-

ler kæreste med Sørine - Sørine var pige på Ågård - og det kommer hverken dig eller mig ved. Jeg har ikke i sinde at gifte mig med hende, og du er vel for grøn endnu«. Også Jens havde leet og ment, at det var bedst, han blev konfirmeret først, og at han nok til sin tid ville foretrække en noget yngre. - Sørine var snarere halvtreds end tredive år.

En hjorddreng har tid til at spekulere, tænke og spekulere, og det gør Jens tit, især når han fra Troldhøj står og ser ud over heden, snart mod Ågården og snart i retning af Horning. Han har oplevet så meget, at det ikke er til at fatte. Engang en lille fyr i Horning sammen med Lars Kusk, hans far, og Karen Kusk, hans mor. Nu hjorddreng på Ågård hos Knud Thomsen, konge over den brune hede, 100 får og Troldhøj.

Kaptajnen

En dag, da Jens skulle til at samle fårene for at drive dem hjem, fangedes hans opmærksomhed lige med ét af et optrin ved Storehøj. Han så en mand løbe bort fra højen i stærk fart, som om han var på flugt. Jens kunne ikke se mandens ansigtstræk, men det var en stor og kraftig

mand. Som sagt løb han til af alle kræfter, men på en mærkelig usikker måde, som om han trak på det ene ben, men stærkt gik det alligevel. Mandens arme svingede rundt som møllevinger i blæsevejr, og håret flagrede i flugten.

Men Jens fik øje på en mand mere. Han stod ved Storehøj og gestikulerede vildt. Han råbte vist også et og andet, men hvad det var, kunne Jens ikke høre, skønt han lyttede anspændt. Hvad var det mon, den fremmede ville? Pegede han ikke på noget? Jo, nu fik Jens øje på en hest, der kom galoperende lige ned mod Troldhøj. »Åh, nej!« Jens så til sin rædsel, at det ikke var en herreløs hest, der kom springende. Der sad nogen på dens ryg, nej, det så snarere ud som om, der var én, der hang ned ad hestens ryg. Ja, nu kunne han se det, det var et barn, vistnok en pige, for der var noget, der flagrede, det var sikkert hendes kjole. Hun hang med hovedet skråt nedad. Det så ud som om hendes ene fod sad fast i sadlen.

Jens forstod hurtigt, at her var der fare på færde, at den lille pige kunne falde af og blive sparket ihjel, eller hun kunne blive kvalt i denne stilling.

Jens tænker febrilsk, han ved, at det kan være farligt at springe frem foran hesten for at forsøge at standse den. Han må springe ind på den fra siden. Det gør han, men først dukker han sig ned, så hesten ikke skal ændre retning ved synet af ham. Det løbske dyr kommer nærmere og nærmere. Jens kan høre sit hjerte banke voldsomt. Nu, nu er den ved højen og med et sæt kaster han sig frem og vil gribe fat i bidselet, men han forfejler springet og falder mod jorden. Han griber sanseløst for sig og tænker på den lille, han ikke formår at hjælpe, og han begynder at græde - men, da mærker han, at hans hånd har fat i noget; det giver et ryk, det er tøjlen, der slæber mod jorden, og som hans hånd har grebet om.

Og han holder fast!

Hesten stejler overrasket, mærker modstand, men den er mindre vild nu. Den sagtner farten. Jens slæbes et stykke. Han føler, at lyngen kratter ham i ansigtet og på hans arme, og han mærker blodet pibler frem fra smårifter.

Men, hvad gør det? Nu ved han, det vil lykkes. Og det gør det. Hesten slår over i luntetrav, så i skridtgang og står så helt stille.

Det ser ud som om den undrer sig over sig selv, eller den står måske og skammer sig. Det hele havde kun varet nogle få øjeblikke, men Jens syntes, at der var gået en hel evighed.

Den lille pige hang stadigvæk fast. Hun var hvid i ansigtet, og hun klynkede: »Far! far!«.

Men der var vist ikke sket hende noget alvorligt. Hun havde sikkert ganske ubevidst grebet fat om hestens manke med den ene hånd og derved undgået udelukkende at hænge med foden fastspændt.

Jens kom hurtigt på benene og fik hende frigjort, mens han beroligende klappede hesten.

Pigen ømmede sig lidt i foden, men hun græd ikke mere.

Den fremmede var holdt op med at løbe, men kom med hurtige og energiske skridt ned mod dem. Da han var i nærheden af dem, løb pigen ham i møde, lidt haltende, og han løftede hende op og strøg hende over håret. Han var synligt bevæget. Hvor let kunne det ikke være gået galt?

Af skikkelse var den fremmede fast og firskåren, og hans ansigt viste træk af barskhed og beslutsomhed, som end ikke de skiftende følelser af angst og glæde, han lige havde været igennem, kunne skjule.

Han vendte sig nu mod Jens og greb hans hånd og rystede den og sagde: »Det var godt gjort, min dreng, du er ikke bange af dig, må jeg sige. Tak, skal du have, fordi du hjalp os«.

Jens stod noget genert foran den fremmede, og han kunne ikke finde på noget at sige. Hvem manden var, vidste han ikke, men at han var en stor mand, var han ikke i tvivl om. Nu spurgte den fremmede mand ham om, hvem han var, og hvor han boede. Jens overvandt lidt efter lidt sin skyhed og begyndte at fortælle, og inden han vidste af det, havde han fortalt løst og fast om sig selv og om sine forældre og også om Ågården og Knud Thomsen. Han fik også fortalt, at hans far, Lars Kusk var død i krigen. Dér blev den fremmede særligt interesseret, og han fortalte, at han også havde været i krigen, og at han var kaptajn. Nu boede han på en gård i nærheden og skulle være folk behjælpelig med at opdyrke hede og plante skov. Ja, han var forresten på vej hen til Knud Thomsen, som han vidste var meget optaget af, om der kunne graves en vandingskanal, så de tørre marker og åskrænterne kunne få vand fra Skærå.

Jens blev ikke mindre benovet ved situationen, da han hørte, hvem den fremmede var. Kaptajnen! Ham som alle på egnen talte om, og som også Knud havde rost og sagt, at med ham kom der nye tider til Sandager. Han havde forstand på hede og skov, og så var han ven, vistnok både med kongen og flere ministre.

Inden Kaptajnen og hans lille pige og Jens skiltes, fik Jens hele historien om, hvordan det var gået til, at hesten kom jagende med pigen på ryggen: »Ser du«, sagde kaptajnen til Jens, »Hanne, ja, sådan hedder

stumpen her altså, og jeg var standset op ved Storehøj, den interesserede mig. Jeg stod af hesten, men lod Hanne blive siddende. Det skulle jeg altså ikke have gjort, men hesten plejede altid at stå stille og rolig, og jeg ville bare lige ned i højen. Da jeg kom hen til indgangen til gravkammeret i højen og ville træde ned der, sprang i det samme en mandsperson frem fra kammeret og forsvandt. Han må have opholdt sig der, hvad så hans ærinde har været. Noget besynderligt var der ved ham. I flugten tabte manden sin hat, hvorom der var bundet et spraglet bånd. Den fløj hen og ramte hesten i øjet. Det skete så pludseligt, så »Klaus« fór af sted, vild af forskrækkelsen. Resten kender du bedre end jeg. At enden på historien blev så lykkelig, er ikke mindst din skyld«.

Kaptajnen syntes, det var blevet for sent at besøge Knud Thomsen den dag, men Jens fik en hilsen med til ham. Han kom en dag.

Da kaptajnen og hans lille pige atter var redet bort, stod Jens længe og så efter dem. Han var både forvirret og stolt, forvirret over alt det, der var hændt ham, og stolt over Kaptajnens rosende ord. Han havde noget at fortælle, når han kom hjem til gården.

Det blev senere den dag, end det plejede, inden han nåede hjem med fårene og fik dem gennet i folden ved laden. Da han gik over den store gårdsplads, kunne han høre bedstefaderen ringe solen ned over Sandager.

De øvrige var allerede samlet i folkestuen omkring bordet for at spise aftensmad. Knud Thomsen sad for bordenden. Ole forkarl, andenkarlen Anders, og daglejeren Søren Skøjer, på langbænken ved vinduet og ved den anden side af bordet, ved køkkenet, sad den firårige Lisbeth, Knuds pige, tjenestepigen Sørine, og Karen Kusk.

Jens satte sig ved Anders, nederst på langbænken, og begyndte at skovle kartofler over på sin tallerken.

»Jeg synes, du er noget sent på det,« bemærkede moderen. Jens skulle lige til at forklare, hvorfor, da Karen Kusk fik øje på de mange smårifter i hans ansigt.

»Ja, men, hvordan er det dog, du ser ud«, fortsatte hun. Jens havde i skyndingen glemt at vaske sig, så han så ikke bedst ud.

Han måtte nu til at fortælle om, hvad der var sket, om den løbske hest, om Kaptajnen og om den lille pige. Og han var slet ikke ked af at fortælle, ikke fordi han var en pralhals, men det er en ringe dreng, der ikke gerne vil være midtpunktet for noget spændende. Så han snakkede løs, mens kartofler, melsovs og stegt flæsk gled ned bag hans drengebluse for bagefter at få selskab af en stor tallerkenfuld byggrød.

Rundt om bordet sad de alle og lyttede med stor opmærksomhed. Det var alligevel noget ud over det sædvanlige, og Karen Kusk fik ligesom en klump i halsen. Hun havde sandelig ære af drengen.

Knud blev helt oprømt, da han hørte, at Kaptajnen - Dalgas hed han vist - ville besøge ham en dag for at snakke vandingskanal. Kunne de blot få ham med, så var den sikker. Det var længe siden, Jenses humør havde været så højt som den aften. Hvor var han glad, men han kunne ikke finde ud af, hvad der glædede ham mest, om det var Kaptajnens ros eller moderens varme blik - eller de anerkendende nik fra Knud.

Hvor er Unkas?

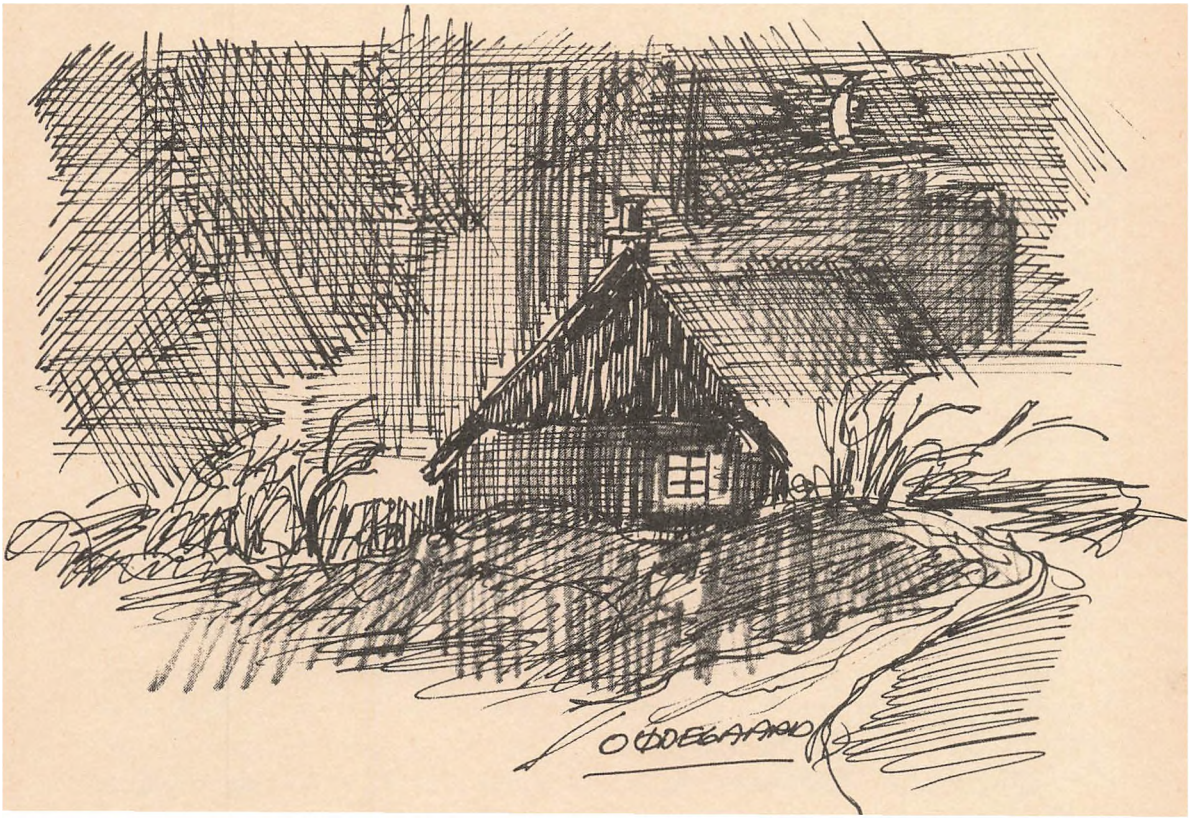

Jens har mange venner blandt gårdens dyr. Han kender dem alle, og de kender ham og er fortrolige med ham. Når han kommer ned i engen for at slå vand op til ungkreaturerne, kommer de ham i møde og stimler sammen om ham, og han klør dem på mulen og klapper dem på de græsfyldte vomme. Har han lovet forkarlen at fodre hestene af om aftenen, vrinsker de genkendende til ham, når han viser sig i stalden, bærende på hakkelseskurven eller med favnen fuld af hø.

En hjorddreng uden en solid kæp eller en svirpende pilekvist i hånden er ikke en rigtig hjorddreng. Jens har også sin, men han slår ikke ret tit, og det bliver som regel kun til et venskabeligt rap. Et par gange er hid-

sigheden dog løbet af med ham over for et par tvære stude, og så har han tærsket løs på dem og skreget op, men bagefter, når galskaben er gået af ham, har han skammet sig dybt og undret sig over sig selv. Og han har lovet sig selv at passe bedre på en anden gang.

Men det er let at love, og stude kan være så forbistret stædige!

Den bedste af Jenses venner blandt dyrene er dog Unkas, en langhåret, gulbrun hyrdehund med busket hale og hængende øren.

Dagen lang er Unkas hos Jens, de leger sammen, og de fortærer den medbragte mad sammen. Jenses mad er bedre end Unkas', naturligvis, men ikke sjældent vandrer en velbelagt mellemmad fra hans tejne over til Unkas, som bliver henrykt.

I middagspausen, hvis Jens ikke er på heden, finder han og Lisbeth på varme sommerdage sammen et eller andet skyggefuldt sted, det kan være i laden, hvilende i herligt enghø, eller det kan være under hyldebuskene ved Ågårds vestgavl. Ved deres fødder ligger Unkas.

Unkas er ikke blot en trofast ven, men også en nyttig medhjælper. Kommer fårene for langt bort, skal han nok få dem hentet tilbage igen. Med tungen ud af munden og med korte bjæf halser han af sted omkring dem, og deres brægen høres blandt hundens gøen.

Nogle dage efter, at Jens standsede Kaptajnens løbske ridehest og hjalp hans lille pige, var han atter ved at få fårene drevet sammen til hjemturen. Det gik lidt trevent, og nogle af dyrene var kommet langt væk fra hovedflokken. Det kunne Unkas ordne, men da Jens så efter hunden og kaldte på den, var den borte. Den tog sig tit en strejftur, men det plejede ikke at vare lang tid, inden den kom tilbage, og det var ikke sket før, at den ikke var på pletten, når det blev aften. Det hjalp heller ikke, at han tog sin pilefløjte frem og piftede i den. Jens tog en vending hen bag nogle hedebanker, men hunden var som sunket i jorden. Nu var han faktisk bange for, at der skulle være sket Unkas noget, men han beroligede sig dog med, ved nærmere eftertanke, at den nok var løbet hjem. Selv om det var usædvanligt.

Ærgerligt gav Jens sig atter til at ordne flokken, men det tog tid.

Jens havde håbet, at Unkas kom dem i møde, når de nærmede sig Ågård, men det skete ikke, og ingen havde set noget til den. Da dyrene var drevet ind i folden, slog det Jens, at han havde glemt at tælle, om de var der alle. Det plejede han altid. Han gav sig til at tælle og opdagede til sin skræk, at der manglede et får. Han talte efter endnu engang, samme resultat. Hvad nu, han skulle passe på dyrene, det fik han løn og husly for, og nu manglede der et. Han blev helt ulykkelig, og gråden sad

ham i halsen, da han måtte fortælle Knud Thomsen det. Husbond var ikke til at spøge med i den slags sager. Jens var forberedt på at blive skældt ud, og han fortjente det, syntes han, og det blev han. Knud Thomsen havde haft en dårlig dag, dem fik han flere og flere af, siden han havde bygget det nye stuehus. Nu gik hans dårlige humør ud over drengen, som han ellers holdt hånden over, og han var lige på nippet til at give ham en kindhest, men holdt dog inde og sendte ham med endnu et par skældsord ud i heden for at lede efter fåret. Hunden kom nok af sig selv.

Jens var helt fortumlet, da han løb ud i heden igen. Og nu græd han. Han havde svigtet Knud, som stolede på ham, og Knud var blevet vred, sådan havde han aldrig været over for ham før, det var ikke til at tænke på!

Jens løb først ad vejen gennem dyrkede marker, derefter skulle han over kæret, hvor kvierne og plagene gik og græssede, så kom heden. Stor og dyster lå den foran ham, og han syntes den så fremmedartet ud nu i sommeraftenens halvmørke. Egentlig havde han mest lyst til at vende om og løbe bort fra det altsammen. Unkas var væk, et får var væk, og Knud var vred, det var ikke til at bære. Og heden så så uhyggelig og truende ud! Men nej, han ville ikke være en pjalt, og måske fandt han både Unkas og fåret, og så blev alt godt igen.

Der var mærkeligt stille derude, kun et par vibeskrig hørtes fra en tilstødende mose. En hare sprang lydløst frem foran ham og løb bort, og en ræv sås langt borte luske om ved egekrattet.

Jens ville ikke være bange, men han var det, og han kom til at tænke på, hvad han havde hørt folk fortælle fra gamle dage.

Engang var der både røvere og ulve på heden, og dér holdt taterne til. En af dem, Jens Langkniv, havde huseret dér og overfaldet studehandlere og omvandrende kræmmere, som var godt beslået med sølvdalere. Han undså sig end ikke for at slå folk ihjel, hvis de gjorde modstand.

Jens kan også huske en anden historie: En pige, Mette Jensdatter, vogtede får langt borte fra menneskeboliger. En vinterdag, da hun gik ude med fårene, for der var intet foder i husene, blev hun overrasket af en snestorm og kunne ikke finde vej hjem med fåreflokken. Mens hun og fårene krøb sammen ved nogle buske, kom der en flok sultne ulve og angreb dem. Næste dag fandt man hende lemlæstet og stærkt forkommen. At hun ikke var frosset ihjel, kunne hun takke de får for, som var undsluppet ulvene. De havde lagt sig omkring hende og skærmet hende med deres varme kroppe.

Mens Jens gik og tænkte på disse historier og blev mere og mere bange, havde der lagt sig en tæt tåge over lyngfladerne. Den var klam og sær. Jens frøs, og løbe sig til varmen kunne han ikke, for han måtte orientere sig om, hvor han var, gang på gang.

Langt om længe var han fremme ved Storhøj. Det var nok det bedste sted at søge, eller var det? Mon ikke det var lige så sikkert ved Troldhøj, så tæt tågen var, og så sent det var blevet. Nej, det var han ræd for.

Med Storhøj var det noget andet. Den var ikke så hemmelighedsfuld, men heller ikke der var han tryg. Var det ikke der, en mand var sprunget frem og havde skræmt kaptajnens hest! Men det var dog et menneske, ikke noget troldtøj.

Og så var der det, at Storhøj kendte Jens lige så godt som sin egen bukselomme. Han og andre hjorddrenge havde tit opholdt sig der og leget røvere og soldater, eller hvad de nu havde kunnet finde på. Gravkammeret i højen var et godt skjulested, og der var en gammel dør, som kunne sættes for indgangen, når det hørte med til legen.

Da han var nået helt hen til højen, blev han med et noget vår, og det lyste op i hans ansigt: Han kunne høre en svag knurren og nogle bjæf ind imellem. Det måtte være Unkas! Det var Unkas! Glemt var mørket og tågen og troldtøjet, og alt andet, han havde fantaseret om. Unkas var fundet! Unkas, Unkas! råbte han glad. Vov, vov! lød det inde fra højen. Han sprang ned til indgangen og fik den gamle dør, som var blevet sat for, væltet fra, og ud sprang hunden. Unkas var ellevild af glæde over at være sluppet fri, og den hoppede op og ned ad ham og slikkede ham i ansigtet af gensynsglæde. Det blev et stormende møde mellem de to venner.

Men hvem havde spærret Unkas inde, og hvorfor?

At den var gået ind i højen, var der ikke noget mærkeligt i. Det havde den gjort så tit, men hvem ville forhindre den i at komme ud igen? Jens undersøgte kammeret, men på grund af mørket måtte han famle sig frem. Hans fod stødte mod noget. Nysgerrig bøjede han sig ned og tog det op, men det var vel bare en pind. Da han fik det i hånden, mærkede han imidlertid, at det var et kødben. Han kunne fornemme våde kødstrimler på det. Det måtte være blevet lagt for at lokke Unkas ned i højen, måske for at få ham væk fra fårene? Jens begyndte at forstå. Den, der havde lukket Unkas inde, havde taget fåret, som var blevet væk. Men hvem var tyven? Åh, selvfølgelig, det skulle nok være manden med det spraglede bånd på hatten. Havde han holdt til dér den dag, kunne han også gøre det igen. Så havde han benyttet lejligheden til at gribe et

får efter først at have fået Unkas fjernet. Når Jens ikke havde opdaget det, var det, fordi han slet ikke havde været i nærheden af Storhøj, men opholdt sig bag Troldhøj. Det var altså hans skyld, og han fortjente, at Knud var blevet så vred på ham.

Jens blev pludselig rigtig bange. Sæt manden var i nærheden nu. Det var bedst at komme væk i en fart.

Jens listede sig bort fra højen, hans hjerte bankede voldsomt, og han ville helst have løbet alt, hvad han kunne, men tågen stod som en mur omkring ham, og han kunne ikke orientere sig. Han vidste ikke længere, hvad der var syd, og hvad der var nord. Og nu kunne han hverken skimte Troldhøj eller Storhøj. Unkas kunne heller ikke finde vej. Sporene, Jens havde trådt, krydsede hinanden. Hunden snusede og løb omkring, og Jens bagefter, men det var, som om de gik i ring.

Jens rystede af skræk. At fare vild herude var en alvorlig sag. Her var dybe kløfter og stejle brinker og moser med bundløse grave indimellem. Han huskede rædselslagen, at en mand for år tilbage var faret vild i tågen, og at man måneder efter havde fundet ham druknet i en tørvegrav...

Rakkerne

Men Jens ville ikke lade sig slå ud. »Du må tage dig sammen«, sagde han til sig selv. »Det nytter alligevel ikke at flæbe«. Han vidste, at tågen ofte lettede hen på natten, måske gjorde den det snart. Nu ville han bare gå lidt omkring; lægge sig turde han ikke, for jorden var kold og klam.

Han vidste ikke, hvor længe han havde gået på må og få, da han pludselig så noget mørkt foran sig, måske en halv time, måske en hel, tid og sted var blevet borte for ham.

»Hvad mon det kan være?« tænkte han, men da en gren i det samme knækkede under hans fødder, forstod han, at han var kommet hen til egekrattet. Det var han ikke ked af. Nu vidste han da, hvor han var.

»Bare nu tågen ville forsvinde!« Han havde kun ét ønske, at komme væk og komme i seng. - Men hvad var nu det? Han spærrede øjnene op, nysgerrig og forbavset. Han så et svagt ildskær inde i krattet. Det var da underligt.

Men hvor der var ild, var der vel også mennesker, og han tænkte på Unkas, på højen og på den mystiske mand.

Jens havde mest lyst til at komme væk hurtigst muligt, men han var også ivrig efter at få opklaret, hvad der foregik inde i krattet, så han besluttede sig til at liste lidt nærmere. »Stille, Unkas«, hviskede han, mens han med hjertet i halsen listede ind i krattet, bare lidt tættere på. Og hunden forstod!

Snart kunne han skimte tre skikkelser siddende ved et bål. Det var to mænd og en kvinde. Han kunne se, at de af og til skar et stykke af en dyrekrop, som hang over bålet, fastbundet til en slags stativ, som skrævede over ilden. En brændevinsdunk gik flittigt fra mund til mund.

Nå, sådan! Det var altså nogle rakkere, som havde søgt nattely i egekrattet. De var nok ikke til at spøge med. Der gik så mange historier om deres vilde liv. Jens havde lagt mærke til, at hans bedstefar røbede både foragt og beundring, når han fortalte om disse omstrejfere, som også blev kaldt skøjere eller tatere.

Han kunne ikke høre, hvad de, der sad omkring ilden, talte om, dertil var han for langt væk, men han syntes dog, han havde hørt den enes stemme før. Det passede sikkert ikke, for han havde kun én gang set og hørt en rigtig rakker. Det var engang, Knud var blevet opbragt over, at en omvandrende havde opført sig anmassende og truende i køkkenet, og havde jaget ham af gårde. Rakkeren var kommet til gården og var gået ind i køkkenet, hvor han krævede at få noget mad, og det skulle være nu. Knud var kommet tidsnok hjem fra marken til at gribe ind. Da han så, hvor bange kvinderne var, løftede han sin stok og gav manden et rap over skulderen. - Knud undte gerne en fattig mand et måltid mad, men ingen skulle true nogen på hans gård. Den ubudne gæst havde fået benene på nakken, men da han var kommet et stykke bort, vendte han sig om og hævede en knyttet næve mod Ågård. Meningen var tydelig nok!

»Men det skulle da være mærkeligt, om han var den ene af de tre«, tænkte Jens, mens han anstrengte sig for bedre at se og høre.

Og han kunne efterhånden se mere og mere. Nu så han noget hvidt, som var udspændt mellem to grene. Hvad kunne det være? Jo, naturligvis, det var et skind, og det var uden tvivl af fåret, som var blevet borte, og hvor kødet, de sad og gjorde sig tilgode med, var kommet fra, det var let at gætte. Jens var slet ikke bange nu, men rasende; rigtig godt gal i hovedet, det var det, han var. Her sad de halunker og frådsede i et af Ågårdens dyr, og Unkas havde de ladet spærre inde i mange timer. – Sikke noget rak!

Jens var blevet opbragt, og han glemte at passe på. Han kom atter til at knække en gren, og i den stille nat kunne det let høres ved bålet. De tre så op og spejdede, og da Unkas i det samme forglemte sig og gav et bjæf, forstod de, at de ikke var ene i krattet. Og de kom hurtigt på benene. Den ene af mændene greb en svær kniv, brændevinen havde gjort ham vild og ond. Jens råbte til hunden; den ville hellere have faret på skøjeren, men den lystrede drengen, og de løb begge, så hurtigt, som Jens kunne. Jens kunne høre, manden vandt mere og mere ind på dem, og hjertet dunkede voldsomt i brystet på ham, han kunne snart ikke mere, men manden måtte ikke få fat på ham.

Da sprang Unkas tilbage mod forfølgeren. Der hørtes eder og forbandelser, og et bump, som var der én, der faldt, men Jens turde ikke vende sig om for at se, han bare løb og løb.

Da han var aldeles udmattet, smed han sig i lyngen og hev efter vejret, det var som om hans lunger skulle sprænges. Heldigvis lod det til, at han var kommet bort fra rakkerne, og nu var skjult af tågen. Der var vist ingen fare nu. Lidt efter kom Unkas halsende og snart var de forenet igen. »Gode, trofaste Unkas«. Jens trykkede hunden ind til sig og klappede den mange gange, men herunder så han, at den havde et stykke tøj i munden. Han kunne ikke bare sig for at le: Et sejrstrofæ: Nu var der én, der fik lappede bukser! Derefter tog han tøjstykket og puttede det i lommen. Egentlig havde han ikke noget at bruge det til, og ejermanden så han næppe igen, han skulle nok holde sig borte fra egnen den første tid.

Men et sejrstrofæ giver man ikke fra sig!

De var godt trætte begge to, Jens og Unkas, og de ville bare hvile lidt, så: – Men inden der var gået nogle få minutter, faldt de i søvn i hinandens favn.

Støvlemaren gik tit lange ture rundt om i heden bare for at føle sig et

med den vildsomme natur. Den holdt hun mere af end af menneskene, og den lukkede sig ikke til for hende og vendte hende ryggen, som de kunne gøre. Hun færdedes hjemmevant derude, hun kunne finde vej selv i den tætte tåge.

Hun var også ude dén nat, og hun fandt Jens og Unkas liggende i en stor lyngbusk. Hun pirkede til dem med sin stok, så de vågnede. Jens blev først forskrækket, og Unkas gav sig til at knurre, men ikke længe. Den forstod, at Støvlemaren var god nok. »Hvorfor ligger I her på denne tid? Jeg har aldrig kendt magen«, sagde hun. Hun genkendte imidlertid Jens, så han havde let ved at sætte hende ind i situationen og forklare hende, hvad der var gået forud. Han var ikke bange nu, og var sikker på, at Støvlemaren kunne hjælpe dem. Selvom hun stod foran dem og så spøgelsesagtig ud, følte han sig tryg. Hun havde da også hjulpet ham den dag med hugormegiften.

Nu førte Støvlemaren dem gennem tågen. Hun gik rask til trods de tunge støvler, så Jens måtte rubbe sig, hvis han ville følge med. Men Unkas løb foran, og nu var den næsten en lige så god rejsefører som Støvlemaren.

Efter nogen tid så de en rytter dukke frem af tågen. Det var Knud Thomsen, og hunden løb ham gøende i møde.

Knapt var Jens taget ud for at lede efter fåret og Unkas, førend sognefogeden havde fortrudt sine hårde ord og sin ubeherskede opførsel. Det kunne da hænde for enhver hjorddreng, at et får bortkom, det behøvede da ikke at være Jenses skyld, og selv om så var, han holdt af den knægt, og enhver kunne fejle. Imidlertid skulle han til et møde, og sket var sket, men når han kom hjem, skulle han lade falde et par ord eller på anden måde vise, at han havde forløbet sig.

Men da han kom tilbage til gården igen, stod Karen i døren og spurgte, om han vidste noget om, hvor Jens var henne, hun havde ikke set ham hele aftenen og var urolig for ham. Så måtte Knud Thomsen fortælle om det passerede, og at han havde sendt drengen ud på heden for at lede. Men han snakkede ikke så højrøstet, som han ellers havde for skik, og han så ikke på Karen Kusk.

Hun blev heller ikke god, da hun hørte om det, men bekymret og vred. Hvad lignede det at sende Jens ud alene; og så sent? »Det har sognefogeden lavet godt«, føjede hun til, og lukkede døren hårdt efter sig, men da hun kom ind i køkkenet, satte hun sig og græd. Jens var det eneste, hun havde.

Hun ville bagefter have været ude for at lede efter Jens, men Knud

Thomsen satte sig imod det. »Det nytter ikke noget, men nu tager jeg en hest og rider derud«. Han forstod godt, at Karen Kusk var vred og bange, og han vidste også, at det ikke var tilfældigt, at hun havde sagt »sognefogeden«. Hun plejede ellers at sige Knud Thomsen eller blot Knud.

Knud Thomsen kendte heden og mosen lige så godt som Støvlemaren. Ågården var hans barndomshjem, så da han først var kommet på hesten, red han ikke i skridtgang.

Han blev mere end forbavset, da han så Jens og Unkas i selskab med eneboersken, men han fik ikke tid til at spørge, for Støvlemaren forlod dem straks med ordene: »Det er en flink hjorddreng, du holder dig, sognefoged, han er mere værd end et får. Pas godt på ham for fremtiden, forresten også på dig selv og på Ågården«. Et øjeblik efter var hun forsvundet i tågen. Knud Thomsen så usikkert efter hende. Han forstod godt hentydningen til fåret og Jens, og dén sad, men det med ham selv og Ågård. Det var forblommet snak.

Jens kom op at sidde på hesten sammen med Knud, og så red de tilbage til gården, og mens de red, fortalte Jens, først lidt tøvende, men da han mærkede, det var den gamle Knud, så ivrigt om, hvad der var hændt ham i de lange timer ude på heden.

Knud lyttede bevæget til drengens beretning, og inden de var nået hjem, havde han ladet Jens forstå, at han havde gjort ham uret.

Han havde ikke sagt det med rene ord, men den slags kan siges på så mange måder, blot folk kender hinanden.

Den nat glemte Jens sent. Heller ikke Karen Kusk og Knud Thomsen var uberørt af den.

Men ude på heden var der ikke andet spor af rakkerne end nogle afgnavede dyreknogler og forkullede træstumper ved den forladte lejrplads. Støvlemaren gik stadigvæk rundt i sine tunge træskostøvler og sagde mærkelige ting.

Støvlemaren går i enge

Der var atter forløbet et par uger. For Jens var den ene dag som den anden; vogte får, flytte køer og stude på kløvermarken og vande ungkreaturer og plage i ådalen. Knud Thomsen var ikke meget hjemme i disse dage. Næsten hver dag red han bort, eller han kørte ud i sin fjedervogn. Var han ikke ude, slog det næsten aldrig fejl, at der kom gæster, folk, der ikke altid var lige velkommen. Det var især handelsfolk, som kørte ind og ud igennem den brede port. De købte stude, ungkreaturer

og heste, langt flere dyr, end der plejede at blive solgt på denne årstid. Der havde også været et par fine herrer fra Købstaden for at undersøge, om det var forsvarligt at yde Knud Thomsen flere lån. Knud talte ikke med gårdens folk om alt dette, men de kunne da både lægge sammen og trække fra, og sognefogedens pengevanskeligheder var blevet et almindeligt samtaleemne på egnen.

Jens forstod nok, at alt ikke var som det skulle være, at Knud skyldte både her og der, og at det langt fra var småsummer; han kunne også se, at hans husbonds humør stod på nulpunktet. Knud Thomsen var blevet rastløs, han fór fra det ene arbejde til det andet, og tog mange ture ud på gårdens jorder. Til tider kunne han sidde uafbrudt i flere timer på sit kontor og blade i en bunke papirer og skrive lange rækker tal op. Folkene undgik helst Knud nu. Han kunne fare op og skælde ud, selv over småting. Også Jens holdt sig på afstand, men han var ked af det. Der var i det hele taget smått med glæde på Ågården dén sommer. Også Karen Kusk hang med hovedet. Jens havde lagt mærke til, at det triste og vemodige træk i moderens ansigt, han kendte fra før, de kom til gården, atter havde vist sig.

Moderen var ellers blomstret op, siden de fik plads på Ågård. En fin og ungpigeagtig rødmen kunne endog farve hendes kinder engang imellem, især når Knud henvendte sig til hende eller roste hende for hendes gode mad og fordi, hun var så flink mod Lisbeth. Mon moderen var ved at blive forelsket i Knud? Nej, det var vist en umulig tanke, og det var vel heller ikke noget, han burde spekulere over?

Sådan stod det til på Ågården, da moderen en tidlig morgen vækkede ham. Det var tidligere, end han plejede at skulle stå op, men det gjorde ikke noget, for han havde drømt noget sært tosseri, og det havde ikke været lige hyggeligt. Midt i det hele var han blevet forfulgt af en mand med en lang kniv. Han fornam mandens ånde i sin nakke, da moderen vækkede ham.

Moderen kaldte endnu engang for at være sikker på, at han var vågen: »Skynd dig, Jens, du husker nok, vi skal ud i engene i dag, og vejret er fint«. Nu var Jens lysvågen, - han glædede sig, og kom hurtigt i tøjet.

Mens han klædte sig på, kunne han høre mange lyde ude fra gården: Kobrøl, hestevrinsk og fårenes brægen blandedes med spandeklirren og træskotramp. Fra huggehuset klang der monotone hammerslag. Det var Ole og Søren, som var ved at hærde leerne, så de rigtig kunne skære og tage skår efter skår af det saftige græs.

Nu hørtes Knud Thomsens røst over gårdspladsen. I dag lød hans stemme stærk og myndig, og der var også noget muntert over den. Han havde nok ladet bekymringerne ligge og overgivet sig til engenes trylleri. En dag i engen var en festdag, trods sveddryppende skjorter og værkende lemmer.

Klokken seks kørte de af sted. Alle mand drog af hus. Også Søren Skøjers kone var med, der var brug for alle ledige hænder.

Lisbeth sad mellem Karen Kusk og Sørine og gabte. Så tidlig var hun ikke kommet op før. Mændene sad i skjorteærmer, men de havde endnu vesten på. Kvinderne var iført lette sommerkjoler, og de havde en hvid kyse på hovedet.

I bunden af vognen lå de blanke leer og riverne. Der var også et par forke, for vognen skulle læsses med hø, som Søren tidligere havde slået. Der var andet på vognbunden. Karen Kusk og Sørine havde dagen i forvejen kogt boghvedegrød, der stod i en stor, sort jydepotte. Øverst, midt i grøden lå en øreløs kop, fyldt med sammensmeltet smør. Der var også en flæskepandekage med, og brød og sulevarer. Ingen skulle sulte. Heller ikke tørste. Et lille anker med øl skulle nok slå til, selv om dagen blev både lang og varm.

Der var langt til engen, men turen gik under stor munterhed. Søren fortalte historier fra høslæt på engene. Han havde tidligere arbejdet på store græsgårde, og han var en god fortæller.

Efter at de var nået frem til engen, blev maden og drikkevarerne taget ned fra vognen og sat under et bundt hø, så kunne maden holde sig varm og drikkelsen kold.

Snart var de alle i fuld gang, mændene med leerne, og kvinderne med riverne. Mændene tog lange, drøje tag. Forrest gik Knud Thomsen, efter ham Ole, derefter Søren og bagerst Anders.

Da der var meget græs, gik Jens og Sørine bagefter og rev græsset fra, to skår hver, medens moderen og Sørens kone vendte høet, som tidligere var blevet slået, så det kunne blive gennemluftet og tørret.

Timerne gik, solen stod højt på himmelen, og det var snart middag. Alle var de blevet sultne og tørstige, og leerne trængte til at blive skærpet igen.

Karen Kusks mad smagte godt, og de tog alle til sig med god appetit. Bagefter sov de til middag på nær Jens og Lisbeth. De ville rigtig se engen og åen. Selv Unkas, der var med, havde fundet et skyggefuldt sted under vognbunden.

Alt var stille, sollyset flimrede over de grønne flader og blinkede i åens

vand. Honningbierne fløj summende fra blomst til blomst. Hist og her lød tungsindige vibeskrig og dæmpede ryleføjt. Højt oppe mod den blå himmel hang en lærke og sang. Rundt omkring gik græssende dyr, og overalt så man høstak ved høstak.

Lisbeth slap med korte mellemrum Jenses hånd for at plukke af de mange blomster, som stod mellem græsset og langs med grøftekanter. Jens havde lært sig navne på mange af dem. Der var engkabeleje og iris, engelskgræs og pragtstjerner, forglemmigej og guldblomme - blå og røde, gule og hvide blomster stod mellem hverandre. Nogle var små og uanselige, andre var store og prangende. Fra åbredden strømmede der en krydret og bedøvende duft imod dem. Det var den høje, gulhvide mjødurt, hvoraf der var et utal, helt ned til vandet.

Lisbeth fik plukket to buketter, en med små blomster, den skulle Karen have, og en med store, det var til hendes far. »Far er stor,« forklarede hun.

Et sted i engbunden fandt de en viberede med æg i. »Hvad er det?« spurgte Lisbeth. »Det er vibeæg,« svarede Jens. »Er det vibeæg. Kommer der så kyllinger ud af dem?« Jens måtte smile. »Nej, ikke kyllinger, det kommer der ud af hønseæg. De her kaldes bare unger, vibeunger. Men nu må vi se at komme væk, jeg tror, viberne er vrede på os, de skal jo passe på deres æg og unger! »Hør, hvor de skriger!« - »Ja,« sagde Lisbeth, »ligesom far og mor« - »Karen«, skyndte hun sig at sige, »skal passe på mig.« »Hvorfor må jeg ikke sige mor?« »Det ved du godt, Lisbeth. Karen er min mor, ligesom Knud er din far. Jeg har ingen far, og du har ingen mor. Jeg kalder jo heller ikke Knud for far.«

»Ja, men hvis nu Karen og far giftede sig, så fik jeg en mor og du fik en far, og så var du min storebror. Tror du ikke, vi kunne bede dem om at gifte sig?« Lisbeth så på Jens med spørgende øjne. »Nej, det kan vi vist ikke, Lisbeth, den slags gør man ikke.« Jens fik travlt med at snakke om noget andet, men han forstod hende..

De var nu kommet helt ned til åen. Skærå var meget bredere og dybere her end ved Ågård. De stod stille et øjeblik og kikkede ned i den. Lisbeth gik endnu tættere til skrænten for rigtig at kunne se.

»Pas på, Lisbeth, « udbrød Jens. »Kom ikke for nær, for så kan du falde i og drukne. Bedstefar siger, der bor en mand på bunden af åen. Han ser ikke ud som et menneske, men han har magt. Hvert år tager han et menneske og trækker ham ned til sig på åbunden. Engang var der gået syv år, uden at han havde fået nogen ned i dybet, men så skete det, at syv unge karle, der var ude at bade, druknede. Man sagde, at det var

åmanden, der havde taget dem, fordi han ikke havde fået fat i nogen i syv år. Så pas på, Lisbeth, det er altid børn, der leger tæt ved åen, eller folk, som bader, hvor den er dyb, Åmanden tager.«'

»Jeg vil ikke ned til Åmanden,« svarede Lisbeth og knugede Jenses hånd og fulgte ham mere end villigt bort fra den dybe strøm. »Vi vil ikke ned til den stygge mand, men bare hen til far og mor« - »Karen« - rettede hun atter skyndsomt, idet hun hastigt så op på Jens.

Mens de gik tilbage til de øvrige fra Ågård, fik Jens langt borte øje på to personer, som stod og talte sammen. Hvem den ene var, kunne han ikke se, skønt der var et og andet ved ham, der forekom Jens bekendt, da de to skiltes. Det var den måde, manden gik på; havde han ikke set den fremmede før? Hvem den anden var, var ikke til at tage fejl af. Det var Støvlemaren, hun var let genkendelig, og hun kom lige ned mod dem. Hvad mon hun havde med den anden at gøre? Nå, det var da slet ikke sikkert, at de havde talt sammen, de var måske bare gået forbi hin-

anden. Det var ikke let at se på den afstand, og selv om den anden mindede om manden, der havde skræmt Kaptajnens hest, var det da ikke sikkert, at det var ham. Forøvrigt havde Støvlemaren da lov til at snakke med hvem, hun ville.

Støvlemaren var kommet helt hen til dem, og da hun så Jens, standsede hun op og sagde: »Nå, I er også i engen, I fra Ågård. Jeg troede sognefogeden havde andet at tænke på. Men det får han, og det bliver noget andet end at have pengesorger, men mennesker kan hverken gøre fra eller til, hvad der skal ske, det sker.« - Det var tredie gang, Jens havde hørt hendes mærkelige snak. Han blev mere og mere sær ved det, og også lidt bange. Pønsede Støvlemaren på ondt, eller så hun bare syner? Hun var ikke til at blive klog på.

Støvlemaren fortsatte: »I undrer jer sikker over, at jeg også går i engen og samler blomster, men det gør jeg, det er derfor jeg er herude. Jeg bruger dem til at lave dråber og salver af til folk. Selv om man afskyr mig og helst undgår mig, så skal de nok finde mig, når de har brug for hjælp. Sådan er det. Hvad der skal ske, det sker. Det må vi alle finde os i. Kan du hilse sognefogeden, min dreng, men det kan være lige meget, om du fortæller ham, hvad jeg har sagt. Sognefogeden er jo så klog, så klog, og tror ikke på, hvad jeg siger.«

Det var noget sært noget, og Jens kunne lige som ikke snakke om det.

Han var langtfra i så godt et humør, da de atter kørte fra engene, som da de kørte derud.

Det, der skal ske, det sker

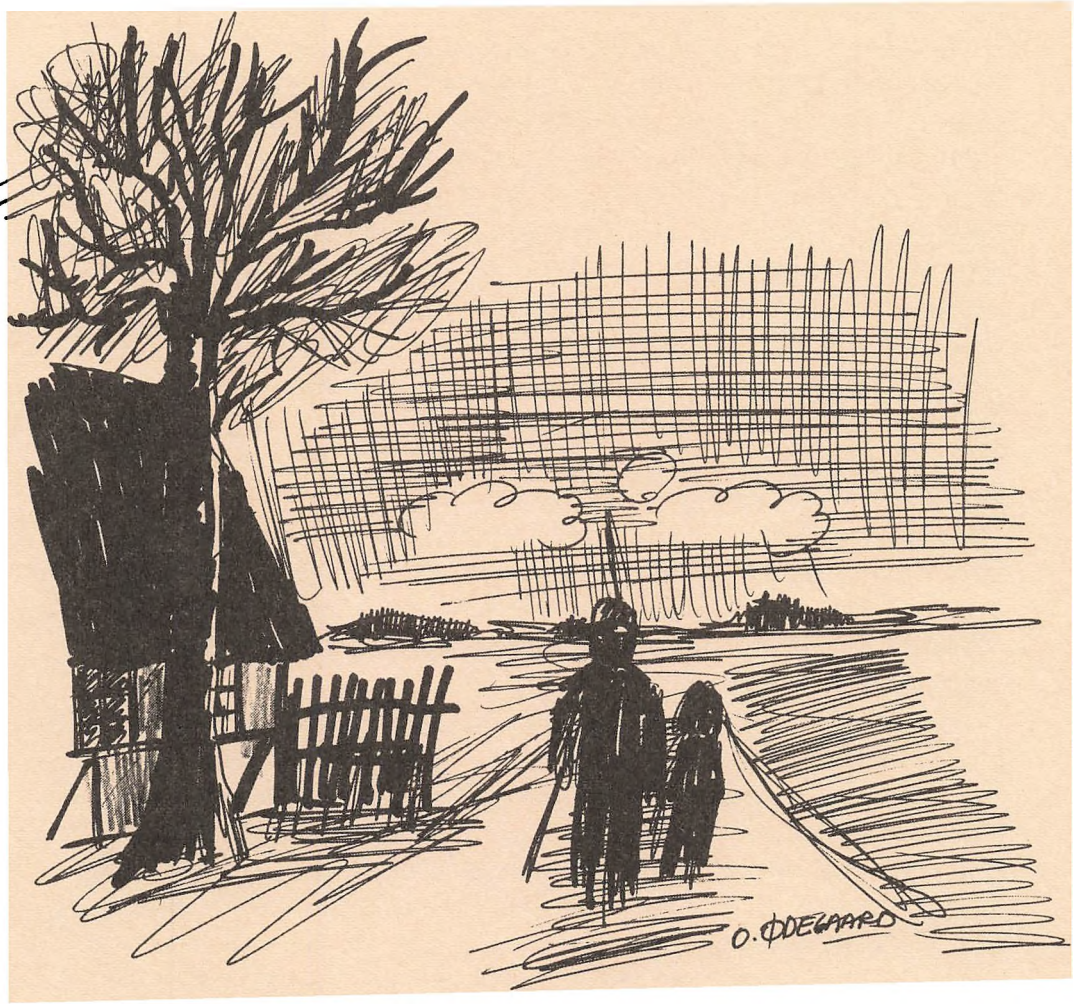

De var blevet færdige med at bjerge hø på Ågård. Overalt på staldloft og i lade var der en duft af det friske enghø. Der havde været mange læs i år. Det var godt det samme, for kornhøsten tegnede dårligt. Det havde kun regnet lidt, og derfor stod rugen kort og tynd og med små aks. Byggen og havren stod det endnu værre til med, der blev snart hverken strå eller kerne.

Så det så langt fra lyst ud, især da ikke for nybyggerne på heden. De havde ingen eng, og derfor heller ikke noget hø, og rugstråene stod og

råbte til hinanden, så langt var der imellem dem. Der ville blive hentet megen lyng i hede og mose den kommende vinter, men det var en ringe føde og gav ingen mælk.

Humøret stod meget lavt hos Jenses morbror og hans kone. Der var kommet en lille til huse, så der var en mund mere at mætte. Der ville bestemt gå lang tid endnu, inden de fik en gård ud af deres hedelod!

Heller ikke på Ågård var der megen glæde, omend af anden grund. En stor gældspost var blevet opsagt endeligt, så en tvangsauktion syntes uundgåelig. Sagføreren var kommet med opsigelsen. Han havde optrådt hovent og uforskammet og téet sig som om, han allerede var ejer af gården. Knud var blevet vred, og det var kommet til et voldsomt skænderi i storstuen. Jens var netop trådt ind i køkkenet og havde ikke kunnet undgå at høre, hvordan mændene skar til hinanden, og det var ikke skriftsteder, der blev opremset. Moderen, der også var i køkkenet, stod og havde tårer i øjnene, og Jens var nær ved at græde med. Skulle de forlade Ågård og Knud Thomsen?

Sådan stod det til, da Jens en aften sad i Graverhuset og læste lektier. Han besøgte bedsteforældrene mindst én gang om ugen. Hver torsdag var der skole, bare den ene dag om sommeren, og da plejede han at overnatte hos de to gamle, så var han så nær ved skolen næste morgen. Han nød det hver gang.

Graverhuset var lille og fattigt, men det var velholdt, for der blev hæget om det. Foruden en lille forgang med gulv af kampesten, og et køkken, var der to små stuer. I den ene havde Jens og hans mor boet, og der stod nu en seng, som Jens kunne sove i, når han overnattede hos dem. Den anden stue var både opholdsstue og soverum. På dens hvidkalkede vægge hang der kun et skilderi. Det var en indrammet bryllupssang med bedsteforældrenes navne prentet på. Det var de meget stolte af.

Der var bjælkeloft, men gulvet var belagt med mursten. På Ågården havde man bræddegulv i stuerne, og det syntes Trine var en utilladelig flothed. »Lad gå i en præstegård, men hos en bonde, nej storhed og skidt, det var dét, det var.« Hvad bedstefaderen mente om det og så meget andet, var der ingen, der vidste. Trine kunne snakke og mene for to, så hvorfor skulle han blande sig! I stuen stod der foruden bord og stole en bilæggerovn, en alkoveseng med blomstret forhæng og et bornholmerur, og bedstemoderens rok, naturligvis.

Jens sad på bænken og læste. Han var i gang med bibelhistorien. De havde for om en mand, som gik og såede korn på sin mark. Lignelsen om sædemanden, stod der over stykket. Jens læste: »Og noget faldt i god

jord og bar mange fold, noget tredive, noget tres og noget hundrede fold.« Det forstod Jens godt, der var forskel på agre, på Jørgens hedeager og Knud Thomsens bedste marker. Alt kunne ikke være lige godt. Det gjaldt om, at der dog groede noget, og at det bar noget korn. Men Jens vidste også, at det, han læste, ikke skulle forstås bogstaveligt, det havde noget at gøre med, hvordan folk var over for hinanden og om at tro på Jesus. Det var de samme historier, som præsten prædikede over om søndagen, når bedstefaderen havde ringet sammen med kirkeklokken. Folk så altid alvorlige ud, når de hørte disse historier læst eller forklaret, og Jens følte heller ingen trang til at grine over den slags, ikke ret tit i hvert fald. Søren Skøjers historier var til at grine af, og bibelhistorierne til at tænke over og blive alvorlige af. Så enkelt var det.

Bagefter læste han på et salmevers. Det skulle de kunne udenad. Det var fra en køn salme, syntes han. Verset lød:

Hvad skal jeg sige, når jeg går
blandt blomsterne i enge,
når fuglesangen sammen slår,
som tusind harpestrenge.

Jens kunne ikke lade være med at tænke på den dag i engen, da han og Lisbeth havde gået og snakket så fortroligt sammen mellem blomsterne, om Knud og Karen. Det var også dengang, Støvlemaren for tredie gang var dukket frem og var kommet med den mærkelige snak, om noget, der skulle ske, og som måtte ske, og som især angik Knud og Ågård. Jens havde svært ved at samle sig om lektierne nu, men han fik dem lært.

Derefter gik han hen til vinduet og så ud, over mod skolehuset, som kun lå et lille stykke vej derfra. Han vidste, at bønderne var samlet dér, kaldt sammen af Knud og Kaptajnen. Det skulle afgøres, om den vandingskanal, der i lang tid var blevet talt så meget om, skulle graves. Det var ikke til at forstå, at Knud var så optaget af den. Han havde ellers nok om ørerne for tiden.

Bornholmeren slog ti dumpe slag inde ved siden af, så det var på tide at komme under dynen, men han skulle et lille vend ud i stalden først. Bedsteforældrene havde ikke »et lille hus« med et hjerte i døren, som de havde på Ågård. Men stalden kunne også bruges, når folk var trængende.

Da han atter skulle til at trykke på dørklinken for at gå ind, fangedes hans opmærksomhed pludselig af noget. Han kunne se et rødligt skær langt borte fra landsbyen. »Ildebrand!«, slog det ned i ham, det var nok

en begyndende hedebrand. Nej, nej, der var ingen hede dér. Han stirrede vedholdende et øjeblik og forstod så, at det var Ågård, der brændte, og han blev fyldt med rædsel. Ågård brændte! Det var forfærdeligt. Og der var ingen andre hjemme på gården end moderen og Lisbeth. Knud var på skolen og folkene til gilde. Ophidset og med gråd i stemmen fór han ind i stuen og råbte: »Ågård brænder, Ågård brænder!« »Ja, men hvad er det dog, du siger«, råbte bedstemoderen, som var ved at klæde sig af, bedstefaderen var allerede gået til sengs. »Brænder Ågården? Er du sikker?« Jo, dét var Jens, der kunne ikke være nogen tvivl om det. De to gamle fik i hast deres tøj på igen og kom udenfor. Jo, det var sikkert nok, det var den røde hane, der galede over Ågård. Det var dog skrækkeligt.

»Vi må skaffe hjælp«, sagde bedstemoderen. »Niels må skynde sig hen at ringe med kirkeklokken og du, Jens, må løbe over til skolen og alarmere folkene dér. Dér er sognefogeden også, og det er hans gård, dér brænder.« Der var kun gået nogle få minutter, og nu sås ikke blot et rødligt skær, men også store flammer slå op i aftenskumringen.

Hurtigt skyndte Jens og Niels Graver sig mod husklyngen, som udgjorde Sandager by. Jens løb forrest, hans ben var unge og stærke. Imens stod den ellers så resolutte Trine ved husdøren og vidste hverken ud eller ind. »Åh, Herregud endda!« jamrede hun, »at det skulle ske.«

Jens kom hurtigt til skolen og åbnede stakåndet forstuedøren og var lige ved at falde ind med døren til skolestuen.

Derinde sad vadmelsklædte gårdmænd og hedehusmænd på de lange bænke, som gik fra væg til væg. Mange sad med deres piber, og der lå en tæt røg over hele rummet. Oppe ved katederet stod Knud Thomsen og Kaptajnen. Kaptajnen var ved at sige noget til mændene, og det måtte være noget morsomt, for da Jens rev døren op, sad de og lo allesammen.

Men latteren standsede brat, da Jens uventet brasede ind. »Hvad skulle det betyde sådan at komme farende«, tænkte mændene. Det blev de dog snart klar over, for Jens råbte, idet han rev døren op: »Ågård brænder, der er ild i Ågård«, og hans ophidsede drengestemme skingrede i det lave rum.

Nu blev der højrøstet snak og skramlen med træsko: Hvad var det dog drengen sagde? Brændte Ågård? Det var da vel ikke muligt?

I det samme hørtes klokken klemte fra kirketårnet, og mændene stormede ud med Kaptajnen og Knud i spidsen. Nu kunne de se det: Ågård brændte. Det var rigtigt nok!

Mændene stod stille et øjeblik, enkelte af dem tavse og grundende. Det var ikke længe siden, der var brændt en gård i nabolaget. Dér havde det også været galt med ejerens pengesager, men intet kunne bevises. De store slipper altid fri. Hvem ved? Knud Thomsen havde været så febrilsk hele aftenen, det var måske alligevel ikke alt det pjat med den kanal, der havde optaget ham så stærkt!

Men de, der tænkte sådan, sagde naturligvis ingenting. Man skal vare sin mund!

Kræn Østergaard, hans snak

Da sognefogeden var kommet udenfor og så, at det ikke var fantasien, der var løbet af med hans hjorddreng, stod han som lammet, og det ellers så rødmossede ansigt syntes ligblegt, og folk lagde mærke til, at han, da han så ildskæret, ligesom holdt sig for øjnene.

Men det varede kun et kort øjeblik, så var han igen den stærke og handlekraftige sognefogod, og han skulle lige til at give besked til mændene, da Kaptajnen uden videre brød ind. Han var, om nogen, vant til at give ordrer.

Under andre forhold ville Knud Thomsen ikke have syntes om det, men nu passede det ham udmærket. Det var kun tilsyneladende, at han havde fået ro over sig og formåede at skjule sine hæftige sindsbevægelser.

»Skynd jer«, råbte Kaptajnen, »skynd jer folkens, få fat i hvad I har, spande, brandhager og økser og den slags«. »Har byen en sprøjte?« fortsatte han. Dette blev bekræftet. Et par af mændene var allerede løbet hen for at spænde heste for brandsprøjten.

Opskræmte og forundrede hørte folkene i Sandager kirkeklokken ringe. Mange var allerede gået i seng, men de kom i kludene i en fart. Lidt efter sås folk strømme ud fra huse og gårde med kurs mod brandstedet. Nogle havde grebe og forke med, nogle spande og nogle bar på brandhager og økser. Snart kom sprøjten, forspændt et par raske heste, jagende mod Ågård.

Knud Thomsen sad ved siden af kusken og stirrede stift frem for sig. Han tænkte kun på det samme og det samme, mens de fór frem i natten: »Blot dyr og mennesker ikke kommer noget til, og bare ikke stuehuset bliver et bytte for luerne«.

Kaptajnen, som var kommet ridende til skolen, var hurtigt på hesten og red i skarp trav mod den brændende gård.

Så snart Jens havde fået folkene i skolen varskoet, løb han hen til kirken og sagde til bedstefaderen, at han skyndte sig til Ågård. Derpå løb han alt, hvad han kunne, og skønt der var skarpe sten i vejen, og jorden var klam og kold, tog han sine træsko af, så kunne det gå endnu hurtigere.

Bedstefaderen var ikke stærk til bens, så han blev hjemme. Men længe stod han og Trine uden for Graverhuset og så på de røde flammer. »Åh, ja endda, sikken redelighed, - bare Karen og Lisbeth ikke kommer noget til«, klagede bedstemoderen. Hun havde været på nippet til også at ile mod Ågård, men havde opgivet det. Hun var alligevel ingen årsunge, men bare en gammel kone.

Da Jens nåede gården, var den et knitrende bål. Høje flammer steg op fra de stråtækte bygninger. En regn af gnister fløj langt bort ud over markerne. Det buldrede og bragede, og det antændte træværk slog revner under høje knald. En tæt røg lå overalt.

Ilden syntes at være opstået i laden, og da en stor del af det nybjergede hø var opbevaret dér, gav det i rigt mål næring til ilden. Fra laden havde branden så bredt sig til de øvrige udlænger, kun stuehuset stod endnu urørt, takket være, at det var tækket med tegl. Men hvor længe?

Ole og Anders var de første, som var kommet til, og de forsøgte at redde, hvad reddes kunne. Heldigvis var de fleste dyr ude, men der stod nogle køer og kalve i den venstre længe, og dér havde ilden allerede godt fat. Dyrene brølede, skræmte fra vid og sans, i den brændende bygning. Karlene skyndte sig ind til dem, og nåede lige at få dem ud, inden ilden brød igennem det brandfarlige rafteloft. Men bagefter måtte de søge bort fra ild og røg en tid for at få frisk luft i lungerne.

Karen Kusk var gået tidligt til ro i den gamle aftægtsbolig, hvor hun havde indrettet sig. Lisbeth sov inde hos hende den nat. En tid efter var hun blevet vækket af larmen på gårdspladsen. Unkas fór rundt derude, og hun hørte nogen løbe i klaprende træsko hen mod hendes dør. I det samme så hun gennem vinduet, at røg og gnister hvirvlede rundt derude, og hun var oppe med et sæt, inden der blev buldret på døren. På et øjeblik var hun og Lisbeth i tøjet, Lisbeth græd søvndrukken, mens Karen klædte hende på. Bagefter blev Sørine, som også var kommet hjem, sendt over med pigen til en nabogård. Lamslået og forvirret gav Karen

Kusk sig nu til at bære sine ejendele ud. De var vel ikke meget værd, men de mindede hende om den lykkelige tid, da de havde været tre.

Ole og Anders havde nok fået dyrene, som var inde, ud af stalden, men de havde ikke tænkt på fårene i indhegningen bag laden. Disse fór omkring, mens deres ynkelige brægen blandedes med mændenes råb og luernes bragen. Så snart Jens imidlertid kom til gården og hørte deres klagen, fik han og Unkas drevet dem ned på åengen.

Kaptajnen tog straks ledelsen af slukningsarbejdet, da han ilsomt var kommet frem til Ågård. Udlængerne kunne ikke reddes, men det nye stuehus måtte sikres, og det lod sig måske gøre. Uheldigvis var det bygget sammen med aftægtsboligen. Det havde været Knud Thomsens agt at rive de gamle bygninger ned og bygge nye, når han fik råd til det, og så ville stuehuset komme til at ligge frit som det hørte sig til på en stor gård.

Skulle ilden standses, måtte man skyndsomt bryde den del af aftægtsboligen ned, som var nærmest stuehuset.

Sprøjten var kommet i gang. På grund af den tørre sommer var der ikke vand i den nærliggende dam, så Kaptajnen fik myndigt dannet en kæde af kvinderne og de ældste af mændene. Og nu vandrede spandene fra hånd til hånd nede fra åen og op til sprøjtetønden, hvorfra det blev sprøjtet ud over flammerne.

Nogle af mændene arbejdede febrilsk med at få aftægtsboligen revet ned. De sled utrætteligt med spader og skovle, med brandhager og økser. Og Kaptajnens kommandoråb, sprøjtens monotone klapren og hug af økser fyldte luften.

Spændingen steg. Ville det lykkes at standse ilden? Det ville være en stor skam, om det flotte stuehus skulle blive flammernes bytte.

Knud Thomsen drev omkring på må og få. Snart var han nede ved åen, snart stod han ved sprøjten, og snart ved mændene henne ved aftægtsboligen. Ind imellem forsøgte han at give en håndsrækning, og af og til vekslede han ord med redningsfolkene, men der var ligesom ingen mening med, hvad han gjorde. Han var mærkelig rastløs, og han skævede mange gange hen til stuehuset.

Der var også en anden, som folk den nat havde lagt mærke til. Det var Kræn Østergård. Det var tydeligt at se, at han var drukken, men det var ikke noget nyt. Den nat teede han sig imidlertid mere tumbet end ellers. Han gik med et fjoget grin hele tiden, som frydede han sig over branden. Og til et par af mændene lod han falde nogle bemærkninger om, at den brand nok kom Ågårdsmanden lige tilpas, og at nu ville her-

redsfogeden få noget at bestille. Til folkene ved aftægtsboligen sagde han flot: »Lad dog hele skidtet brænde, det nye som det gamle«. Det skulle vist lyde som en vittighed, men der var noget ved hans ansigt, der røbede, at der lå mere i hans gale snak.

Det var noget sært noget, syntes folk. Lad være, at han fik sagt et og andet, som ikke så få tænkte, men sådan at snakke løs om det, det kunne man da virkelig ikke.

Endnu en overværede branden, men det var på afstand. Det var Støvlemaren. Et sted mellem nogle elletræer ved åen stod hun og mumlede mærkelige ting. Men om hun frydede sig over bålet, eller det gjorde hende ondt, at sognefogedens gård brændte, forblev en hemmelighed. Der var ingen, der hørte hendes mumlerier!

Sprøjten formåede nok at dæmpe branden, men ikke at standse den. Nærmere og nærmere åd den sig hen til stuehuset, mens folkene sled som gale. Jens havde haft så travlt med fårene, at han havde glemt alt andet, men da han bagefter stod og så på slukningsarbejdet, kom han pludselig til at tænke på deres egne ting. Var alt blevet reddet? Han skyndte sig hen til dyngen midt på gårdspladsen, hvor borde og stole, sengetøj og gangklæder lå mellem hinanden. Genstande fra karlekammeret var også blevet lagt her.

Moderen stod med rødrandede øjne og så snart på deres ejendele, snart på ilden, og ind imellem så hun også hen på Knud Thomsen. Det måtte være en streng dag for ham, endnu mere end for hende.

Jens rodede rundt i deres sager. Han søgte efter hædersdiplomet, det eneste synlige minde om faderen. Han ledte og ledte, men kunne ikke finde det. »Mor«, sagde han, »hvor er det om far, du ved nok? Jeg kan ikke finde det?«

Det havde Karen Kusk ikke tænkt på i skyndingen. »Er det der ikke, åh, det var en skam, og nu er det for sent at gøre noget ved det«, sagde hun og så på de brændende bygninger. Hun ville savne det lige så meget, som drengen. Jens så også på aftægtsboligen. Flammerne slog op fra taget, og han kunne se, det også brændte i rummene.

Men det måtte ikke blive flammernes bytte! Han løb beslutsomt hen og ville springe ind i røgen, da en fast hånd lagde sig på hans skulder. Det var Kaptajnen. »Er du gal, dreng!« sagde han, »huset kan styrte sammen når som helst. Hvad vil du derinde?« Jens fortalte stammende om diplomet. »Jeg holder så meget af det«, sagde han. Kaptajnen betænkte sig et øjeblik, men sagde så: »Ja, ja, min dreng, så forsøg blot, men skynd dig. Du ved, hvor det er«. Jens sprang ind, og Kaptajnen

råbte til redningsfolkene, at de skulle rette vandstrålen mod ilden, hvor Jens var. Det varede kun et øjeblik, så var Jens ude igen, og han havde sit »kære minde« med sig, men han var sort af røg, og diplomet var begyndt at krølle i varmen, men hvad gjorde det? Det var reddet!

Få minutter senere havde det ikke været muligt, så ville Jens være blevet derinde, og var blevet begravet mellem nedstyrtede loftsbjælker.

Kaptajnen var lettet, da Jens var i sikkerhed. Det havde vist været for risikabelt, men han forstod knægten, og heldigvis var det forløbet godt. Knud, som var kommet til, så anerkendende på Jens og sagde: Det klarede du fint, Jens. Og Jens var glad, for nu var vist både Lars Kusk og Knud Thomsen tilfreds med ham.

Det så ud til, at det skulle lykkes at redde stuehuset. Der var blevet lavet en stor åbning mellem dette og aftægtsboligen, og ilden var neddæmpet noget. Men pludselig kom der nogle vældige vindstød; det trak op til torden. Vindstødene gav ilden ny næring og førte flammerne hen til det ophedede træværk i stuehusets udhæng, så det begyndte at gløde og komme i brand. Mændene forsøgte at få vandstrålen rettet mod den nye brand, men slangen var for kort. »Brug spandene«, råbte Kaptajnen, »og kom med en stige!« Men da havde ilden for alvor fået fat, og alle ventede, at nu blev det flotte hus også luernes bytte. Da lød der et tordenbrag, og et lynglimt flængede himmelen, og det begyndte at regne. Først kun enkelte dråber, så flere, derefter mange og på få øjeblikke væltede vandet ned, og folkene skyndte sig at komme i ly.

Knud Thomsen og Kaptajnen blev stående i uvejret. De kunne se, at ilden langsomt døede hen, det sydede her og der i brædder og bjælker, men snart holdt også dette op. Stuehuset var reddet.

Knud Thomsen trykkede Kaptajnens hånd. Han var synligt lettet. Derefter gik han ind. Blandt dem, der var flygtet for regnen, var også Kræn Østergård. Nogle hørte ham bande, mens han løb mod sin gård, råbende: »Den forbandede regn!«

Det var en underlig tale, når den ikke alene reddede Ågårds nye stuehus, men også afgrøderne på de tørre marker. Det var heller ikke kristen skik at bande i tordenvejr!

Da regnen igen standsede, red Kaptajnen bort. Det begyndte da at lysne på østhimmelen. Kaptajnen var sværtet i ansigtet af røg og ild, og hans klæder var gennemblødte. Han nikkede til mændene, som atter var kommet ud i det fri. De lettede på hatten og så på hinanden: Det var vel nok en Kaptajn.

Og Jens var ikke uenig med dem!

Den gale herredsfoged

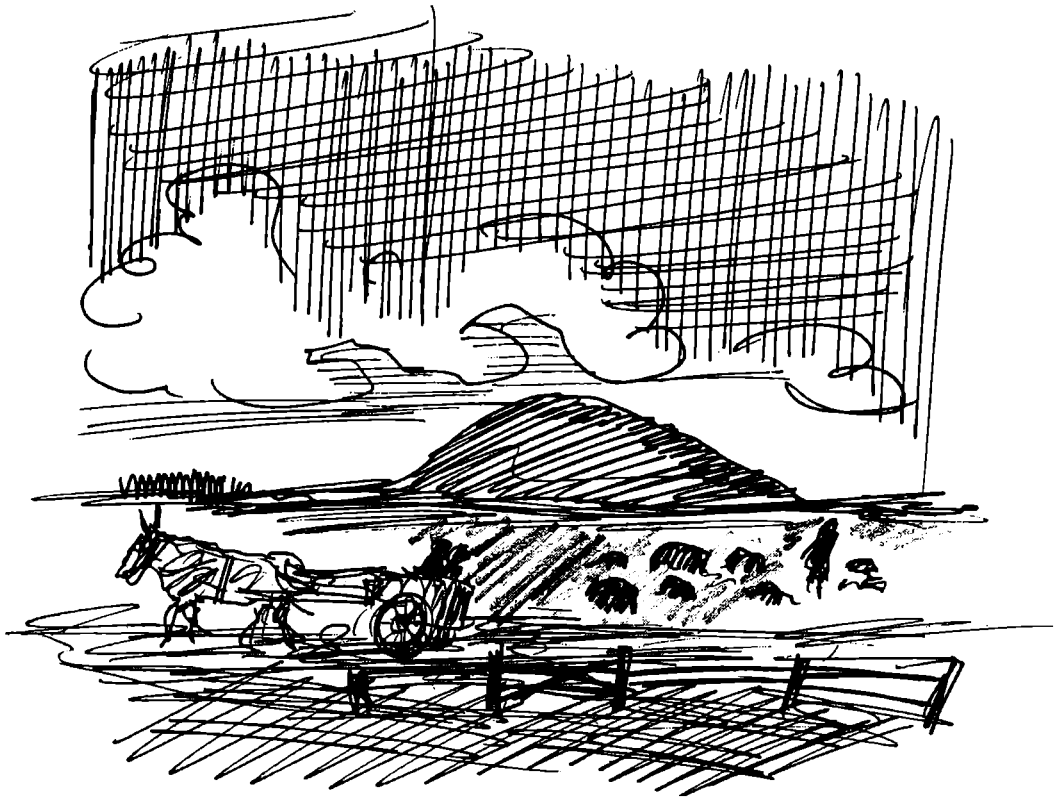

Herredsfogeden var egnens mægtigste mand, og han var kendt i herredets samtlige tyve sogne og langt uden for dem.

Om ham gik snakken, når byboer, bønder og handelsfolk mødtes på kroerne over en lille sort, og hans navn blev ofte nævnt, når hedehusmændene samledes i de små stuer, hvor tællelys eller måske de nymodens petroleumslamper forsøgte at sprede vintermørket.

Det var især hans hidsighed og hans særegne måde at fortolke lov og ret på, der havde gjort ham kendt videnom.

Det var ikke mindst på tinghuset, hvor han var hjemmevant, at hans hidsighed og bryske fremfærd kunne give anledning til folkesnak. Her mødtes han med store og små syndere, ofte under stor ståhej, men også sjældent uden lune. Men vist var det, fik herredsfoged Brask et af sine anfald af galsind, da kunne det gippe i både tingskriver og retsbetjent og ikke mindst, det siger sig selv, i den sølle anklagede.

Selvfølgelig kendte herredsfogeden lov og paragraffer, og han rettede

sig også i nogen grad efter dem, men han tolkede alligevel de tykke lovbøger meget frit. »Hvad kender loven til livet?« kunne han buldre op, hvis nogen vovede at sætte ham i rette herfor. Hans afgørelser var ikke altid til gårdmændenes fordel, han stod på husmændenes side, hvor det var muligt. Gårdmændene klarede sig nok!

Hans sognefogeder yndede ham ikke, for han ville blande sig for meget i deres måde at røgte deres hverv på. Knud Thomsen, som ikke lod sig alting byde, havde taget kraftigt til genmæle engang og sagt, at herredsfogeden bare skulle passe sit, og han havde føjet nogle drøje ord til. Det var rygtedes, at de andre sognefogeder havde godtet sig. Selv skulle de nok vare sig for at sætte sig op mod Brask. Hvad kunne han ikke finde på. Som han havde et stort ord at skulle have sagt, når de skulle ansættes, stod det også i hans magt at få dem afsat.

Vist var Brask en hård og selvbevidst mand. Hvor mange heste havde han ikke skamkørt, sådan som han kom farende i sin gule gig. Selv gennem Horning by kunne han køre, så gamle koner og små børn forskrækket måtte søge ly i vejgrøften eller bag husgavle.

Han var i øvrigt en lavstammet, men svær mand, hvis hoved kun godt og vel nåede over giggen, når han mageligt henslængt kørte ud i embeds medfør.

Og nu havde han ærinde til Ågården!

Også her gik snakken om herredsfogeden, men Jens syntes, at han var meget flink. Han kunne godt huske, da Brask havde været hos dem med det fine papir fra krigsministeriet. Da fik Jens en hel rigsdaler, og herredsfogeden havde sagt, at han skulle se at blive lige så brav en karl som sin far. Det syntes Jens var pænt sagt.

Når Brask var ventet på Ågård, var det naturligvis i anledning af branden. Det var hans opgave at klarlægge, hvordan sognefogedens gård kunne brænde.

Det var også et spørgsmål, der optog folk, da de gik hjem fra ildebranden. Lynild kunne det ikke være. Det var først under slukningsarbejdet, at der var trukket et tordenvejr op over engen. Det kunne næppe heller være sket ved uforsigtig omgang med ild. Hvem brugte lys på denne årstid. Det kunne vist heller ikke være sket ved piberygning. Ingen af karlene havde været hjemme, det vidste man, og man vidste også, at sognefogeden ikke selv røg, og han havde opholdt sig på skolen, da branden opstod. Meget tydede på, at den var påsat. Men af hvem og hvordan? Det talte man ikke om den morgen. Nu gjaldt det om at holde sin mund lukket.

Der var sat brandvagt på den nedbrændte gård, og kun de havde lov til at færdes der. Alle andre skulle holde sig derfra, så alt kunne ligge urørt til herredsfogeden kom, havde Knud Thomsen sagt. Men det gjaldt øjensynligt ikke ham selv, for han blev set mere end én gang pirke med sin stok i brandtomten, som søgte han efter noget.

Der hvilede en trykket stemning over gården. Ingen var glade for at blive forhørt af herredsfogeden, men det ville nok ske, og han kunne komme når som helst. Der var gået bud til Horning, og Brask havde sagt, at han ville komme samme dag. Over middag forrådte en støvsky, at rettens håndhæver var på vej, og snart kunne man skimte den gule gig, forspændt en fyrig vallak, som løb godt til. Det var nok ikke løgn altsammen, det, der blev fortalt om herredsfoged Brask.

Jens var den første, der fik øje på køretøjet. Han kunne også lige se herredsfogedens guldtressede kasket over vognfyldningen. Han skyndte sig ind for at lade nyheden gå videre. Imens tænkte han på, om han også skulle forhøres, han var da kun en dreng, men det skulle han nok. Jens var langtfra glad ved tanken, men han havde ikke noget at skjule. Mon han burde fortælle det med Støvlemaren. Det havde han hidtil holdt for sig selv, men hun havde da selv ladet en bemærkning falde over for Knud, den nat på heden.

Giggen kom ind på gårdspladsen med så stor en fart, at den nær var væltet, da den drejede om hushjørnet. Foruden Brask, som selv kørte, sad der to andre herrer i den. Det var skriveren og retsbetjenten. Så snart giggen standsede - og det skete med et voldsomt ryk - sprang herredsfogeden af, og det mere ubesværet, end man skulle have ventet. Han smed tømmen hen til Jens, som stod med huen i hånden i nærheden. »Sørg for, at hesten får godt foder og noget friskt vand, vi har kørt langt og stærkt«, sagde han brysk. Herredsfogeden var i dårligt humør. Undervejs til Ågård havde han talt med sognefogeden i nabosognet. Han havde overværet branden, og kendte også en del til Knud Thomsens pengesorger. Det havde givet Brask noget at tænke på, og selv om han undte sin sognefoged at komme ned med nakken, så var det alligevel ikke på dén måde, og det kunne give ham en masse besvær. Og hvor fik han ellers en så dygtig sognefoged fra? Nå, folk sagde så meget! Nu fik man se, han, herredsfogeden, skulle i hvert fald nok få brandårsagen opklaret, og han ville ikke lægge fingrene imellem.

De to andre mænd var imidlertid også kommet ned af giggen, og Brask fortsatte: »Hvor er sognefogeden?« I det samme fik han øje på Knud Thomsen, som var på vej imod ham.

»Nå, goddag, sognefoged. Hvad er det for noget svineri at brænde gårde af, når al den dejlige hø er kommet i hus!« Det gav et sæt i Knud; Hvad var mon meningen? Beskyldte han ikke ligefrem ... Hvad mon han vidste ..., nå, det var vel herredsfogedens sædvanlige måde at spøge på.

»En sognefogeds gård må ikke brænde, og så jage én ud i den utålelige varme. Har mon Deres husholderske et krus øl, så vil det gøre godt«, fortsatte Brask.

Det havde Karen Kusk. Der var både øl og solid mad parat til de store herrer, men det var ikke med glæde, hun havde dækket bord i den fine stue. Hun vidste ikke hvorfor, men det var som om noget mere ondt var i anmarch.

Efter at have nydt Karen Kusks gode mad, gik Brask og hans ledsagere ud til brandtomten og undersøgte den nærmere. Forinden havde de alle fået besked på at holde sig parate. Der skulle holdes forhør. På brandstedet flød det med murbrokker, forkullede træstykker og forvredne jernstykker og værktøj. Et par gamle harver og en plov lå rusten og mærket af branden midt i det hele. Her og der viste en svag røg, at det stadigvæk ulmede mellem træstumper og hørester.

Jens var blevet sat til at luge i kålgården. Derfra kunne han igennem åbninger i hækken se, hvad de fremmede foretog sig. Han så, de gik fra bygning til bygning, og nu havde herredsfogeden ikke travlt. Snart stod han og betragtede eftertænksomt pladsen, snart bøjede han sig ned og tog noget op og kiggede på det. Nu kunne Jens se, at de tre herrer var standset op et sted i laderuinen, her gik de længe og snusede om. Lige efter kom skriveren hen til ham og bad ham skaffe en fork.

»Nå, er det dig, hvad hedder du forresten« sagde Brask, da Jens kom anstigende med en høtyv. Herredsfogeden talte nu venligt til ham. Jens nævnte sit navn, og snart havde han på yderligere spørgsmål fået fortalt en hel masse om sig selv, om sin færd på brandnatten, om gårdens folk og om Knud Thomsen. Spørgsmålene faldt så venlige, og Jens blev mere og mere frimodig, men bagefter ærgrede han sig over, at herredsfogeden havde haft så let ved at pumpe ham for oplysninger. Nå, han havde ikke sagt noget, som ikke passede, og det kunne sikkert heller ikke skade nogen - eller kunne det? Han blev pludselig hed om ørerne. Det var ikke mindst Knuds gøren og laden dagen før branden og på selve den forfærdelige nat, der havde interesseret Brask. Historien med Støvlemaren, som Jens for første gang talte med andre om, havde herredsfogeden kun smilet ad. Det havde bare været et sammentræf, at der var blevet me-

ning i Støvlemarens snak. Brask kendte godt til hendes drømme og syner og spådomme, et tosset fruentimmer, det var det, hun var!

Jens var ikke stolt af sig selv, da han vendte tilbage til kålgården. En tanke var slået ned i ham: Herredsfogeden mistænkte Knud, og nu havde han måske ved sin åbenmundethed gjort ondt værre for ham. Han havde blandt andet fået fortalt, at Knud havde opholdt sig meget i laden om eftermiddagen, det havde han set. - Men det kunne ikke have noget med branden at gøre, den slags kunne Knud aldrig gøre. Det måtte ikke være sandt!

Selv om Jens havde fået noget at tænke på, fulgte han alligevel med i som før, hvad Herredsfogeden gik og lavede, han så, at Brask løftede noget op af asken; det havde vist engang været en kasse, men han tog måske fejl, men at det var noget, som interesserede Brask, var sikkert nok, for han gav et udbrud fra sig, og da skriveren lidt senere stod med en rødmalet pind, eller hvad det nu var, gav de tre sig til at diskutere højlydt, og Brask gestikulerede ivrigt, men hvad der blev sagt, kunne Jens ikke høre.

Kort efter begyndte forhøret, som fandt sted i storstuen. Alle gårdens folk opholdt sig da i folkestuen, klar til at blive kaldt ind, også Karen og Sørine. Tavse, ja næsten andægtige, sad de alle og ventede på, at det blev deres tur.

Den første, som blev kaldt ind, var Ole forkarl. Det, der interesserede herredsfogeden først og fremmest, var at få at vide, hvem der havde været i laden. Det vidste Ole ikke noget om, han havde været i marken hver dag den senere tid. Da forkarlen kom ud, så han noget misfornøjet ud. Det var noget pjat det hele. Der var for pokker da ingen af dem, der havde brændt gården af, hvad fornøjelse kunne de have af det. Men han fortalte ikke noget om forhøret. De var blevet forbudt at tale sammen om branden, så længe forhøret stod på.

Heller ikke de øvrige så videre fornøjede ud, efterhånden som de havde været inde. Sørine var blussende rød i hovedet, og Karen Kusk var bleg og forstemt. De kunne ikke høre, hvad der blev sagt i storstuen, men af og til trængte herredsfogedens røst igennem, hvast og truende, og da Søren Skøjer blev fulgt ud, tordnede han: »Kan han så holde kæft!« Men der var noget i Brasks stemme, som røbede, at han var på nippet til at briste i latter. Søren fortalte senere, at han var blevet rasende, fordi herredsfogeden havde sagt, at han som alle af rakkerslægt ikke var til at stole på, de var lumske og upålidelige alle til hobe. Søren havde derfor plantet sin næve på bordet og udbrudt: »Selv om herredsfogeden

er en stud, er det da ikke sikkert, at samtlige herredsfogeder er høveder alle sammen«.

Brask havde respekt for folk, der gav råt for usødet, især når det ikke kom fra hans ligemænd eller hans sognefogeder.

Jens kom ind som den næstsidste, og han blev vist en lysestump og spurgt, om den kunne stamme fra gården, og det sagde han ja til, det var lige den slags hans mor støbte.

Forhøret over Knud, som kom ind til sidst, blev kortvarigt til hans egen forundring. Han blev spurgt om sin færden før branden, om han havde nogen formodning om, hvordan branden kunne været opstået, og om han troede, at nogen af folkene kunne have påsat branden - eller andre, han kendte. Knud Thomsen svarede, at han mistænkte ingen, men der kunne måske være tale om selvantændelse, da noget af høet var kommet vådt ind på grund af en pludselig regnbyge under høbjergningen.

Jo, det kunne selvfølgelig være en mulighed, havde Brask svaret og rejst sig. Han så ud som en, der sad med trumf, men ikke fandt tiden inde til at spille den ud.

Nogle minutter senere sad de tre herrer atter i giggen, Brask gav et smæld med pisken, og vallakken strøg ud af gården.

Men herredsfogeden beholdt ikke tømmen ret længe i hånden. Så snart de ikke kunne ses fra Ågården, gjorde han holdt og greb ivrigt efter noget, der stod på bunden af giggen. Det var genstanden, de havde gravet frem af asken. Man undersøgte den grundigt og længe, mens et tilfreds smil efterhånden bredte sig over herredsfogedens ansigt. Ja, selvfølgelig, sådan var det gået til, men hvem? Nå, der var vist kun én mulighed, den slags havde han været ude for før. Den gode sognefoged skulle snart få et besøg til.

Hvis Knud følte sig lettet efter forhøret, så varede det dog ikke længe. Han blev mere og mere eftertænksom, efterhånden som han fik overblik over, hvad der var sagt og sket under forhøret og ude på brandtomten, ikke mindst, hvad Jens havde at fortælle, fik ham til at tænke længe og alvorligt.

Jens så undrende efter ham, da han tavs og indadvendt tog sin stok og gik en tur ud over sine marker. Knud burde da være glad, nu da herredsfogeden var kørt igen. Brask regnede sikkert med, at det var selvantændelse, som havde forårsaget branden.

Det ville Jens helst tro!

Ilderfælden

Herredsfogeden holdt ord. Der gik ikke mange dage, inden han igen viste sig på Ågård. Men denne gang kom han uanmeldt, og der var ikke tre i giggen, men kun to: Brask og skriveren.

Forinden havde han søgt oplysninger her og der, og han havde grun-

digt undersøgt de forklaringer, som var blevet afgivet under forhøret og ført til protokols. I den forbindelse havde han kaldt Kræn Østergård til sig og holdt forhør over ham i retslokalet. Ole forkarl havde nævnt hans navn og fortalt om, hvad Jens havde set, og også om den mærkelige snak, som Kræn havde ført på brandnatten. Det første havde imidlertid vist sig kun at være noget kærestepjank mellem gårdens aldrende Sørine, pigen, og Kræn Østergård, og det andet var vist kun almindelig fuldemandssnak, skønt det var tydeligt nok, at de to naboer ikke ligefrem var venner. Herredsfogeden havde også overvejet, om de kæltringer, som hjorddrengen, Jens Kusk, havde set på heden, kunne have noget med branden at gøre. Drengen havde fortalt om dem som om så meget andet ude på brandtomten. Men hvorfor skulle disse omflakkere sætte ild på? At den slags folk ikke veg tilbage for at stjæle for eksempel et får, som der her var tale om, det vidste han alt om, men derfra og så til ildspåsættelse var der dog et stykke.

Så var der Støvlemaren. Hendes mærkelige forudsigelser om, at noget skulle ske, kunne være lige meget, men hvad Jens havde fortalt om, at hun havde tjent på Ågård, mens Knud Thomsens far var mand på gården, og at hun havde givet udtryk for bitterhed over den behandling, hun havde fået, kunne ikke lades upåagtet. Hendes tale om, at noget skulle ske, kunne jo være et skalkeskjul for, at hun selv ville lade »noget ske«. Herredsfogeden var derfor taget ud til Støvlemarens hytte for at snakke med hende under fire øjne. Det havde været et underligt besøg, for var Støvlemaren mærkelig af udseende og i opførsel, så var hytten ikke mindre usædvanlig i sin fattigdom og med den hob af katte, der fór omkring derinde. Besøget havde overbevist Brask om, at brandstifter, det var den sære kælling i hvert fald ikke, og hendes møde med den formodede rakker i engen, som drengen mente at have set, havde kun været et tilfældigt gensyn med en gammel kæreste. »Herredsfogeden kan tro det eller lade være«, havde Støvlemaren sagt med et smil i sit stærke ansigt, »men Støvlemaren har været ganske knøv engang og manglede ikke friere«.

Nej, Støvlemaren var ude af billedet, men hun havde fortalt Brask noget, som i allerhøjeste grad havde vakt hans interesse. Tossen troede vist, det var til sognefogedens fordel, det hun berettede. Hun om det. Men hun havde altså fortalt, at hun en middag, mens folkene sov middagssøvn, var gået ind i Ågårds lade for at hvile lidt i det bløde hø. Da var Sognefogeden kommet ind med en kasse og noget som kunne ligne et lys i hånden, og han havde stået længe med det, som havde han noget

for. Men så med ét havde han kastet tingene fra sig og næsten råbt det ud: »Nej, nu kan det være nok, en sådan pjalt vil jeg ikke være«. Det sidste, hun hørte ham sige, mens han knaldede ladedøren i og fór ud, var: »Føj, for den lede!« Støvlemaren havde Knud Thomsen ikke kunnet se, for hun lå godt gemt bag en høbunke. »Der kan herredsfogeden altså se: Han gjorde det ikke«, sluttede Støvlemaren. Men deri var Brask ikke enig med hende, men hvad han mente, havde han holdt for sig selv. Alt dette og mere til stod prentet i herredsfogedens tykke protokol, og nu skulle han blot til Ågården og have Knuds tilståelse. Sognefogeden sad i »fælden«. Det vakte ikke overraskelse, da vallakken dampende af sved jog ind foran stuehuset, men Karen blev sær tilpas, og Jens blev lige så ringe med. Men Knud Thomsen tog roligt mod Brask i hoveddøren. At det var ham, herredsfogeden ville tale med, var han ikke i tvivl om, men bedst at få det overstået.

Forhøret fandt denne gang sted i kontoret, og der var ingen vidner til stede, kun skriveren. Hvad der blev sagt og gjort den eftermiddag, var det hans ansvar at føre ind i den svære bog. Han noterede dog ikke det hele. Der kunne ske så meget, hvor herredsfogeden førte ordet!

Protokollen fortæller efter Knud Thomsens udsagn, at Ågården var forsikret til en passende sum, men der var det mærkelige ved det, at stuehuset var underforsikret, mens de andre bygninger var forsikret for højt. Det byggede herredsfogeden sin anklage op på. »De har«, havde han råbt til Knud Thomsen, »ordnet det fikst. De er selv formand for brandkassen, så De har næsten kunnet gøre, hvad De ville. Stuehuset er nyt, og den aften, gården brændte, var vind og vejr således, at der ikke skulle være nogen fare for hovedbygningen. Så kunne De få den for høje sum udbetalt«.

Hertil havde sognefogeden svaret, at antydningen var grundløs, men han indrømmede, at det var uheldigt sådan som forsikringssummen var fordelt på udlængerne og det nye hus.

»De er ikke dum, sognefoged, udlængerne var noget gammelt bras. De slår to fluer med ét smæk: De får nye bygninger og endda penge til overs til gælden, De har pådraget Dem ved at bygge stuehuset så flot. Den gæld, som er ved at drive Dem fra hus og hjem. Det er virkelig godt regnet ud, Knud Thomsen«.

Det var første gang herredsfogeden så åbent havde udtalt sin mistanke, så sognefogeden var blevet bleg, men også vred. Han tog skarpt til genmæle og protesterede mod at blive beskyldt for noget så gement som brandstiftelse.

Men nu gik herredsfogeden ham endnu hårdere på klingen, idet han benyttede sig af de oplysninger, han sad inde med.

»De gik og rodede i brandtomten, hvad ledte De efter?« Jo, Knud Thomsen havde tabt sin lommekniv under branden, og der var noget særligt ved den, da det var en, han havde fået af sin bedstefar som dreng. »Synes De ikke selv, at det er en mærkelig forklaring. Hvad betyder en lommekniv, når en stor gård nedbrænder? Det har sikkert været noget andet, De gerne ville have fat på, men det kommer vi tilbage til. Deres husholderske har fortalt os, at De om eftermiddagen hentede nogle lys. Hvad skulle De med dem?« Hertil forklarede sognefogeden, at de skulle bruges i skolestuen om aftenen. »Ja så, det siger De, men se her, denne lysestump er fundet på brandstedet. Mon ikke forklaringen er her«. Her havde skriveren noteret, at Knud Thomsen studsede og blev ekstra bleg og for første gang usikker. Han måtte indrømme, at det var af den slags.

Derefter var skriveren blevet sendt ud efter noget, som stod i giggen. Da han var kommet ind igen, havde herredsfogeden stillet en genstand foran sognefogeden og spurgt med hævet stemme: »Kender De den?« Genstanden var en slags kasse, som indvendigt var beklædt med en blikplade. Ilden havde fortæret alt træet i den, men for den kyndige var det ikke vanskeligt at se, at det var en ilderfælde. »Kender De den?« gentog Brask med skarp stemme, da Knud Thomsen tilsyneladende var bragt ud af fatningen. Endelig havde sognefogeden fået sagt, at det var en fælde, de havde så mange ildere og mår på gården. »Hvornår har De sidst selv haft den i hånden?« Ved dette spørgsmål lignede sognefogeden en syg mand; det så ud som om han blev mindet om noget ubehageligt, men han fik dog sagt, at det havde han for en måneds tid siden, da havde han anbragt den ved en halmstak et stykke fra gården, der var en mår dér. Men nu tordnede herredsfogeden: »De lyver, De har selv anbragt den med lyset inde i laden under noget hø, lige før De tog til mødet i skolen. De vidste godt, at når lyset havde brændt et par timer, ville flammerne nå til høet, og så kunne Deres gamle skidt til bygninger brænde. At også stuehuset kunne komme i fare, havde De ikke regnet med. Det var lige ved. De er en klog sognefoged, men ikke klog nok, og herredsfogeden over Hamrum herred er Dem for snu, han kender alle kneb«.

Knud var blevet rystet og havde lavmælt svaret, at hans forklaring var i overensstemmelse med sandheden.

»Vil De også benægte«, havde Brask videre råbt, »at De for nogle

uger siden stod i laden med fælden i hånden parat til at sætte ild på gården. Det har jeg vidner på, men jeg siger ikke hvem, ikke endnu da«. Sognefogeden var øjensynlig blevet helt overrumplet, eller var det fordi, han fandt det formålsløst at benægte det. I hvert fald havde han indrømmet, at det et øjeblik havde været hans hensigt at begå assurancesvig, men heldigvis havde han fået sig betænkt. At det i det hele taget var kommet så vidt, som det var, kunne han slet ikke forklare nu, han forstod det ikke. »Ja, nu prøver De på at komme uden om, men så let går det ikke. De sidder i saksen. Sagen er ganske enkel. De har atter ombestemt Dem. Resultatet kender vi. Jeg er skuffet over Dem, sognefoged. De er en ringere mand, end jeg troede. Men nu må De gøre Dem rede, hvis ikke De vil tilstå, til at tage med. Når De sidder i arresten, er vi så passende nær hinanden, at De let kan komme til at aflægge den tilståelse, vi mangler«.

Med den lidt spydige bemærkning slutter protokollen og med en tilføjelse om, at Knud Thomsen virkede ganske rådvild, at han så ud til at forstå, at spillet var tabt. Men føjes der til: Han så ikke angrende ud!

Så vidt protokollen. Den fik dog ikke alt med. Der står ikke noget om, at herredsfogeden sad og gnaskede svedsker under forhøret, eller at han knipsede med stenene, så de fór som små projektiler over i en tørvekasse ved ovnen.

Der står heller ikke noget om, at herredsfogeden, da Knud Thomsen var gået for at hente sine ting, havde udbrudt: »Gid man aldrig var blevet herredsfoged. Jeg føler mig som herredets bussemand, og så tror folk, det morer mig«.

Selv om folk nok havde tænkt deres, og der var blevet snakket om det i krogene, så kom det alligevel som et lynnedslag, at herredsfogeden havde taget sognefogeden med; »Han skulle så godt som have indrømmet«.

Der var ingen, der vinkede farvel, da giggen kørte ud af Ågården. Tjenestefolkene fandt et og andet at gøre ude og inde, men det blev ikke til noget med arbejdet, og de talte ikke meget sammen den dag. Karen Kusk var heller ikke til meget, for slet ikke at tale om Jens. Lisbeth spurgte mange gange, hvor far var henne, men fik ikke rigtig noget svar.

Skolemobning

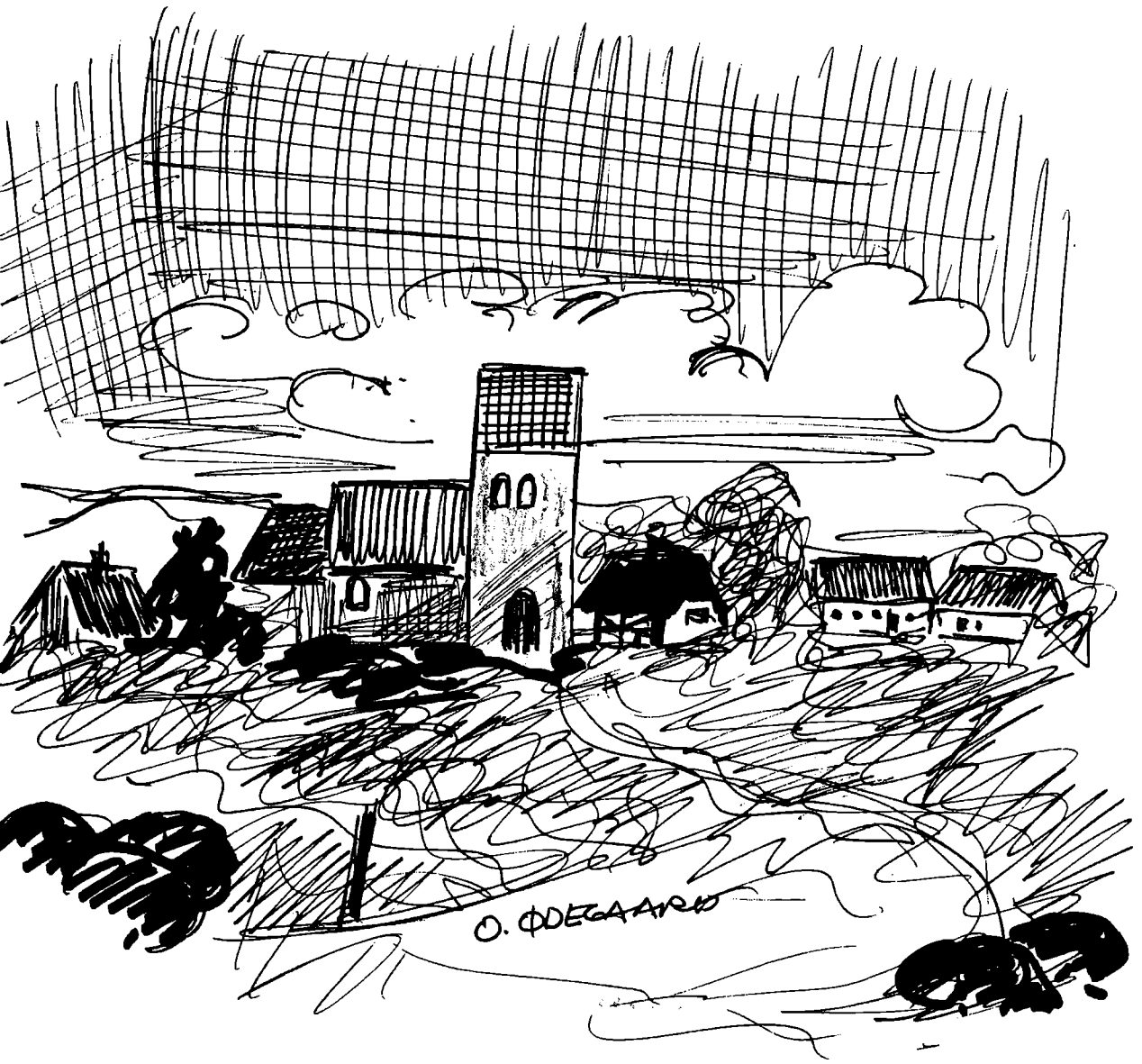

Sandager by bestod af en kirke, en skole og nogle få gårde og huse. Den trykkede sig ned i dalen mellem de høje skrænter på begge sider af Skærå, som forsøgte den at finde læ mod den barske vestenvind.

Nu var der lavet en solid bro over åen. Sådan havde det ikke altid været, vidste Jens. I gamle dage kom folk over åen på en trækfærge. Ved hjælp af reb og taljer kunne de vejfarende selv trække færgen fra bred til bred. Men køretøjer og studeflokke måtte søge til et vadested ikke langt derfra.

Der var en livlig færdsel over broen. Bøndervogne, forspændt bredbringede gårdmandsheste eller senestærke stude kom med lyng og hedetørv, med hø fra engene og rugkærve fra hedeagrene. Fra vestegnen kom pottemagere sindigt agende med deres sorte jydepotter, og uldkræmmere fra Horning med tunge bylter på nakken krydsede broen.

Tæt ved kirken lå Sandager Skole. Den var hvidkalket og stråtækt. Der var to længer, én til degnen, og i dén fandtes også skolestuen, og én med stald og lade, for der hørte landbrug til.

Jens kunne godt lide at gå i skole, især nu Hallermann var blevet degn og lærer. Han var anderledes end den gamle, der bare sad og røg på sin merskumspibe og harkede i spytbakken. Det var et lille embede, så folk mente, at det kneb for degnen at skaffe føde og klæder til kone og børn. Høstofferet i kirken gav ikke meget, og skolelodden var ringe. Der blev i det hele taget snakket ikke så lidt om Hallermann, men ikke nedsættende. Nej, folk havde stor respekt for ham, og mændene lettede gerne på hatten, når han iført sin diplomatfrakke og med sort slips viste sig ved kirkedøren om søndagen.

Han indførte så meget nyt, den gode degn, sagde man. Dog ikke Knud Thomsen. Han mente, at det var godt, at børnene virkelig fik lært noget, ikke blot bibelhistorie og Katekismus, men også geografi og fysik og den slags. Alt kunne ikke blive ved med at være ved det gamle. Lad så være, det kostede lidt penge; det var dét, folk kunne mukke over, selv om de ellers var godt tilfreds med degnen.

Jens var på vej fra Graverhuset til skolen. Han var renvasket og nykæmmet. Klokken var næsten syv, så han måtte skynde sig. Han nåede lige frem, da Hallermann kaldte ind, og han smuttede ind og satte sig på den forreste bænk, hvor han havde sin plads.

Der begyndtes med morgensang. Degnen stod oppe ved katederet med violinen, og førte buen sikkert over strengene, mens han slog takt med foden. Denne morgen sang de som så ofte: »Morgenstund har guld i mund«. Den kunne Jens godt lide, og han var glad for at synge.

Jens glædede sig normalt til den ene dag om ugen, de gik til skole om sommeren. Men der var ikke glæde ved noget som helst, siden herredsfogeden havde ført Knud til Horning arrest. Jens kunne ikke forstå det.

Skulle Knud virkelig have sat ild på? Sommetider var Jens lige ved at tro det, især når han tænkte på dén indrømmelse, Knud var kommet med, at han havde tænkt på det, for det var naturligvis sivet ud, og sladderen gik.

Knud var måske alligevel ikke så stor, som Jens havde troet! Når Jens tvivler på Knud, har han det elendigt, men det er kun en gang imellem. Han må tro på Knud!

De skulle høres i bibelhistorie. Jens blev som den første bedt om at genfortælle dagens lektie. Det var ikke tilfældigt. Han plejede at kunne sine ting, og selv om han kun var tolv år, sad han allerede på andenpladsen, og når Hallermann stillede vanskelige spørgsmål, standsede hans blik ofte ved Jens. Det skulle være sært, om han ikke kunne give det rigtige svar.

Det var ikke helt ved siden af, når kammeraterne halvt misundelige og halvt beundrende drillede ham med, at han var degnens kæledægge. Ofte kom Hallermann med en bog, han troede Jens ville blive glad for at læse. Han fik også somme tider et bundt aviser med hjem til Knud Thomsen. Kun præsten og degnen tillod sig den flothed at holde avis. Men Knud havde talt om, at han også godt kunne tænke sig det.

Jens kommer ikke godt fra det i dag, han hakker i det, han standser op og kan ikke rigtigt komme videre. Han skal genfortælle historien om den rige bonde, som ikke tænkte på andet end at skrabe til sig og bygge sin lade større og større.

Var det ligesådan med Knud, og var det derfor, at han sad i Horning beskyldt for at være brandstifter. Tanken borer sig ind i Jenses drengesjæl, og han er rædselslagen. Han ser som i en tåge skolestuen, kammeraterne og Hallermann. Han fornemmer, de andre ser på ham, forbavsede, og er der ikke også utålmodighed og måske endda vrede at spore hos degnen. Jens bliver mere og mere febrilsk, han vil fortsætte, men hans læber bliver tørre, og han mærker sveddråber pible frem på panden.

Hallermann så på Jens, som stod dér, bleg og hjælpeløs, stirrende ned i gulvet, og da han vidste alt om problemerne på Ågård, anede han sammenhængen og sagde til ham i en langt fra uvenlig tone: »Sæt dig bare ned, min dreng, du plejer at kunne dine ting, og vi kan alle få en dårlig dag«. Derefter vendte han sig til en af de andre drenge og bad ham fortsætte.

Timerne gik. Efter religionstimen tog børnene regnebog, tavle og griffel frem, og snart hørtes griflernes gnidsel mod de små sorte tavler.

Jens kunne heller ikke samle sig om regningen, som ellers var hans allerbedste fag. Men da de kom til læsetimen og historietimen, var han atter rolig. Nu troede han atter på Knud.

Børnene samledes ude foran skolen i det store frikvarter og tog deres madpakker frem. Denne pause plejede altid at vare mindst en halv time, og det ville sikkert også blive tilfældet dén dag, for Hallermann havde taget sin spadserestok og var på vej ud i engen til sine køer. Det ville tage tid, inden han kom tilbage.

Jens holdt sig for sig selv, og han lagde mærke til, at nogle af skolekammeraterne stak hovederne sammen og snakkede; om hvad vidste han ikke, men de så af og til hen på ham, så det skulle nok være om ham. »Lad dem bare snakke«, tænkte Jens og satte sig ned på kampestenen, som lå ved stalddøren.

Bagefter gik legen lystigt, men Jens var heller ikke med til dén. Et par af pigerne havde ganske vist råbt efter ham, men han havde ladet, som om han ikke hørte det. Den ene af dem var Marit, degnens datter, og når hun var med, ville han ellers gerne lege med. Hendes hånd var det varmeste og blødeste, han vidste. Det var næsten som at tage om en af de små, dunede fugleunger.

De ville snart blive kaldt ind. Hallermann kunne ses på vej hjem. Han var let kendelig på stråhatten, som hoppede op og ned derude på marken.

Legen gik i stå, og et par af drengene kom over mod Jens. Det var smedens Anton og Kresten ude fra kæret. Jens havde set, de havde snakket ivrigt sammen, og at de flere gange havde grinet og set hen mod ham. Da de var kommet hen til Jens, sagde Kresten spydigt: »Hvad er dén af, kan Jens den Kloge ikke sine lektier, - det er virkelig for ringe af degnens vidunderbarn. Det var godt, det ikke var en af os andre, så var der vel nok faldet brænde ned, men når det er Jens den Kloge« - navnet var faldet Kresten ind - »ja, så sker der ikke noget!«.

Jens svarede ikke, han stod blot og smilede forlegent. Hvis det var Krestens mening at gøre ham gal i hovedet, skulle det ikke lykkes. Han ønskede blot, at de ville lade ham være i fred.

»Nå, du siger ikke noget«, fortsatte kammeraten, synligt irriteret over den ro, Jens viste, mens Anton greb Jenses strikkede hue og kylede den langt bort, - »du er vel for fin til at svare sådan en dumrian som mig, der sidder næstnederst, - ja, du får jo også snart en stor mand til far, - det siger folk da, - sognefoged og brandstifter Knud Thomsen, sikken storhed..!«

Jens blev blussende rød og knyttede hænder; det var altså ikke et almindeligt drilleri, som ingen tog højtideligt. Han kunne se, at Kresten blev mere og mere ondskabsfuld.

»Det kender jeg ikke noget til, og du kan være vis på, at sognefogeden ikke selv har stukket ild på Ågård. Pas du bare dig selv!«

»Jeg gør, hvad der passer mig«, fortsatte Kresten. »Det er ikke mig, der anklager sognefogeden for brandstiftelse, det er herredsfogeden, og han må vel vide det«.

Nu kunne Jens ikke styre sig længere. Han skreg vild og ubehersket: »Hold kæft!«, og fór ind på Kresten, som var langt den stærkeste, så han fik Jens væltet ned på jorden og satte sig oven på ham: »Nå, så du vil slås oven i købet, og du siger, at du ikke ved af, at sognefogeden går og smisker for din mor, så ved du altså heller ikke, at han besøger din mor om natten, din lille hykler«.

Dén snak ville Jens ikke høre på, så han blev endnu mere hidsig, og det lykkedes ham at få Kresten rystet af sig, idet han råbte: »Min mor er ingen tøs, at du ved det, din snothas, og sognefogeden er ti gange bedre end din far, - dette skal du få betalt!«

Ude af sig selv stod Jens på spring for at falde over Kresten, men pludselig slappedes hans arme, og han slog øjnene ned. Degnen stod hos dem. I stridens hede havde de alle glemt, at han var på vej hjem.

Men dér stod han imellem dem og sagde:»Nej, din mor er ingen tøs, og det er heller ikke bevist, at det er sognefogeden, som har sat ild på. Det er rigtigt af dig, Jens, at ville forsvare dem, du holder af, og du Kresten«, fortsatte han henvendt til den anden dreng, »ville du bryde dig om, at nogen beskyldte din mor og din far for både det ene og det andet?«.

Børnene gik slukørede og tavse ind i skolestuen igen. Kresten satte sig mut på sin plads; han turde slet ikke se op mod katederet. Egentlig forstod han ikke, hvorfor han havde sagt alt det sludder. Men hvorfor var han altid så dum i skolen? Hvorfor fik han aldrig ros for noget som helst?

Hvordan Jens kom ind og fandt sin plads, vidste han dårligt nok. En stor vrede fór igennem ham. Dét, som han anede var ved at blive til virkelighed mellem hans mor og Knud, og som han ønskede, men som nu måske var blevet ødelagt af den forbandede gårdbrand, skulle ingen ustraffet få lov at rakke til.

Imens sad Hallermann oppe ved katederet og kiggede alvorligt ned på børnene. Hans blik vandrede fra Kresten til Jens flere gange. Inden de

fik fri, fik de en ekstra lektie for. De skulle læse på det ottende bud til næste skoledag. De havde haft det for før. Det hed: Du må ikke sige falsk vidnesbyrd mod din næste. Børnene var lidt forbavsede. Hvorfor nu det?

Men det anede dem, at det havde noget at gøre med det, som var sket på legepladsen. Så godt mente de at kunne tyde det underlige ord: »vidnesbyrd«.

Jens slår fra sig

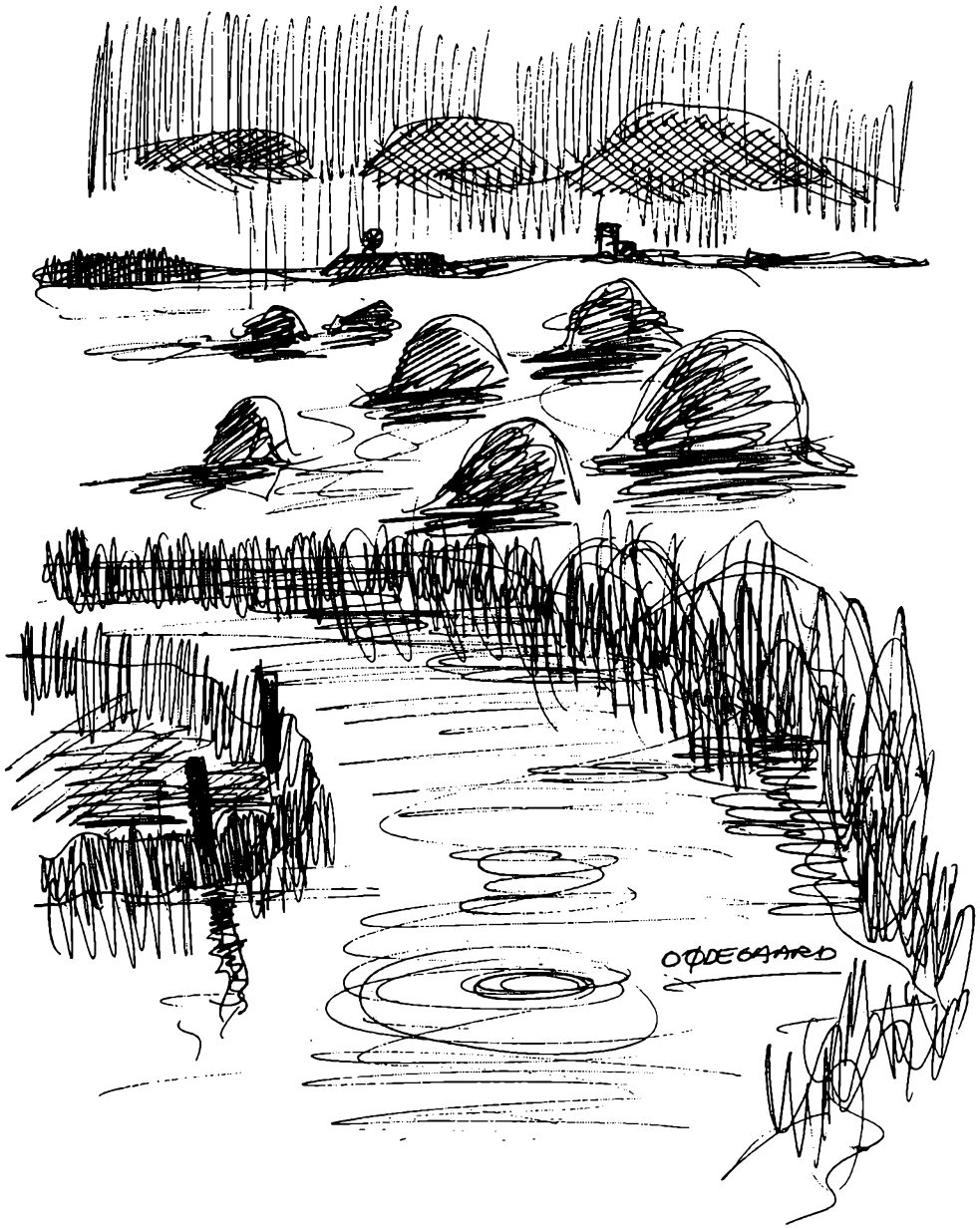

Som sognet af åen er delt i to dele, er skolebørnene delt i to flokke. Den ene flok, dén, som skal over broen, kaldes »nordboerne«, den anden »sydboerne«.

Engang imellem, mest om vinteren, når der kan laves snebolde, tager de to flokke en drabelig dyst, inden de efter skolegangen går hver til sit. Men det forstår sig, først når de ikke kan indfanges af Hallermanns årvågne øjne! Selv om det til tider kan gå voldsomt til, er det dog mere leg end alvor, og bagefter er de lige gode venner for det.

Den dag lå det ligesom i luften, at der måtte ske noget, og derfor havde de ikke så travlt med at komme hjem. De gik i småflokke, og munden løb på dem alle. Af og til rettedes blikket mod Jens og Kresten, spørgende og afventende, men ingen af de to syntes at ville fortsætte opgøret fra legepladsen.

Men Peter Skøjer, skolens slagsbroder om en hals, var indstillet på et raskt lille håndgemæng. Det var snart længe siden, nordboerne og sydboerne havde været i totterne på hinanden. Med den mest uskyldige mine, som var det af vanvare, spændte han ben for en af drengene fra sydsiden. Mere skulle der ikke til, og kampen var i fuld gang. Hernede ved broen var de skjult af nogle pilebuske.

Jens var af naturen en godmodig dreng, og deltog sjældent i slagsmål, men vreden fra før kogte stadigvæk i ham, så han lod sig rive med og deltog med en iver og voldsomhed, som ellers lå ham ganske fjernt. Dét var måske grunden til, at kampen denne gang blev mere end en leg. De to flokke ophidsede hinanden, og enkelte begyndte at kaste med sten. Skældsord, råb og skrig, nu og da en ed, fyldte luften. Selv pigerne deltog, og deres hvin skar igennem drengenes tilråb. En dreng tabte sin ene træsko, og straks var der en anden, som greb den og kylede den i åstrømmen, hvor den hurtigt førtes bort. De fleste af drengene var barhovedet, og håret strittede om dem under slagsmålet. Nogle havde fået fat på kæppe, og fór frem med dem løftet til slag. En pige blev ramt over skinnebenet og begyndte at græde. En dreng fik et slag i nakken og kastede sig tudbrølende på åskrænten. Peter fik et svirp over ansigtet af en pilekvist, så der blev en blodstribe tværs over det, men det gjorde ham blot endnu mere kampivrig.

Til sidst blev pigerne skræmte og bange. Sådan havde drengene da aldrig teet sig før. Pigerne forsøgte at trække sig bort. Flere af dem havde tabt deres hovedtørklæder, så deres lange fletninger fløj om dem.

»Drengene er tossede«, sagde de til hverandre, forpjuskede og stakåndede, »De kan jo slå hinanden ihjel!«. Men alligevel kunne de ikke lade være med nu og da at komme med æggende tilråb.

Nordboerne klarede sig bedst. Peter var stærk som en okse, og han gik på med de bare næver. Slaget, han havde fået i ansigtet, smertede og

gjorde ham langt fra blidere stemt. Han blev fulgt af de andre nordboere, og snart var sydboerne på vild flugt over broen.

Men der var to, som blev stående midt på broen. Det var Jens og Kresten.

Jenses ansigt blusser, hans mund står åben, og han trækker vejret dybt. Aldrig før har han følt sig så stærk. Hans hænder er hårde som tøjrkøller og hans arme så stærke som egekæppe. Hvor han får kræfterne og modet fra, ved han ikke, men han får Kresten presset mod broens rækværk, og hans slag falder hårdt og ubarmhjertigt på kammeratens ansigt og bryst, ja, overalt, han slår som i blinde, mens han skriger: »Jeg skal lære dig, din stud, dit bæst. Tror du så, du kan få kæften lukket, din, din...«

Kresten forsøger at værge for sig ved at holde hænderne for ansigtet, mens han trænges fastere og fastere mod broens rækværk, som begynder at knage og give efter.

Jens ser slet ikke, hvad der er ved at ske, han bare råber og slår.

Da knækker den bøjede lægte, og Kresten styrter baglæns ned i den dybe å, og der er langt derned. Pigerne skriger: »Pas på, hold dog inde! Kresten drukner!«

Jens er også ved at få overbalance, men han får fat i en brostolpe og holder fast. Som i ét nu er al vrede og hævntørst borte. Jens forstår, at han har gjort noget forfærdeligt, og med rædslen malet i ansigtet ser han Kresten falde og falde. Han rammer vandoverfladen, som sprøjter op, og han bliver borte i dybet!

Jens vil springe efter, men han tør alligevel ikke, for han har aldrig lært at svømme, men drukner Kresten, er det hans skyld: »Åh, nej, det må ikke ske!« Hvad er det dog, han har gjort..?

Og Jens beder i sin angst, beder, råber, men ikke med munden, ikke som degnen, når han monotont beder Fadervor ved morgensangen, heller ikke som præsten ved alteret. Nej, Jenses bøn er et skrig fra hjertet, et stumt råb om hjælp. Han beder og tænker på Jakob, som så sin hadefulde bror komme imod sig med 400 mand, og som blev hjulpet.

Og Jens ser pludselig Kresten dukke op af vandet, først hans hoved, så hans overkrop, så arme og ben. Håret hænger glinsende vådt over hans ansigt. Han pruster og spytter vand ud, men han bevæger sine lemmer som den, der ved hvad han gør, og han svømmer mod bredden.

Jens bliver glad, så let og fri, og han kan, som Jakob engang gjorde det, se ind, lige ind i himmelen. Kresten var en torsk, når det gjaldt bøger, men han var den bedste på legepladsen og til gymnastik. De an-

dre piger og drenge stod gerne og måbede, så højt han kunne springe over bukken. Og han kunne også svømme, havde selv lært sig det, men det var der ingen, der vidste. Ingen turde lade børnene boltre sig i den dybe å.

Lidt efter stod Kresten på åbredden og så grinende ned ad sit pjaskvåde tøj.

Jens skridtede hen mod Kresten, tøvende og usikker, og ville forklare sig, og han håbede Kresten ville slå ham i ansigtet. Men Kresten klaskede bare sine våde hænder mod hans skulder og sagde anerkendende: »Du er ikke så ringe til at slås, som jeg troede«.

Jens var glad, men så alligevel noget forlegent på kammeraten og sagde undskyldende: »Sådan var det ikke ment, ikke på dén måde...«

»Skidt med det«, lo Kresten og viste sine hvide tænder, »Jeg var selv ude om det, jeg kan ikke åbne min brede mund, uden at der ryger en dumhed ud af den, - det var noget pjat, det jeg sagde«.

»Men du kan svømme«. Jens så beundrende på Kresten og smilede.

Et øjeblik efter sad de alle, snavsede og forpjuskede, i skøn forening ved åbredden, mens snakken gik.

I midten sad Jens og Kresten, side om side.

Sognefogedens betroelse

Der var ingenting ved noget som helst. Sådan følte Jens det den sommer. Tilsyneladende var alt som det plejede, men det var kun tilsyneladende.

Rughøsten var i fuld gang. Ole forkarl, Anders og Søren Skøjer gik foran og tog brede skår med leerne. Sørine, Lise, Jenses tante fra Nybyggerhuset, og Søren Skøjers kone gik bagefter og rev stråene sammen og bandt dem til tunge neg.

Der var desværre ikke så mange neg at binde, som der plejede at væ-

re. Det gjorde ganske vist arbejdet lettere, men det gav ingen glæde. Det var gammel erfaring, at humøret steg med negenes antal.

Knud Thomsen satte negene sammen i hobe, af og til hjulpet af Jens. Knud plejede ellers at gå foran høstfolkene, og hans skår var ikke af de mindste. Men nu var det som om, han undgik folk.

På regnvejrsdage stod Ole med plejlen i laden og tærskede de første tønder rug til brød og sædekorn. Anders pløjede stubmarkerne med den nye svingplov. Det var noget andet end hos Kræn Østergård, hvor han også havde tjent. Dér brugte man endnu en gammel hjulplov.

Det var bedre, om Kræn Østergård sparede lidt på brændevinen, og i stedet fik købt nogle ordentlige redskaber, tænkte Anders.

Jens fik af og til lov at tage en vending med ploven, og Anders roste ham og sagde, at han vist blev en svær plovkarl. Jens var dog ikke sikker på, at han skulle hovmode sig. Anders kunne til tider være noget af en drillepind.

Når høstarbejdet lå stille, passede kvinderne deres mange gøremål i huset. De rumsterede med potter og pander i køkkenet og kærnede smør og lavede ost i mælkestuen. Det sidste tog Karen Kusk sig af, og hun lavede godt smør til Knud Thomsens såvel som til smørkræmmerens udelte tilfredshed. Men det var et trælsomt arbejde. Det ville blive rart, om tanken om at bygge et mejeri til hele sognet kunne blive til virkelighed.

Knud Thomsen havde fortalt engang om et sted, hvor der var blevet bygget et fællesmejeri. Det gjorde arbejdet lettere og smørret endnu bedre.

Vist blev arbejdet passet, men der var ingen glæde i det nu. Også Karen Kusk græmmede sig, skønt det ikke var Lars Kusk, der skulle have gjort noget galt.

Knud var atter hjemme på Ågård, men han var ved siden af sig selv. Han hverken fløjtede eller sang som han plejede. Åbnede han endelig munden for at give en besked eller for at svare, når folkene spurgte om noget, blev det kun til korte bemærkninger, hvis han da ikke ubehersket gav sig til at skælde ud, selv over småting. Nok kunne han være skrap, men så urimelig havde han aldrig været før.

Det havde vakt opmærksomhed i sognet, da Knud var blevet løsladt. Herredsfogeden undså sig ellers ikke for at beholde folk i arresten et par dage længere end loven foreskrev, hvis han mente, at det kunne fremme opklaringen af en sag.

Men det havde sine grunde.

For det første havde Støvlemaren holdt ham an en dag, han kom kørende. Han havde været nødt til at standse, for Støvlemaren havde simpelthen grebet hesten i bidslet. Og så havde herredsfogeden fået sin sag for. Støvlemaren var blevet dybt skuffet over Brask, og havde inderligt fortrudt, hvad hun havde betroet ham i bedste mening. Hvad hun ellers havde sagt til herredsfogeden, fik ingen at vide, men det var dén Støvlemaren, som folk var bange for, og som kunne mere end sit Fadervor, der havde læst ham teksten, og Brask blev faktisk bange ved at se hendes øjne og høre hendes trusler. Han var mere end lettet, da hun igen gav slip på hesten, så han kunne køre videre, men mødet med hende havde gjort indtryk og blev husket.

Dernæst var Kaptajnen en dag kommet til Tinghuset og havde forlangt, at Brask løslod sognefogeden, når denne ikke mente at have noget at tilstå. Han havde uden omsvøb foreholdt ham det forkastelige i at holde sognefogeden spærret inde.

Herredsfogeden var faret op og sagt, at dér var det ham, der bestemte. Ingen skulle blande sig i hans sager. Men så havde Kaptajnen slået i skranken med sin ridepisk og sagt, at nu måtte herredsfogeden selv om det, men blev Knud Thomsen ikke løsladt med det samme, ville han sætte sig i forbindelse med selve justitsministeren, som var hans personlige ven.

Dét hjalp. Brask måtte give sig, og skriveren kunne senere berette for en taknemlig tilhørerskare på kroen, at herredsfogeden havde lukket sig inde resten af dagen.

Men om Kaptajnen selv troede på sognefogedens uskyld, det stod uklart for ham selv. I hvert fald bifaldt han ikke, hvis det var sandt, hvad der fortaltes, at Knud Thomsen så uforbeholdent havde indrømmet, hvad han i et svagt øjeblik havde været på nippet til at gøre. Det skulle nok komme til at skade ham, og det var lidt for kvindagtigt.

Og nu var sognefogeden altså atter hjemme på sin gård, og alt skulle være godt, men det var det ikke.

Jens ville helst ikke tænke på branden og på den mulighed, at Knud alligevel skulle have antændt ilden, men folk snakkede, og han kunne ikke undgå at høre, at det langtfra var alle, der stolede på, at sognefogeden var uskyldig.

Der var dog én, som altid tog Knud i forsvar. Det var bedstemoderen. Hun kunne ellers være nok så kritisk over for sognefogeden og hans mange tossede idéer.

Det fik en kone at mærke en aften. Konen var kommet på besøg i

Graverhuset og havde begyndt at snakke ondt om Knud Thomsen. Men hun blev standset af Trine, som uden varsel sagde: »Ud med dig, din sladderso, - jeg vil ikke høre et ondt ord om sognefogeden«.

Nabokonen var blevet helt forfjamsket, og havde fremstammet: »Ja, men Trine Graver, jeg mener skam ikke, at Knud Thomsen har gjort det, jeg siger bare, hvad andre siger. Jeg har altid sagt, at sognefogeden er en reel mand helt igennem«.

Men ud kom konen, og bedstefaderen og Jens, som sad og spillede kort, grinede til hinanden. Det havde hun godt af!

Jens tænkte tit på, hvem der kunne have påsat branden, når det ikke var Knud, som havde gjort det, og det ville Jens ikke tro, at det var.

Han vidste, herredsfogeden havde afskrevet Kræn Østergård. Vist havde Kræn snuset om ved Ågård, men det havde bare været lidt kæresteri med Sørine. De var mødtes et par gange i hyldebuskene ved gården. Det havde den enfoldige Sørine under tårer og med megen undseelse fremstammet over for den brøsige herredsfoged.

Når Jens ser den noget fjogede og langt fra unge Sørine og den fordrukne Kræn Østergård i et ømt favntag bag hyldebuskene for sig, må han trække på smilebåndet. Han ved også, at latteren er gået sognet over af samme grund. Men der var dog dem, der havde ondt af det for Sørine. I al sin troskyldighed var hun alligevel for god til den forsumpede stodder, var han en gårdmand nok så mange gange.

Også kæltringerne i egekrattet var ude af billedet, men derimod, - det havde Brask ladet et par ord falde om, - kunne der være grund til at have opmærksomheden henledt på rakkeren, som havde optrådt truende på Ågård.

Herredsfogeden havde fået alt frem under forhøret, både stort og småt! Og meget af det, der var kommet frem, var rygtedes. Også optrinet med tjenestekarlen, som var blevet jaget bort i utide. Ja, Brask havde ladet forstå, for han havde haft et lignende tilfælde før, at næst efter Knud Thomsen havde han ham i kikkerten.

Men Jens vidste, det var foregået for tre år siden, og han havde hørt noget om, at tjenestekarlen havde slået sig på uldhandel, og at han vistnok gik og falbød sine varer langt sydpå, måske endda helt nede i Holsten, så ham blev det svært at få fat på, selv for herredsfoged Brask. Han havde da heller ikke gjort noget ud af det. Hvorfor skulle han det, når det var sognefoged Knud Thomsen, som var manden?

Der var ikke dét, Jens ikke ville gøre for at få branden opklaret. Tænk, om det kunne lykkes for ham at få Knud frikendt!

Når Jens kommer så langt i sin tankerække, standser han op og må smile ad sig selv. Han er jo ikke herredsfoged Brask, men bare sognefogedens hjorddreng, det burde han vist huske.

En morgen kaldte Knud på Jens og spurgte ham, om han havde lyst til at køre med Ole og Søren til skovegnene ved Silkeborg. »Om Jens havde..?« - Der var ikke noget, han hellere ville!

»Jo, forstår du, Jens,« - Knud talte helt fortroligt til ham, - »vi kan ikke lade gården ligge sådan. Den skal genopbygges, og det må ske inden vinter. Ikke fordi, jeg har lyst til at komme i gang, men det her kan ikke blive ved at gå. Selv om jeg har skinnet imod mig, og kun få regner med mig længere, må jeg tage mig sammen«.

Her standsede Knud og så på Jens: »Sig mig ærligt, min dreng, hvad tror du om mig, tror du, at jeg kunne gøre det?«

Det var første gang, Knud havde hentydet til branden for nogen på gården, og ingen vidste, om det skyldtes stolthed eller frygt for at komme til at røbe sig.

Jens er lykkelig over, at Knud spørger netop nu, for han føler, at han kan svare uden forbehold i dette øjeblik og sige: »Nej, jeg tror ikke, husbond har gjort det, og det er vi mange, der ikke gør; bedstefar tror det ikke, heller ikke bedstemor eller mor eller...«, og han skynder sig at svare, og nævne navne på folk han ved, altid tager Knud i forsvar.

»Tak, det er godt min dreng. Du gør mig glad. Jeg har det som en udtørret hedeager, der tørster efter regn«.

Mere sagde sognefogeden ikke, men det var også meget i hans mund i disse dage. Derefter gik han hen til de nedbrændte længer og stod og kiggede på dem som om, han så den nye gård for sig.

Jens skyndte sig ud til sine dyr.

Han havde faktisk lyst til at fløjte.

Den mutte uldkræmmer

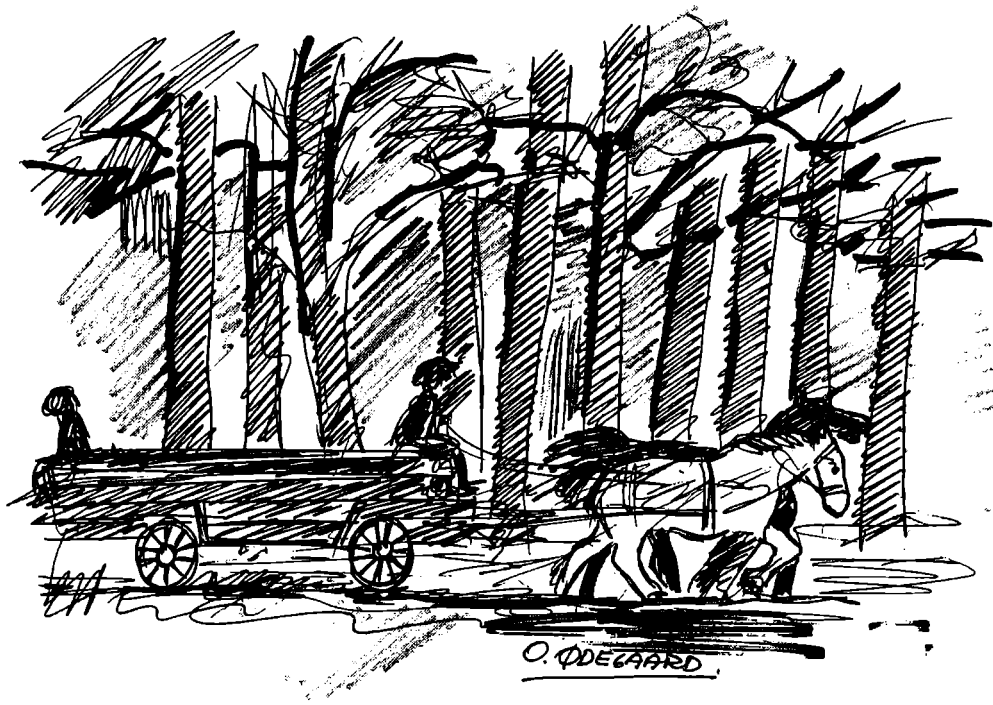

Vejret kunne have været bedre, da Ole forkarl, Søren Skøjer og Jens den følgende morgen rullede ud af Ågård. Det blæste kraftigt, og tunge skyer kom drivende vestfra, snart hvidgrå, snart helt sorte. Der blev næppe tørvejr den dag. Mændene sad på agefjælene i deres grå kørekapper og med bredskyggede hatte. Jens havde en tæt, stumpet trøje og et par halvlange vadmelsbukser på, samt hvide uldne sokker. En farvet, strikket hue med top kronede hans runde drengehoved. De havde en lang vej foran sig, og hvorfor sidde og fryse eller blive gennemblødte, når de havde egnet tøj at tage på?

I de to fjælevogne lå der reb og jernkæder til at binde træstammerne, de skulle hente, sammen med. Der var også en madkasse og en øldunk, og til hestene lå der muleposer med gårdens bedste havre. Turen var lang, og kunne blive træls både for bæsterne og for folkene.

Jens havde sat sig op til Søren Skøjer, han var så gemytlig og havde altid et eller andet at fortælle.

Inden længe var de kommet bort fra markerne og kærene, hvor kreaturerne stod med hovederne vendt bort fra vindretningen og skød ryg

mod regn og rusk. Nu kørte de ind over heden. Den lå i dag mørk og dyster under den skydækkede himmel. Lyngen og småblomsterne ruskedes af vinden. Fårene havde søgt sammen i flokke for at finde læ mod de jagende regnbyger. Heden lå udstrakt foran dem med hjulspor, der var trukket som hvide striber langt bort mod synsranden.

Hist og her lå der små hedegårde med felter af nyindvundne agre omkring, på hvilke der sås enkelte køer og nogle får. Et stykke borte kunne Jens se sin morbroder pløje med trækstud og sin eneste ko foran ploven. Lise, hans kone, gik ved siden af dyrene og jog på dem, mens Jørgen selv styrede den nye plov gennem den sejge, gråbrune hedejord. Det var strengt både for trækdyrene og pløjefolkene. Jens kunne se, at det somme tider gav et ryk i ploven, så Jørgen og Lise måtte standse og ved fælles hjælp få dén sten væk, som skød op i hedejorden.

Vognene skumplede og knirkede på den ujævne vej, og de blev alle tre godt rystet igennem. De havde kørt længe nu, og nærmede sig den store nyanlagte vej, som førte til skovene og Silkeborg. Det var alligevel blevet opholdsvejr, solen kiggede igennem skyerne, og Ole havde allerede løsnet knapperne på sin kappe.

Langt borte sås vandspejlet fra en hedesø, og Søren Skøjer blev helt oprømt. Her på disse kanter havde han levet som dreng, og han nikkede genkendende til, hvad han så, og begyndte at fortælle om det.

»Om søen«, fortalte han, »går der et gammelt sagn: For længe, længe siden var der ingen sø dér, men en stor herregård med frugtbare marker og grønne enge, og med hundreder af køer på stalden. Herremanden var rig, uhyre rig, men han var også ugudelig. En aften holdt han et stort drikkegilde sammen med andre herremænd, og de besluttede, at de ville drive løjer med stedets præst. De hentede en so i stalden. Den blev bastet og bundet og lagt i herremandens seng. Derefter blev der sendt bud til præsten, at han måtte komme omgående og give herremanden den hellige nadver, da han lå og skulle dø. Præsten kom, og gik ind i sovekammeret. Dér tog han sengetøjet til side, og ventede at se herremanden, men da han så soen i stedet og hørte hånlatter fra alle rum i huset, blev han så vred over al den ugudelighed, at han forbandede herremanden og hans gård. - Næste morgen var herregården sunket i jorden, og i stedet var der nu en stor sø«.

»Ja, sådan fortæller man«, sagde Søren Skøjer, »og det er nok en historie, men mærkeligt er det med sådan en stor sø midt i heden«.

»Men kan du se det hus derhenne?«. Søren pegede på en ussel rønne, som lå op mod en brink.

»Hus, kalder du det et hus, det ser ikke ud af meget!«

»Nej, såmænd, men dér er altså min fader født«, fortsatte Søren Skøjer, - «rakkerne, altså skøjerne, du ved, levede ikke ligefrem som herremænd. De var fattige, og de var foragtede, ingen ville have med dem at gøre, så de holdt til i hederne, eller de drog omkring på må og få og lavede det arbejde, som ordentlige folk ikke kunne befatte sig med, som for eksempel at flå heste og rense skorstene. De tiggede meget, og ind imellem stjal de også, når de var ved at dø af sult. Nå, far døde som ung, og mor efterlod mig på en gård, hvor hun havde fået nattely. Mor var sikkert ikke et slet menneske, men hvad skulle hun gøre med et nyfødt barn, ene og hjemløs, som hun var. Gårdmandsfolkene fandt mig, og da de ingen børn selv havde, beholdt de mig og var gode imod mig, trods folkesnak. De er nu døde begge to. Som ung blev jeg så røgter og fandt en pige, Anne, min kone. Vi kom til Sandager, og takket være Knud Thomsen har vi det godt nu, og vi mærker ikke, at folk ser ned på os. Det eneste minde jeg har tilbage om min tilknytning til rakkerne er navnet Søren Skøjer, som folk kalder mig. Det er jeg ligeglad med, men mit døbenavn er ellers Søren Jensen«.

Jens hørte med den største forbavselse på Sørens beretning, og ville have ham til at fortælle mere, men Ole forkarl havde gjort holdt.

Han havde set et lunt sted, og nu var han sulten. De andre var heller ikke overmættede, så snart sad de alle omkring madkurven og øldunken, mens hestene gumlede med mulerne nede i muleposerne.

Mens de sad og spiste, fik de pludselig øje på en mandsperson, som kom ned mod dem. Det så ud til at være en handelsmand, for han gik foroverbøjet, bærende på en stor sæk. Han kom nærmere, men det tog tid. Det så ud til, at han var blevet træt af at bære på den tunge byrde, for med få skridts mellemrum standsede han op og rettede på den.

Det var en yngre mand, kunne de se, nok nær ved de tredive. Han var lille af vækst, noget hjulbenet, og hans hår og skæg var rødsprængt. Da han var kommet ud for dem, så de, at han havde små stikkende øjne, og at han virkede mut med sin sammenbidte mund.

»Det er en tung bylt, du har. Sæt dig dog ned og få et hvil, og hvis du er tørstig, kan der godt blive et krus øl til dig«. Det var Ole, der henvendte sig til den fremmede, - han var en nysgerrig sjæl, og en uldkræmmer kom vidt omkring og fik set meget.

Knap hørligt sagde den fremmede: »Tak, som byder«, og han satte sig, efter at være blevet lettet for sækken.

»Hvor kommer du fra?«, spurgte Ole videre.

»Sydfra«, lød det korte svar.

Ole fortsatte ufortrødent: »Hvor sydfra?«

»Søndenå«.

Han forsnakker sig ikke, tænkte Jens, men han får nok munden på gled, når han kommer på gårdene og falbyder sine uldvarer...

»Hvor skal du hen?«, Ole gik metodisk til værks.

»Nordpå«.

Det var da en værre stud, tænkte Ole og blev ved: »Er der god handel?«

»Det kunne have været ringere«, svarede manden, tog en kasse frem af bylten og gav sig til at spise.

Ole opgav, - sikke en træmand!

Da kræmmeren havde spist en tid, så han op og sagde: »Er du manden?«

»Nej da«, svarede Ole, »jeg er kun forkarl, og vi er på vej til skoven efter tømmer«.

Uldhandleren blev tilsyneladende interesseret: »Skal I bygge?«

»Ja, det skal vi, for gården er brændt. Du kender den måske, det er Ågård i Sandager«.

Nu så manden hastigt op med et mærkeligt, næsten ondt udtryk i ansigtet, og han fik øjensynligt travlt med at komme videre.

Idet han brat rejste sig og tog bylten på nakken, sagde han: »Ja, det er fælt med al den torden, der har været i sommer«.

Det var det meste, de havde hørt ham sige endnu.

Under den lidt ejendommelige samtale, som havde fundet sted, havde Søren Skøjer siddet og kigget i smug på uldhandleren.

Der var noget ved ham, som forekom Søren bekendt, og da Jens ivrigt ville til at sige, at branden ikke skyldtes lynild, fik Søren ham standset med et lille puf og et talende blik, hvorefter han sagde, henvendt til den fremmede: »Er du på vej til Horning?«

»Kan gerne være«, uldhandleren havde allerede fået sækken på nakken, og skyndte sig bort med et kort nik til de tre.

Da manden var kommet tilstrækkeligt langt væk til ikke at kunne høre noget, forklarede Søren sig: »Jeg tager nok fejl, men jeg synes nu, jeg har set dén mand før. Jeg var på Ågård for at søge plads, og mødte ham uden for gården. Han var blevet jaget derfra, og jeg kom lige tilpas til at få hans plads. Men uldhandlere ligner vist hinanden, så det er nok bare en indbildning. Det skyldes sikkert, at jeg ved, at karlen senere skal have slået sig på handelen«.

Men både Ole og Jens protesterede: »Nej, det kan godt være ham, han fik så travlt med at komme afsted, da han hørte, vi var fra Ågård. Det kan have sine grunde; herredsfogeden har også kig på ham, skønt han vel stadigvæk regner med, at det er Knud«, og Jens føjede ivrigt til, at så gjaldt det om, at uldkræmmeren kom for herredsfogeden, så han kunne bekende, og Knud atter blive en fri mand.

»Hov stop lidt«, sagde den besindige Ole, »selv om uldkræmmeren virkelig er den omtalte karl, er det dog ikke sikkert, at han har stukket ild på gården, og vi har da heller ikke fuldmagt til at anholde ham, men så snart vi kommer tilbage, må vi fortælle herredsfogeden det, så får vi se, hvad der sker«.

Jens måtte give Ole ret, men hvor glædede han sig til, at det skulle vise sig, at herredsfogeden tog fejl og måtte give Knud oprejsning!

Synligt oplivet ved tanken fandt Jens atter sin plads ved siden af Søren, og de to vogne kørte videre, idet de drejede ind på den nye brede vej, som gik tværs over Jylland fra Ringkjøbing til Århus.

Det var noget andet end nogle hjulspor over heden. Her var der vel nok færdsel. Vogne af forskellig slags kørte i begge retninger, og der var også gående og ridende.

Dét, der optog Jens mest, var dog postvognen, de netop kørte forbi. Den var forspændt fire fyrige heste, som nok så ud til at kunne løbe stærkt. På bukken sad postkøreren i sin fine røde kappe, og inde i vognen sad der flere passagerer. Jens kunne skimte dem bag vognens ruder.

Søren Skøjer forklarede, at en sådan vogn kaldtes en »diligence«, og at den befordrede både postsager og passagerer.

Langt hen på eftermiddagen nåede de endelig frem til skovene. Det var en helt ny verden for Jens.

Han kendte kun udstrakte marker og vældige hedeflader med udsyn til alle sider.

I begyndelsen, da de nåede skovbrynet, var der småbuske og spredte træer, men snart lukkede skoven sig om dem, og vejene bugtede sig som dunkle gange igennem en hemmelighedsfuld grotte.

De kørte mellem høje graner og knudrede egetræer. Af og til stod der slanke hvide birketræer på begge sider af vejen. Men dét, der overvældede Jens mest, var synet af bøgetræ ved bøgetræ.

Han havde aldrig set magen. Og de mange lyde: Træer, som langt inde i skoven faldt om med et brag. Fugle, som sang, snart oppe i trækronerne, snart nede ved skovbunden.

Jens bliver ganske mærkelig til mode; betaget og bange på én gang. -

Måske alligevel ikke bange, men så dog beklemt. Han føler det, som er han spærret inde i en kæmpelade eller måske snarere i en vældig kirke som Peterskirken. Lærer Hallermann har fortalt om verdens største kirke.

Jens opdager da også til sin store forundring, at han går med huen i hånden mellem træerne, mens mændene får vognene læsset.

Først da de atter kører ud af skoven og ser det store åbne land ligge foran sig, bliver Jens igen fortrolig med tingene og føler sig tryg.

Og næste dag vil de atter være hjemme, så de kan fortælle herredsfoged Brask om uldkræmmeren, og alt kan blive godt igen.

Jens kan næsten ikke vente. Han er sikker på, at den fremmede er skyld i Knuds og Ågårds ulykke.

Kæltringeparret

De kørte senere ud af skoven, end Ole forkarl havde regnet med. Solen stod allerede lavt, og de havde en hel mil at køre endnu, førend de kom til Båring Kro, hvor de skulle raste for natten.

Det mørknede allerede, da de kørte op foran kroen, som lå tæt ved den nybyggede vej. En svær, noget duknakket karl med kraftigt kindskæg, trådte ud fra rejsestalden og kom hen imod dem. Han var gam-

meldags klædt på: Skindbukser, en brun skindvest og på hovedet en lådden kabuds. I munden havde han en krum sølvbeslået pibe, som han uafbrudt pattede på.

Ole spurgte, om de kunne overnatte på kroen, for så ville de gerne have et måltid mad og et beskedent rum at sove i; de kunne dog godt sove i laden, hvis der ikke var andre muligheder.

Og så skulle bæsterne have godt med hø og havre, for der var langt at køre næste dag, og tømmeret lå tungt på vognene.

»Det ordner sig«, brummede krokarlen og gav sig til at spænde hestene fra, og snart stod disse og gumlede veltilfredse i stalden.

Lidt efter trådte de to karle og Jens ind i kroen.

Den havde to gæstestuer; én til de fine, som var velbeslåede med mønt, og én for jævne folk: Bønder, arbejdere, uldkræmmere og andre vejfarende. Den sidste kaldtes mellem folk for »Slyngelstuen«, og det er her, vi finder Ågårdsfolkene.

Herinde var der fyldt med folk, hvoraf de fleste var vejarbejdere fra vejbyggeriet. De sad rundt omkring ved bordene, nogle med et krus øl foran sig, andre med et brændevinsglas fyldt med de klare dråber. Nogle spillede kort, andre terningspil. Tobaksrøg og højrøstet tale fyldte rummet.

Ved et mindre bord sad et par for sig selv. Manden var høj og kraftig, med langt skæg og et viltert, uredt hår, kvinden var lille og spinkel, og hun havde glat hår og mørke, spillende øjne.

De var besynderligt klædt på. På mandens bukser sad der tøjlapper af forskellig farve. Hans trøje, som var falmet og slidt, så ud til engang at have haft en finere ejer. Inden for trøjen havde han en grå skjorte, som var opknappet, så man kunne se mandens brede, behårede bryst. Kvinden havde et grønt tøjstykke på, som skulle gøre det ud for et skørt, og desuden et rødt livstykke. På bænken ved siden af manden lå en høj hat med et farvet bånd bundet om.

Der blev et øjebliks stilhed, da de tre kom ind, og der blev kigget nysgerrigt på dem, mens de fandt sig et ledigt bord.

Her satte de sig, og snart stod deres aftensmad på bordet. De var alle blevet sultne, og spiste godt af kromaden. Bagefter skyllede de ned med et glas øl, og Ole og Søren fik en lille sort til, nu de var kommet til kros.

De havde udmærket overblik over krostuen fra deres pladser, og de så sig interesseret omkring. Det var især det mærkelige par, der fangede Jenses opmærksomhed. Der var ingen tvivl om, at det var kæltringer, som for en gangs skyld havde penge på lommen. De drak flittigt af

brændevinen, de havde stående foran sig i en karaffel. Manden var blevet højrøstet, og kvinden flirede og gebærdede sig.

Af én eller anden grund kom Jens til at kigge nærmere på mandens bukser, - og noget slog ham: De var grangiveligt af samme ubestemmelige farve som lappen, Unkas var kommet med dén aften på heden, og der var påsyet en lap af samme størrelse som »sejrstrofæet«..!

Nå, sådan!, tænkte Jens. Her sad den hallunk til en fåretyv og dyrplager, - han kunne vente sig, kunne han, nu var det blot at få Ole fortalt om opdagelsen!

Det kom derfor Jens lige tilpas, at Ole og Søren i det samme blev enige om, at det var på tide at bryde op. Men da Jens fortalte om sin opdagelse, sagde Ole, at der blev begået så mange småtyverier mellem år og dag, så herredsfogeden ville bare blive sur, hvis de ikke var helt sikre i deres sag, og hvordan kunne de være dét, - manden havde flere lapper på bukserne. Nej, de måtte hellere bevæge Brask til at få fat på uldkræmmeren, det var af større vigtighed lige nu.

Lidt slukøret måtte Jens give Ole ret, men han kunne alligevel ikke lade være med at tænke på det mærkelige sammentræf.

Der var kun plads til to mere på selve kroen om natten, men Jens sagde, at han sagtens kunne sove ude i stalden i noget hø; dyrene var ude, så der måtte være god plads.

Og sådan blev det. Krokarlen viste ham hen til en bås, hvor der var godt med blødt og duftende hø, og han kom også med et hestedækken, som Jens kunne tage over sig. »Her kan du ligge som en greve«, sagde karlen, da han atter gik mod døren.

Jens lå også godt, og faldt snart i søvn. Nogen rolig søvn blev det dog ikke. De mange oplevelser, han havde haft i den senere tid, satte sig spor i forvirrede drømmebilleder: Snart er han på slagmarken sammen med sin far og Kaptajnen, og kuglerne piber dem om ørerne, snart er han på heden, hvor en kæltring med lappede bukser og flagrende bånd om hatten farer efter ham med en kniv i hånden, og han er ved at snuble. Skovens mægtige træer, som han lige har set, bliver til vældige kæmper, og dens haller til et fængsel, som han prøver på at komme ud af. Han møder også en kræmmer med sæk og kiste, og han selv er rig, og kan købe hvad han vil. Kisten er fuld af skønne og spændende ting. Og han køber og køber!

Til moderen køber han en hvid kjole af fineste silke, og hun står foran ham som en brud og smiler. Til Knud køber han et guldur som det, han legede med, når han i Horning sad på faderens knæ og var glad.

Kræmmeren viser ham sine varer. Der er ingen ende på, hvad der er i den kiste og den sæk.

Han drømmer også, at han og Knud hjælper hinanden med at bygge en ny Ågård op lige for næsen af den skummende herredsfoged.

Murene bliver højere og højere, og det svimler for Jens, men de bare bygger og bygger. Her højt oppe skal der sættes en dør i, men den vil ikke på plads, for den er stor og tung som en ladeport. Den tager magten fra dem, og de falder og falder sammen med døren, og rammer jorden med et vældigt brag.

Da vågnede Jens!

Han gned forvirret øjnene, og rummet blev nærværende, og han fandt sig selv i krostalden og huskede, hvordan han var kommet der.

Jens havde kun sovet i kort tid, da han var blevet vækket ved at stalddøren havde knirket og var blevet slået i med et spark.

Det var kæltringeparret, som også søgte et sted for natten. De var meget berusede, og larmende og støjende søgte de et leje i stalden. De havde ikke spurgt krokarlen. Han var gået til ro i sit kammer. Med usikre skridt søgte de hen til en bås. Af og til faldt de, men kom atter på benene under stort spektakel.

Nu var Jens lysvågen. Han forstod, hvem de ankomne var, og hans hjerte begyndte at banke heftigt: »Bare de ikke kom hen til hans sovested og faldt om dér«. Hvad kunne de ikke finde på, drukne og gale som de var. Jens lå musestille og holdt vejret. Det var for sent at flygte nu, men fandt de blot en anden bås, kunne han sikkert liste sig ud.

Og heldigvis tumlede de om i en bås ved siden af dén, hvor Jens lå. Lidt efter hørte han manden sige med drukken stemme: »Nu skal det gøre godt at komme til at sove, - jeg er da så forbandet tung i hovedet«.

Der blev et øjebliks stilhed, så fortsatte manden: »Du har vel pengene, kælling?, de skulle nødig være væk i morgen. Det er nu alligevel den bedste forretning, jeg nogen sinde har gjort: Her har du 100 rigsdaler, sagde fjolset, - og skulle Ågård tilfældigvis brænde, får du 200 til«.

»Og sikke flammer, der slog mod himmelen, det var den skønneste brand, jeg længe har set, - og så tilmed tjene penge på det! - Nu kan fjolset bare prøve på ikke at betale, når vi onsdag aften mødes ved Anbjerg. Jeg har ganske vist lovet ikke at røbe ham, og det står fast, for Kasper er en mand, der er til at stole på mellem venner, men det gælder altså kun, hvis jeg får min betaling, det hele, ikke bare noget«.

Manden holdt inde med sin snak et øjeblik, så fortsatte han, men det lød fjernere og fjernere: »Kan du se flammerne, kælling, røde, røde, 200

rigsdaler, og så kommer ham sognefogeden selv til at sidde for det! Et fint påhit, ikke min idé, men hans, der har de mange rare penge, godt fundet på, - næsten for skrapt, at man kan se sig så gal på en anden, men det kommer ikke mig ved, jeg ser røde flammer og får penge, røde flammer, penge, røde flammer, penge«.

Manden mumlede lidt endnu, men det blev svagere og svagere, uden mening, og til sidst faldt han i søvn og snorkede.

Jens kunne høre hvert ord og blev mere og mere ophidset. Den ene overraskelse var kommet oven i den anden, men dette sidste var næsten ikke til at forstå: Her lå brandstifteren ved siden af ham og snakkede i fuldskab om fjols og Ågård, ild og penge og havde ingen samvittighed, hvem så fjolset var, der havde bestukket den anden. Det var modbydeligt, at nogle kunne være sådan, og så lade en uskyldig straffes for det.

Men midt i spændingen og harmen følte Jens sig lettet og glad, så glad, at han havde lyst til at råbe til alt og alle, til folkene på kroen, til sladderkællingen i Sandager og til dén stud af en herredsfoged: »Knud er ikke skyldig, hører I, Knud er god nok, jeg vidste det, jeg vidste det!«

Men han måtte lægge bånd på sig. Nu gjaldt det om at komme ud uden at blive opdaget, og så fortælle Ole og Søren alt, så fandt de nok ud af i fællesskab, hvad der skulle gøres. Han lå og lyttede et øjeblik, lyttede lidt endnu: Jo, de sov begge, og med dén rus vågnede de nok ikke så let.

Han rejste sig langsomt, først op på knæene og så på benene, og efter at have kastet et blik over på de sovende, listede han sig med træskoene i hænderne hen til stalddøren. Blot den ikke ville lave for megen støj, når den blev åbnet!

Et varsomt tryk på klinken og et let skub på døren, - han åbnede den ganske langsomt med alle sanser spændt. Han kunne sagtens løbe fra dem, det var ikke dét, men hvis kæltringerne opdagede ham, ville de have en berettiget mistanke om, at de var blevet beluret, og så ville de snarere skynde sig at tage et helt andet sted hen end til Anbjerg, og hvordan så få fat i dem..?

Døren var helt oppe, og Jens skulle til at kante sig ud af døråbningen, men uheldigvis kom der i det samme et vindstød - det var vist ved at trække op til torden, - der rev døren fra ham og slog den mod karmen under stor rabalder.

Jens sprang i skjul uden for døren. Han kunne høre en rusten mandsstemme råbe: »Hvad hulen går her for sig, er her nogen?«

Straks efter stak manden sit hoved udenfor og spejdede omkring, men

da han ikke kunne få øje på noget, mumlede han søvndrukkent: »Nå, det er nok den skabede dør, der ikke har været ordentlig lukket«. Og så gik han ind for at sove videre.

»Uha!«. Jens udstødte et lettelsens suk: »Det var nær ved«.

Men nu måtte han hellere se at finde en anden soveplads; det var til ingen nytte at vække de andre før tiden, men næste dag, hvor ville de gøre store øjne..!

Der stod en stige udvendigt op til staldloftet. Der kravlede han op og lagde sig i høet. Men inden han faldt i søvn, lå han længe og spekulerede på, hvem det var, der havde givet kæltringen penge for at sætte ild på Ågård. 300 rigsdaler var virkelig mange penge. Det kunne næppe være Kræn Østergård, så mange penge kunne han sikkert aldrig skaffe, - og dog, hvem ved...

Nej, det var nok snarere karlen, som var blevet uldkræmmer, og som Knud Thomsen havde jaget af gårde. Han var måske en af dem, der ikke kunne glemme, men rugede på fornærmelse i årevis. Det var hørt før.

Nu gjaldt det blot om at være snedige og få både kæltringen og »fjolset« til at gå i fælden, - hvem »fjolset« så end måtte være.

Nu gælder det, Knud

Jens vågnede næste morgen ved at nogen kaldte på ham. Det var Ole forkarl. Han havde været overalt, og havde ikke fundet drengen. Nu var han også kommet til laden, men dér var han vel sagtens heller ikke. Hvad skulle Jens også dér? Hvorfor var han ikke i stalden?

Da Ole havde råbt et par gange på Jens, og han var blevet lysvågen, svarede han: »Her, heroppe!« og stak hovedet frem over loen. Ole blev noget forundret over at finde drengen dér, men spurgte ikke nærmere,

han havde hastværk. Det var på høje tid at begynde hjemturen. Men da Jens var kommet ned på loen, løb munden på ham, og det han fortalte, fik Ole forkarl til at standse og lytte. Jens var ivrig og fortalte så hurtigt, at han af og til snublede over ordene, og det kneb lidt for Ole at få sammenhæng i Jenses historie, men snart forstod han, at det var en vigtig opdagelse, Jens havde gjort. »Det er fint, Jens, du har brugt dine øjne og øren godt, næsten som nogen herredsfoged«, sagde han, men stod så lidt og så udforskende på Jens og føjede til: »Ja, for du er da sikker på, at du ikke bare har drømt det hele, eller at det er din fantasi, der har spillet dig et puds«.

»Det er så sikkert som amen i kirken, som Knud plejer at sige det, eller tror du, det er kronissen, der har båret mig derop?« Jens så op mod staldloftet, der stødte ind imod loen.

Nu måtte Ole le. Jens plejede da heller ikke at løbe med halv vind. Imens havde Søren sammen med krokarlen fået hestene spændt for og stod klar til, at de kunne køre. Da hans rejsefæller kom hen til ham, blev han i hast sat ind i situationen, og han var overhovedet ikke mistroisk. Han smed sin hat højt op i luften af begejstring og klaskede sin tunge hånd på skulderen af Jens og grinede: »Det er det bedste, jeg har hørt længe, og nu vil jeg give en daler for at se Kræn Østergårds fjæs, når han bliver snuppet, det skal nemlig nok være ham, der står bag!« Jens kunne ikke lade være med at grine over Sørens ivrighed, men han var ikke så sikker på det med Kræn Østergård, det var snarere uldkræmmeren, mente han. Men det var helt sikkert, at rakkeren, som havde udført det beskidte arbejde, var den samme, som havde været på spil ved Storehøj og i egekrattet. Det flagrende bånd og bukselappen røbede ham. Men Støvlemaren! Nej, hun havde næppe gode rigsdaler at undvære, og hun havde vist også klaret frisag hos herredsfogeden. Selv om Jens havde omtalt hendes hårde ord om Knuds far, havde han heller aldrig rigtigt troet på, at hun ville gøre den slags. Men man kunne selvfølgelig aldrig vide, og Jens mente også at have hørt fjolset omtalt som hankøn. Nå, det ville vise sig.

Inden de kravlede op på vognene, havde de bestemt, at Jens skulle tage til Kaptajnens gård, når de kom i nærheden af den, og sætte ham ind i sagen, det var det bedste. Selv kunne de jo ikke arrestere manden. Kæltringeparret havde måske allerede forladt kroen, og de havde ingen politimyndighed.

Da de var kommet et stykke fra Båring kro, opdagede de, at de ganske rigtigt ikke var de eneste, der havde travlt med at komme videre.

Langt ude på markerne så de kæltringeparret, som hastigt gik mod vest. Mandens hattebånd flagrede i vinden. Jens og Søren nikkede til hinanden, jo, retningen var god nok, og med dén fart, de havde på, kunne de sagtens nå til Anbjerg, rettidigt. Onsdag aften havde manden sagt. I morgen aften! Jens kunne næsten ikke vente.

Men næste dag om aftenen gjaldt det altså om at være på pletten, og det helst med Kaptajnen i spidsen.

Hen på eftermiddagen nåede de vejen, som førte til Kaptajnens gård. Her steg Jens af og skyndte sig til fods mod den store gård. Der var et godt stykke at gå. Heldigvis var Kaptajnen hjemme, og nu stod Jens krammende på sin hue foran den store mand og fortalte, hvad hans ærinde var. Kaptajnen hørte med stigende forbavselse på hans beretning. Der var næppe grund til at drage drengens fremstilling i tvivl. I hvert fald måtte der gøres noget. »Det er storartet, Jens«, sagde han, da han havde hørt hele historien, »nu tror jeg alligevel, at herredsfogeden bliver den lille«. Kaptajnen så oprømt ud. »Bare vi får fat i de skyldige«, sagde Jens, »så Knud kan blive renset«. Han så forundret på Kaptajnen, som syntes at tænke mere på sit spændte forhold til herredsfogeden end på Knuds sag.

Jenses stilfærdige bemærkning ramte Kaptajnen. Drengen havde ret, der var noget, der var vigtigere end voksne mænds forfængelighed. Venligt sagde han til Jens: »Vi må have fat på herredsfogeden, han er den eneste, som kan og skal klare den sag, og det er bedre, du taler med ham end jeg; dig vil han måske lytte til. Derfor må du opsøge Brask og fortælle ham det samme, som du har fortalt mig. Nu låner du min ridehest, den kender du jo«, tilføjede han smilende, »og så rider du straks til Horning og derfra hjem. Hesten kan du komme med i morgen«.

Derpå fik Jens noget at spise, og så red han i rask trav mod byen. Det var ikke fri for, at han følte sig lidt stolt over, at han red på selveste Kaptajnens ridehest.

Det var hen under aften, da han red ind i Horning, hvor folk vendte sig om for at se efter ham. Det var ikke hver dag de så en bondeknold på så flot et dyr. Da han nåede herredsfogedens gård, som lå i den modsatte ende af byen, bandt han hesten til et træ midt i gården, og gik op mod det herskabelige stuehus. Han var beklemt om hjertet, da han steg op ad den høje stentrappe, som førte til hovedindgangen. Hvad formåede han over for den stolte herredsfoged.

Han var kun en David mod kæmpen Goliat!

Det var ikke Brask, der viste sig, da døren blev åbnet, men hans hus-

holderske, og hun fortalte ham lidt afvisende - »det var da ingen tid at komme på« - at herredsfogeden var kørt mod Lunderupgård, som lå et godt stykke fra Horning, og at han ikke kom tilbage før næste dag. Med et kort nik lukkede hun atter døren, og tilbage stod Jens betuttet og forvirret. Den mulighed, at Brask ikke var at træffe, havde han slet ikke regnet med. Hvad skulle han nu gøre? Det ville sikkert være for sent, hvis herredsfogeden først blev at træffe engang næste dag, og det kunne let gå sådan.

»Du må ride efter Brask«, sagde Jens til sig selv efter en kort betænkningstid, »måske kan du indhente ham, inden han når frem til Lunderupgård«. Husholdersken havde fortalt, at herredsfogeden var kørt en halv time forinden.

Jens satte sig atter på hesten, og nu gik det i strygende galop. Skulle han nå Brask i tide, var der ingen tid at spilde. Brask kørte sjældent i skridtgang! Mens Jens red, spejdede han frem for sig, men mørket var ved at falde på, så han kunne ikke se ret langt. Men endelig så han noget foran sig. Mon ikke det skulle være herredsfogeden? Det undrede ham dog, at han ikke kunne se vejstøv, og det så også ud til, at det, han så, ikke flyttede sig.

Kort efter var han fremme. Det var Brask og hans gig, han havde set, og det var ikke mærkeligt, at der ikke hvirvledes vejstøv op, for køretøjet lå på siden med det ene hjul i vejret. Hesten stod ved siden af, men kørestængerne var ikke blevet knækket ved uheldet.

Det var værre med herredsfogeden. Han lå på jorden og vred sig, mens han skældte ud: »Sådan en forbandet sten, den fordømte krikke«, og mere af samme skuffe. »Er De kommet til skade?« spurgte Jens og standsede med et ryk ud for køretøjet. Brask så forbavset op. Han havde ikke lagt mærke til, at der var andre på vejen. »Hvor kommer du fra? Er du faldet ned fra himmelen?« Nej, mindre kunne gøre det, Jens var ellers kommet fra Horning. »Du kommer i hvert fald, som du er kaldet. Den tossede gig ramlede på vejstenen her, ser du, og resultatet kan du se. Min fod er kommet i klemme mellem hjulegene og er vist forvreden. Det gør pokkers ondt, når jeg forsøger at få den fri.«

»Nu skal jeg hjælpe«, sagde Jens og sprang af hesten. Derefter bøjede han sig ned og forsøgte at frigøre foden. Herredsfogeden bed tænderne sammen af smerter og var lige ved at eksplodere i en ny ordflom, da foden endelig kom fri. Lidt efter var både giggen og herredsfogeden på ret køl igen, men Brask humpede slemt på foden. Først da herredsfogeden atter sad i giggen, kom han til at se nærmere på Jens og kunne se, at han

skulle kende ham. »Hvem er du for resten, jeg synes jeg har set dig før?«, spurgte han nu drengen. Og så fik Jens munden på gled. Han fortalte febrilsk om nattens hændelser og om besøget hos Kaptajnen, og at det var denne, der havde sendt ham til herredsfogeden.

Det var tredie gang, han fortalte om det sidste bevægede døgn, og han syntes, det blev sværere og sværere hver gang. Hvis nogen syntes, det lød usandsynligt, det han fortalte, kunne han nu godt forstå dem, men sandt var det alligevel. Jens svedte, mens han fortalte. Hvad ville herredsfogeden sige? Knud var jo dømt i hans øjne. Mon han ville tro ham?

Herredsfogeden hørte på Jens i tavshed, men da drengen var færdig med sin beretning, sagde han: »Noget af det, du fortæller mig, lyder rimeligt nok, uldkræmmeren må vi se at få fat på, så han kan forklare sig, men, min gut, der er også noget i din historie, der er mig for fantasifuldt. Tror du ikke bare, det er noget, du har drømt, men fordi du ønsker det, mener du, du både har set og hørt alt det fra kroen. Kloge folk kan fortælle meget om den slags?« » Men lad det nu være, du har hjulpet mig; det er ikke mere end rimeligt, at jeg hjælper dig igen, lad så blot folk engang fortælle om, da herredsfoged Brask blev til grin ved Anbjerg. Nå, måske går det alligevel anderledes. Vi får se. Nu får du tak for din hjælp, og så ses vi altså ved Anbjerg i morgen aften.« Herredsfogeden slog et knald med pisken og forsvandt i en støvsky. Men denne gang gik det tilbage til Horning. Han skulle ingen steder denne gang. Foden værkede helt tosset. Den forbandede sten!

Jens stod tilbage og så efter giggen. Selv om Brask ikke mente, det havde noget på sig, kom han til Anbjerg, det var det vigtigste.

Jens var i strålende humør. Det havde været en heldig dag, syntes han. Men hvad var held? Måske sad Vorherre nu og smilede ved tanken om, hvordan han havde drejet herredsfogeden en knap ved at flytte milestenen en kende ind på vejen! Jens er lige ved at le ved tanken, men det spøgte man vist ikke med.

Han fandt en genvej til Sandager og red i trav gennem sommeraftenen, mens han tænkte: I morgen, så ...

Fælden klapper i

De havde aftalt - men Jens var ikke videre stolt af det - at ingen andre på gården måtte få noget at vide. Derfor skulle Ole og Søren bare sige, at de havde mødt Kaptajnen på vejen, og at han havde bedt Jens om at ride til Horning for sig, han havde selv dårlig tid, og det hastede, så hvis ... nu da Kaptajnen havde truffet dem, så ville det være ham svært godt tilpas. Jens havde indvilliget og var så blevet overladt hans hest. Den besked var Karen ikke alt for tilfreds med, thi det ville blive sent, inden Jens kunne være tilbage, men hun slog sig til tåls.

Også Knud Thomsen, som var glad for alt det gode tømmer, der lå på vognene, havde måttet nøjes med den forklaring.

Næste dag lige før aften red Jens igen af gårde, for som han havde sagt: »Kaptajnens hest skulle leveres tilbage, og det var aftalt, at han skulle komme ved aftenstid, så kunne han blive der til næste dag, og der var meget at se på den store gård«.

Det huede ikke Jens sådan at skulle binde sin mor historier på ærmet, men det var absolut nødvendigt, at intet kom ud om, hvad der skulle ske. Sådan havde karlene sagt det, og de havde nok især tænkt på, at Kræn Østergård endelig ikke måtte få noget at vide, og kvindfolk lod jo gerne munden løbe.

Og det var da klart, hvis han var den skyldige.

Efter at have spist aftensmad forlod Ole også gården. Han mødtes med Søren Skøjer et stykke ude på marken, hvorefter de satte kursen mod Anbjerg. De var begge stærkt optaget af, hvad der skulle ske, men Ole var bekymret: »Bare nu Jens ikke har hørt fejl, jeg så Kræn Østergård gå hjemme ved sin gård, og han syntes at have travlt med at kalke sin lade«. De tog det som givet, at han var det omtalte fjols. Nu fik man se. Herredsfogeden ville komme, og mon ikke også Kaptajnen dukkede op. Det mente de at kunne forstå på Jens. Han kom nok sammen med drengen. Samtidigt med at Ole og Søren traskede mod Anbjerg, hastede herredsfogeden mod samme mål. Han havde forinden sat sognefogeden dér stævne på kroen. Han var langt fra i godt humør, mens han jog på hesten. Foden værkede stadig, og så alt det halløj, som nok skulle vise sig ikke at føre til noget som helst. Han var ganske vist blevet rokket - det måtte han indrømme - i sin sikre forvisning om, at Knud Thomsen var brandstifteren. Der var måske noget med den uldkræmmer, men drengens fremstilling kunne næppe passe. Nej, det skulle nok vise sig, at det eneste, han fik ud af al den stråhej, var at blive til grin, for historien skulle nok komme ud. Intet kunne holdes skjult, som nu det med Knuds indrømmelse. Den var forbeholdt protokollen, men se om det ikke var sivet ud!

Tæt ved Anbjerg kro lå der en faldefærdig hytte, næsten helt skjult af et højt buskads af pors og elletræer. Den havde tidligere været beboet af en skøjerfamilie, og folk mente, at der nu og da stadigvæk var nogen, som holdt til der. Ingen vidste noget bestemt. Der var langt fra rønnen til nærmeste nabo.

Sognefogeden i Anbjerg havde hele eftermiddagen holdt øje med stedet, og han kunne fortælle herredsfogeden, da de mødtes på kroen, at

han havde set et par gå ned til hytten ved sekstiden. Han mente også, at han lidt senere havde set røg stige op af den halvt nedfaldne skorsten.

Herredsfogeden spidsede øren. Noget var der øjensynligt om knægtens snak, men om de blev vidne til andet end et drikkegilde, var fortsat et spørgsmål. Sognefogeden fik dog ordre til stadigvæk at holde øje med hytten og holde sig i kontakt med Ågårds karle, som ville møde op, og med Kaptajnen, når han kom. Med sin dårlige fod mente herredsfogeden, at det var bedst, han holdt sig på afstand foreløbigt.

Ved nitiden var Ole og Søren nået frem, og omtrent samtidig kom Kaptajnen og Jens. De sad begge på Kaptajnens hest. De havde ikke så langt til Anbjerg, så det kunne hesten sagtens holde til.

De holdt sig alle skjult i buskadset i passende afstand af hytten og ventede nu spændt på, om »fjolset« ville dukke op, og hvis det skete, hvem det så var. Men der gik en halv time, og der gik en hel, og klokken var blevet ti uden at nogen viste sig. Mændene så på hinanden og ind imellem skottede de til Jens; var både han og de hoppet på limpinden?

Jens blev mere og mere ulykkelig. Havde han alligevel hørt fejl? Eller var det meste af det noget, han havde drømt, som herredsfogeden havde antydet. Det var ikke til at tænke på, og han havde allerede hørt mændene tale om at gå hjem og ikke stå der til ingen nytte. Kom den tredie ikke, blev det svært at bevise, at de to derinde havde noget med branden at gøre.

Herredsfogeden var imidlertid blevet ked af at vente på nyt fra hytten, så han kom humpende ned til dem, ledsaget af stedets sognefoged, som havde aflagt rapport. Og nu var det den gamle uforbederlige herredsfoged igen! Han snerrede halvhøjt ad Jens: »Sagde jeg det ikke nok, knægt. Noget vås det hele«. Og henvendt til Kaptajnen brummede han: »Nå, Kaptajn, der kan De se!«

Kaptajnen svarede ikke. Stedet var ikke egnet til højrøstet samtale, og han var også ved at tro, at herredsfogeden havde ret - desværre, det undte han ikke Brask, og han havde ondt af det for Knud Thomsen.

Samtidig med at man spejdede efter den ventede, blev der også holdt øje med, hvad der foregik i hytten. Derinde kunne de høre parret skråle, og af og til så de i vinduesåbningen en løftet flaske.

Minutterne sneglede sig afsted, men der skete intet. Herredsfogeden ville til at give tegn til opbrud og give sognefogeden besked på, at han skulle gå ind i hytten og udspørge de to nærmere. Men det var vel et par almindelige omstrejfere. Herredsfogeden ville ikke røbe sin tilstedeværelse ved at gå derind.

Det sortnede for Jens. Det, der skulle blive den bedste dag i hans liv, så ud til at blive den ulykkeligste. Han så sig rådvild om og følte sig ene. De voksne, som stod omkring ham, så på ham med misfornøjelse, og han syntes, at der rejstes en mur af uvenlighed mellem ham og dem. Kun hos Søren og Kaptajnen kunne han ane, at de forstod hans skuffelse.

Da blev der pludselig stille i hytten. Døren knirkede, og manden trådte ud og spejdede mod vest, mens han støttede sig til dørkarmen. Mændene så på hinanden: Var der alligevel ventet gæster? Lidt efter gik manden ind igen, og de kunne høre ham råbe med ru stemme -og nu kunne Jens høre, at han kendte den stemme: »Hvis han forsøger at snyde os, så skal det komme ham dyrt at stå!«

Nu blev alle ivrige. Herredsfogeden var nærmest forbløffet, men forholdt sig tavs, et tilfreds smil viste sig på Kaptajnens ansigt, og håbet lyste som en stor, rund sol for Jens. Nu måtte afsløringen komme: Støvlemaren var udelukket. Manden havde sagt »han«, så var der kun uldkræmmeren og Kræn Østergård tilbage. Jens håbede faktisk, at det måtte vise sig at være uldkræmmeren, ham kendte han ikke, men Kræn kendte han, og det gjorde en forskel.

Der gik atter nogle minutter, så kunne de høre skridt nærme sig stedet, og de så vedholdende i retning af vejen. Men på grund af mørket kunne de blot se omridset af en mandsperson. Ole og Jens listede sig tæt hen til hytten og gennem buskene kunne de lige se mandens ansigtstræk. hvem mon det var? Skikkelsen kom nærmere, og nu så de, hvem det var. Det var Kræn Østergård!

Jens var overrasket og lettet. Nu blev Knud fri for enhver mistanke, og nu fik han ret. Det var ikke en drøm. Hvor var han glad. Nu skulle moderen lige have været der. For hende var det at takke Vorherre lige så selvfølgeligt som at gøre søndagsrent, og han kunne ikke rumme sin lykke, så stor var den!

Ole havde sneget sig tilbage til de øvrige: »Nu har vi vor mand, og det er Kræn Østergård«, sagde han. »Det var som ...« udbrød herredsfogeden og ville have fortsat, men tog sig i det. Nu var der brug for største forsigtighed. »Nå, var det alligevel Østergård?« Han, herredsfogeden havde kludret i det i denne sag, det måtte han indrømme, men kun over for sig selv!

Kræn Østergård åbnede døren; det så ud til, at han var huskendt, og gik ind. Dér mødte parret ham med høje råb. Det sene tidspunkt og brændevinen havde øjensynlig gjort sin virkning og bortvejret enhver

form for forsigtighed. »Nå, så kunne du endelig komme. Vi var lige ved at tro, at du virkelig havde snydt os«, råbte kæltringerne. »Men sent er bedre end aldrig. Tag en slurk af flasken og lad os så komme til sagen!«

De kunne høre, Kræn Østergård tyssede på dem og forklarede noget, vistnok om, hvorfor han var kommet så sent. De kunne dog kun høre enkelte ord, da han talte lavmælt. Brændevinen havde endnu ikke gjort ham uforsigtig og ligeglad.

Der var ikke meget tilbage af den overlegne og irriterede herredsfoged. Han var nu den ivrige politimand, som øjnede opklaring af en vanskelig sag. Derfor stillede han sig ved den ene vinduesåbning, hvor han let kunne høre, hvad der blev sagt, da der kun var nogle glasstumper tilbage af ruden.

Snart stod Kaptajnen derhenne lige så ivrig, og da Brask så, at Jens stod og kikkede spændt på dem, vinkede han ad ham om også at komme, og det lod Jens sig ikke sige to gange.

Efter at der var skålet flere gange, hørte de den ene af kæltringerne, manden, sige lurende og hvast: »Og så var det de penge!« Kræn Østergård svarede, og nu var også han blevet højrøstet. »Ja, ja, giv tid. Men det var 100 rigsdaler, ikke sandt?«

»Hundrede rigsdaler«, afbrød kæltringen ham, »nå så det tror du. Jeg tænkte nok, du havde rævestreger for. Nej, det var to hundrede, dit bondefjols!«

Kræn Østergård larmede op: »Du kan selv være et fjols, men jeg har ikke så mange penge, og du er vel klar over, at det er dig, der har stukket ild på Ågård, og ikke mig!«

Herredsfogeden og Kaptajnen så på hinanden. Nu kom det vist!

Kæltringen udstødte et råb og fór ind på Kræn Østergård: »Nej, det var ikke dig, min fine ven, for gode ord og betaling fik du lokket mig på den, og det var ikke så svært, for det er skønt at se røde flammer slå op af en lade. Men hvis du tror, jeg vil sidde i fængsel i flere år for en klatskilling, kommer du til at tro om. Sagde du ikke: »Her har du 100 rigsdaler, og hvis Ågård tilfældigvis skulle brænde, får du 200 til! Er Ågård ikke brændt? Er det ikke gjort så snedigt, at ham storbonden, sognefogeden, eller hvad han er, nok skal komme til at sidde for det. Husk, det er din idé, ikke min, du havde set ilderfælden ved halmstakken, og den kunne bruges til formålet.«

Da kæltringen nævnede ilderfælden, spidsede Brask øren: »Nå, sådan, der var andre, der havde fået samme tanke som sognefogeden i et svagt øjeblik - og de havde ikke betænkt sig.«

»Slip mig dog«, faldt Kræn stønnende ind, de kunne høre, at han for alvor var blevet bange, »du skal nok få pengene«.

Nu havde herredsfogeden hørt tilstrækkeligt. Han vinkede til de øvrige og gik mod døren, som han åbnede med et spark. Det hele kom så uventet og pludseligt for de tre i hytten, at de blev ganske lamslået. Kæltringens greb om Kræn Østergårds skuldre løsnedes, og hans arme faldt slappe ned. Så overrasket var de blevet, at de end ikke gjorde det mindste tegn på at flygte.

Et øjeblik efter var de pågrebet. Fælden var klappet i!

Vildskaben var i et nu gået af kæltringeparret. Sløve og ligegyldige lod de sig føre bort af sognefogeden. For en tid var deres vandring ad slyngede hedespor afbrudt, men den ville atter fortsætte - engang.

Et træk af græmmelse fór over Søren Skøjers ansigt, da parret blev ført bort. En tanke havde ramt ham som en pil: »Havde de venlige gårdmandsfolk ikke taget sig af dig, hvad så? Så havde det måske været dig, der nu gik med sognefogedens stærke greb om armen.«

Kræn Østergård var blevet askegrå i ansigtet: Han havde spillet og tabt. På få øjeblikke gennemlevede han sit kummerlige liv, ødet af misundelse og had og af mangel på kærlighed og forståelse, bare fra ét menneske.

Herredsfogeden kom til Jens og slog ham kammeratligt på skulderen: »Der kan man se, Jens, det var dig, der fik ret. Du har sandelig været dygtig. Lars Kusk kan være stolt af dig. Tag du nu hjem med godt nyt til Knud Thomsen«.

»Du kan ride på min hest tilbage«, sagde Kaptajnen, som var kommet til. »Hvis herredsfogeden ikke har noget imod det, så kører jeg med Dem. Og så kan De overnatte hos mig. Det er alligevel for sent at tage den lange tur tilbage til Horning«.

Det passede herredsfogeden. For øjeblikket var han venligt stemt overfor Kaptajnen.

Jens så efter dem, da de gik op mod kroen. Hvem skulle have troet, at den bryske herredsfoged og den myndige kaptajn skulle kunne sidde i al venskabelighed i den samme gig!

Det var en stolt og veltilfreds Jens, der red tilbage mod Ågård. Han kunne næsten ikke vente på det øjeblik, da han kunne fortælle Knud, at han var fri for enhver mistanke. Og hvad ville hans mor ikke sige!

Jens klappede Klaus og red til.

Lisbeth må godt sige mor

Jens står oppe på Ågårds ny lade. Han er højt oppe, næsten lige så højt, som når han står på Troldhøj derude på bakkekammen.

På Troldhøj kan Jens se huse og gårde, og derfra går hans tanker på langfart til fjerne tider med trolde og kæmper og til steder langt derfra som Horning og de store skove.

Herfra kan han ikke se så langt, for bakkekammen spærrer for udsynet, men han kan se heden, som breder sig til alle sider, og åengen og Skærå, der bugter sig som en blankål, og han kan se Østergård og andre gårde langs åskrænten, og Sandager kirketårn.

Idag tænker Jens ikke på sagn og eventyr. Livet er utroligt nok endda.

Alt det, der et sket den sommer, tænker Jens, mens han står som en silhuet deroppe mod den grå efterårshimmel.

Jens har travlt. Der er rejsegilde på Ågård. De nye bygninger er færdige til at tækkes med strå. Folk kommer med kranse, som er bundet af efterårets blomster fra eng og grøftekant. Han har fået til opgave at tage

imod dem og knytte dem fast til rafter, som han derefter sømmer fast til spærene, så kransene kan komme til at hænge højt i en lang, lige række.

Støvlemaren kom som den første med sin krans, den var noget for sig, som hun selv var. Hun var kommet tidligt til gården og ville snakke med Knud Thomsen. Hun ville gerne fortælle ham, at det ikke havde været i ond mening, at hun havde fortalt dét til herredsfogeden, sognefogeden nok vidste. Hun havde i sin enfoldighed troet, at hun havde kunnet hjælpe ham, for han kunne da ikke gøre for, at hans far havde været hård imod hende. Iøvrigt havde hun regnet med, at hvad der sådan blev betroet en stor mand som herredsfogeden, ikke kom videre end til hans protokol. Støvlemaren skulle kort sagt forklare sig. »Men nu kommer der lykke til Ågård«, sluttede hun. »Det der skal ske, det sker«. De havde alle stået og set efter hende, da hun forsvandt ud på heden.

Jens ser et øjeblik mod Østergård, og tænker på den aften ved Anbjerg kro, da Kræn og kæltringeparret blev ført bort. Den ville han sent glemme, for da stod det klart for alle, selv for herredsfogeden, at Knud var til at stole på alligevel. Og Jens kan endnu se Knuds ansigt, da han kom til gården. Knud havde været ude i engen og mødte Jens ved porten. »Vi har fanget brandstifteren«, havde Jens råbt, »du er en fri mand«. Jens havde skyndt sig at fortælle, hvad der var hændt de sidste dage. Knud havde hørt på ham med stigende forundring, og da det stod helt klart for ham, hvad det betød, havde han rodet i Jenses hår uden at sige noget og så skyndt sig bort. Og Jens forstod! Moderen var gået til ro, men han havde ikke kunnet lade være med at vække hende, han havde måttet fortælle det, og hun skjulte ikke, hvad hun følte.

Det blev sent den nat, inden Jens var kommet til ro og faldet i søvn.

Der kommer mange kranse. Det er ligesom folk har et og andet, de vil gøre afbigt for: Havde de ikke med deres mistro og alskens snak været med til at skubbe til en hældende vogn? En krans kunne ingen skade gøre, og Knud Thomsen ville sikkert nok forstå!

Nu var det Kræn Østergård, snakken gik om, og her løb man ikke med halv vind. Kræn Østergård havde aflagt fuld tilståelse. Han havde ikke kunnet glemme, at Knud havde fået den pige, Kræn også ville have til kone, og hvorfor skulle Knud være sognefoged og meget andet, og Kræn ikke regnes for noget som helst? De var da vokset op sammen på to nabogårde! En aften, han havde sviret sammen med kæltringerne i egekrattet, var det hele blevet bestemt. Kræn havde fortalt kæltringen, hvor ilderfælden stod, og skaffet ham et par lys, han havde sneget sig til at hugge i Ågård, og de havde aftalt, at gården skulle brænde dén aften,

der skulle være møde på skolen om vandingskanalen. Hensigten var ikke blot, at gården skulle brænde, men først og fremmest at få mistanken rettet mod Knud, så han kunne komme ned med nakken.

Og nu sad Kræn i fængsel sammen med kæltringen. Hvis hans navn uforvarende blev nævnt i Knuds påhør, kom der noget hårdt og uforsonligt over hans ansigt. »Knud er vist ikke af dem, der kan glemme«, tænker Jens, mens han sætter en ny krans op. Men hvem vidste? Han havde dog en gang før vist, at han kunne overvinde sig selv. Jens sætter atter en krans op. Den er fra Kaptajnen. Det kan ses på den, at han har en stor have med mange sjældne blomster. Jens syntes, der er noget fornemt over Kaptajnens krans, men det var rimeligt nok. Kaptajnen var da heller ikke en almindelig bonde. Men han var vellidt af alle, og han satte folk i gang, så de kunne få veldrevne gårde, marker og skove på heden og frodigt græs på engene.

Da Jens havde fået Kaptajnens krans på plads, kom han til at tænke på herredsfogeden. Han og Kaptajnen havde alligevel ikke kunnet sidde sammen i giggen, den aften ved Anbjerg. De var kommet til at diskutere Brasks måde at behandle Ågårdsbranden på, og Kaptajnen havde ikke lagt fingrene imellem, så det var endt med, at herredsfogeden havde anmodet Kaptajnen om at stige af køretøjet, og derefter havde han jaget mod Horning. Kaptajnen måtte så gå det sidste stykke vej til sin gård. Han havde været godt gram i hu, men bagefter havde han moret sig over det, og havde fortalt det til folk.

Store folk kan godt være som drenge, tænker Jens, og undrer sig.

Der var også en krans fra Hallermann. Marit kom med den, og Jens blev forlegen, da han skulle tage imod den, og vidste ikke rigtigt, hvad han skulle sige. Det gjorde det ikke bedre, at Peter i det samme kom med en krans fra sine forældre: Søren Skøjer og Anna. Peter var en drillepind, og han skulle nok komme til at høre noget om, at han var blevet bekranset af degnens datter. Peter var ellers god nok. Han havde ikke glemt at fortælle i skolen om den andel, Jens havde i, at branden på Ågård blev opklaret, og de skyldige fik deres retfærdige straf. Alle børnene var stimlet sammen om ham, da Peter fortalte, og måske endda smurte lidt tykt på, Og Jens havde ikke været ked af den opmærksomhed, der blev ham tildelt, især da ikke, fordi Marit havde sendt ham et anerkendende blik. Kresten havde stået ved siden af Jens, mens Peter fortalte vidt og bredt, hvad hans far, Søren Skøjer, havde fortalt ham, og han havde sagt: »Jeg får større og større respekt for dig, Jens, du er ikke alene klog som degnen, men du kan både slås og fange forbrydere, -

du bliver nok herredsfoged«. Og de havde leet allesammen af Krestens profeti!

Nu var Jens ved at være færdig, to kranse til, en fra folkene: Ole forkarl, Anders og Sørine, og en fra bedsteforældrene. Den sidste var der mange blomster i fra præstegårdens have, kunne Jens se. For en gangs skyld havde bedstemoderen nok måttet indrømme, at vel var det sundt med grønkål, men til at lave en krans af egnede de sig alligevel ikke!

Så var han vist færdig. Nej, han havde glemt én. Den lå der på bjælken parat til at komme op. Den var fra Jørgen og Lise, og den bestod mest af lyngblomster. Lyng havde de rigeligt af derude. Men kransen var pæn!

Så var der ikke flere. Han belavede sig på at stige ned fra spærene, da han så moderen og Knud komme med en stor krans, meget stor. De bar den mellem sig, og de så helt højtidelige ud, da de kom med den. Jens kunne ikke lade være med at se på dem, som de gik der så mærkeligt fortroligt ved hinandens side.

Jens aner, at noget godt er på vej, noget han engang imellem har tænkt på og også håbet på, men aldrig rigtig turdet tro på.

»Vil du også sætte dén op, Jens«, Knud så på ham, »det er ganske vist mod sædvane, men Karen syntes, at hun også ville lave en krans, og så

hjalp jeg hende med den, er den ikke pæn?« Om den var, hvor havde de dog fået alle de blomster fra, men det var virkelig den kønneste og den største af dem alle.

Jens tog imod kransen og satte den op midt mellem alle de andre, og højere end de andre kranse. Knud og moderen gik imens tilbage til den høje trappe og fulgte derfra hans arbejde. Unkas var sammen med dem, den så tilfreds ud.

Nu var den oppe og kunne hilse på Troldhøj tværs over heden. Troldhøj gemte historier i sig, gamle historier. Kransen fortalte også en historie, og den var ny og god!

Endelig er Jens færdig og går ned af stigen. Han får lige sat foden på jorden, da Lisbeth, der nu står sammen med de to på trappen, råber: »Far siger, jeg godt må kalde Karen for mor!«

Jens forstår. Han skynder sig over gårdspladsen, hans træsko klaprer mod stenbroen, så det giver genlyd. Hans trøje flagrer i vinden. Han løber hen mod de tre. Inden han når helt hen til dem, siger Knud Thomsen: »Tror du, Jens, du vil bryde dig om at kalde mig far?«

De har allerede læst svaret i hans ansigt, da han lidt kejtet griber deres hænder.

»Troldhøj« kunne egentlig godt være en hvilken som helst gammel gravhøj på den midt/vest-jyske hede.

Bogen rummer i ordets bedste betydning en god historie, en spændende og medrivende historie, som er dybt forankret i den kulturhistoriske baggrund for dét Hammerum Herred, vi kender i dag.

Hovedpersonen, hyrdedrengen Jens, er ansat hos Knud Thomsen på Ågården, og med udgangspunkt heri udspiller der sig et drama, som indvolverer en lang række tidstypiske personer og personligheder, hver især med tilknytning til egnen omkring Herning for godt hundrede år siden.

Bogen er ikke »kun« en god historie for børn, unge og voksne. Den er et tidsbillede, som fortæller en mængde ting om levevilkårene i Hammerum Herred i sidste halvdel af forrige århundrede.

O. ØDEGAARD